

MIĘDZYNARODOWA
WYSTAWA FILATELISTYCZNA „ZGORZELEC ‘25”
„Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego
w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz”
Zgorzelec, 4-6 lipca 2025

KATALOG

ORGANIZATOR WYSTAWY:

Zarząd Okręgu Wrocławskiego Polskiego Związku Filatelistów

WSPÓŁORGANIZATORZY:

Koło PZF nr 63 w Zgorzelcu
Verein Oberlausitzer Bergleute e.V.
Görlitzer Briefmarken-Sammler-Verein e.V.

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

Redaktor: Mieczysław KULA

Członkowie:

Wolfgang KÖHN, Artur MARSY, Janusz SKOWROŃSKI

Skład komputerowy: Mieczysław KULA

Tłumaczenia: Elżbieta i Janusz SKOWROŃSCY

Na pierwszej stronie okładki zamieszczono widokówkę z 1910 r.:

Görlitz - Galeria sław, ze zbiorów Jerzego Owczarka.

Na trzeciej stronie okładki zamieszczono zdjęcie
słupa dystansowego w Zgorzelcu - autor Wolfgang Köhn.

Na stronie 3 i 8 - zdjęcie Premiera Wolnego Państwa Saksonii -
źródło: © photothek.net/Sächsische Staatskanzlei

Na stronie 9 - zdjęcie Nadburmistrza Görlitz -
źródło: Miasto Görlitz

Niniejsza publikacja jest również dostępna w języku niemieckim.

Bezpłatny egzemplarz.

Wyłącznie odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

Druk: TOP DRUK – Łomża

Nakład: 300 egz.

ISBN 978-83-969691-1-8

Wrocław 2025

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA FILATELISTYCZNA

„Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz”

Zgorzelec

4-6 lipca 2025

MIEJSCE WYSTAWY

Miejski Dom Kultury w Zgorzelcu, ul. Parkowa 1

PROGRAM WYSTAWY

04.07.2025 (piątek)

- 11.00-12.00 uroczyste otwarcie wystawy
- 11.00-18.00 godziny udostępnienia wystawy dla zwiedzających
- 13.00-14.00 spotkanie Klubu Zainteresowań Filatelistycznych SILESIANA

05.07.2025 (sobota)

- 9.00-20.00 godziny udostępnienia wystawy dla zwiedzających
- 9.00-14.00 Sympozjum Historyczno-Pocztowe
- 10.00-16.00 stoisko pocztowe
- 10.30-15.30 Ogólnopolski Zlot Postcrosserów
- 14.00-15.00 Spotkanie Federalnej Grupy Bundesarbeitsgemeinschaft Polen e.V. im BDPh = ArGe Polen
- 16.00-18.00 spotkanie Klubu Zainteresowań PZF TEMATYK

06.07.2025 (niedziela)

- 10.00-14.00 godziny udostępnienia wystawy dla zwiedzających
- 10.00-12.00 spotkania jurorów z wystawcami
- 14.00-15.00 palmares: ogłoszenie wyników, wręczenie nagród i uroczyste zamknięcie wystawy

Program sympozjum historyczno-pocztowego

- 9.00 - André Kaiser, Forschungsgruppe Kursächsische Postmeilensäulen e.V.
„300 lat pocztowych słupów milowych na Górnych Łużycach”
- 9.35 - Olaf Grell, Forschungsgruppe Meilensteine e.V.
„Pruskie kamienie milowe na Dolnym Śląsku”
- 10.10 - André Kaiser (Autor: Stefan Nunner), Sächsischer Postkutschenverein e.V.
„Krótka historia saskich dyliżansów, które jako ostatnie zostały zbudowane na Górnych Łużycach”
- 10.45 - Jacek Cichoń – Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc w Lubaniu
„Słup Augusta II Mocnego z Pisarzowic”
- 11.20 - Tadeusz Wincewicz, prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Namysłowskiej
„Działalność Poczty Polskiej na obszarze Górnych Łużyc będących w granicach Polski od 1945 r. – sieć placówek pocztowych i ich rekwizyty imienne”
- 11.55 - Tadeusz Wincewicz, prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Namysłowskiej
„Ambulanse i konwoje pocztowe na Dolnym Śląsku po 1945 r. ze szczególnym uwzględnieniem połączeń z miejscowościami Górnych Łużyc będących w granicach Polski”
- 12.30 - Łukasz Borowczak – Muzeum Łużyckie w Zgorzelcu
„Topografia historyczna Puszczy Zgorzeleckiej, czyli co mogą powiedzieć nam zapomniane nazwy”
- 13.05 - Janusz Skowroński – Stowarzyszenie Zamek Czocho
„Gerhart Hauptmann na Śląsku i Łużycach. Nieznana korespondencja 1945-1946”

Drodzy miłośnicy znaczków!

Saksoński poeta Joachim Ringelnatz uwiecznił znaczek pocztowy w literaturze swoim wierszem pt. „Der Briefmark“ („Znaczek pocztowy”). Pomnikiem historii poczty jest także saska kolumna dystansowa w Zgorzelcu. Jak wiele innych kolumn pocztowych w Elektoracie Saksonii, została ona wzniesiona w roku 1725. Cieszę się, że filateliści ze Zgorzelca uczynili z 300-lecia jej powstania okazję do zorganizowania największego międzynarodowego spotkania filatelistów w Polsce w tym roku.

W centrum wydarzenia znalazł się zabytek architektury, który przyciąga uwagę osób zainteresowanych historią do dawnych szlaków komunikacyjnych i ważnych węzłów transportowych Elektoratu Saksonii. Spoglądając na herby umieszczone na kolumnie, dostrzegamy szczególną cechę: obok saskiego herbu w romby znajduje się królewska tarcza herbowa z polskim orłem i litewską Pogonią. Jest to wyraźne odniesienie do faktu, że elektor saski był wówczas jednocześnie królem Polski i wielkim księciem litewskim.

Pewien polski publicysta nazwał to połączenie Saksonii, Polski i Litwy „małą Unią Europejską”. Każda zachowana lub wiernie odtworzona saska kolumna pocztowa przypomina poprzez zestawione obok siebie herby o tym dawnym związku Saksonii i Polski.

Z całą pewnością nie będzie przesadą stwierdzenie, że 300 lat po wzniesieniu kolumny stosunki saksońsko-polskie są bliższe i bardziej różnorodne niż kiedykolwiek wcześniej – współpraca polskich i niemieckich filatelistów w Europamieście Zgorzelec-Görlitz to tylko jeden z wielu przykładów dobrej, sąsiedzkiej relacji pomiędzy naszymi krajami.

Życzę wszystkim uczestniczkom i uczestnikom udanej wystawy, ciekawych wykładów podczas towarzyszącej konferencji oraz interesujących rozmów na temat historii poczty i jej znaczków.

Michael Kretschmer
Premier Wolnego Państwa Saksonii

Szanowni Państwo,

z radością objęłam honorowym patronatem Międzynarodową Wystawę Filatelistyczną „Zgorzelec '25”. To wyjątkowe wydarzenie nie tylko promuje piękną pasję, jaką jest filatelistyka, ale także przypomina o wspólnej historii, więzi łączącej Polskę i Niemcy oraz o znaczeniu poczty w kontekście kontaktów międzyludzkich i transgranicznych.

Wierzę, że zgorzelecka wystawa stanie się okazją do spotkań, wymiany doświadczeń i refleksji nad dziedzictwem kulturowym regionu, a także impulsem do dalszej integracji mieszkańców pogranicza.

Wojewoda Dolnośląski
Anna Żabska

Patronat Honorowy Marszałka Województwa Dolnośląskiego Pawła Gancarza

MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
Paweł Gancarz

MGD-II.004.113.2025

Wrocław, 26 marca 2025 r.

Pan
Artur Marsy
Prezes Zarządu
Okregu PZF
we Wrocławiu

Szanowny Panie,

miło mi poinformować, że obejmuję patronatem honorowym przedsięwzięcie pod nazwą **Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna "ZGORZELEC 25"**.
Proszę przyjąć życzenia powodzenia przy realizacji tego wydarzenia.

Paweł Gancarz

Marszałek Województwa Dolnośląskiego

**DOLNY
ŚLĄSK**

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
Wybrzeże Juliusza Słowackiego 12-14
50-411 Wrocław

www.umwd.dolnyslask.pl
umwd@dolnyslask.pl
www.bip.dolnyslask.pl

Szanowni Państwo,

Szlak, który połączył Polskę i Saksonię, powstał za sprawą Augusta II Mocnego – króla Polski i zarazem władcy Saksonii. To właśnie on powołał do życia pocztę polsko-saską, której dziedzictwo kontynuuje dziś Poczta Polska. A przecież bez poczty nie byłoby nas – filatelistów, zbieraczy znaczków pocztowych, historyków poczty i innych kolekcjonerów. Ich pasji i dorobkowi możemy się przyjrzeć dzięki Międzynarodowej Wystawie Filatelistycznej w Zgorzelcu.

Tradycje transgranicznej współpracy polsko-niemieckiej w dziedzinie filatelistyki sięgają lat 70. ubiegłego wieku. Dokładnie 50 lat temu odbyła się tu Regionalna Wystawa Filatelistyczna „Zgorzelec-Görlitz 75”. Jednym z jej organizatorów był Jan Orłowski, który – kiedy ja stawiałem pierwsze kroki w filatelistyce – był także opiekunem Młodzieżowego Koła Filatelistycznego przy MDK we Wrocławiu. To właśnie on zaszczerpił we mnie i wielu innych ideę współpracy i filatelistycznej pasji, która powraca wraz z nową inicjatywą.

Dziś spotykamy się również w MDK, tym razem w Zgorzelcu. Cieszę się, że pomysł odnowienia transgranicznych działań trafił na podatny grunt po obu stronach granicy. Szczególne podziękowania kieruję do komisarzy wystawy – Mieczysława Kuli i Wolfganga Köhna – którzy wraz ze swoimi zespołami podjęli trud organizacji wystawy i szeregu imprez jej towarzyszących. To przedsięwzięcie nie byłoby jednak możliwe bez wsparcia programu europejskiego Interreg Polska – Saksonia 2021-2027, który umożliwił realizację naszego projektu „Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz”.

Dziękuję również ponad stu wystawcom z siedmiu krajów, którzy udostępniili zwiedzającym swoje różnorodne kolekcje i publikacje, a także prelegentom sympozjum, dzielącym się wiedzą i pasją dotyczącą poczty na obszarze Górnych Łużyc zarówno w czasach poczty polsko-saskiej, jak i w XX wieku.

Zgorzelec znów rozbrzmiewa międzynarodową filatelistyką, tak jak niegdyś na szlaku poczty polsko-saskiej rozbrzmiewał tętent końskich kopyt, mknących z królewskimi przesyłkami. Wierzę, że nasza obecna współpraca zaowocuje jeszcze wieloma wydarzeniami filatelistycznymi po obu stronach Nysy Łużyckiej.

Artur Marsy

**Prezes Okręgu Wrocławskiego
Polskiego Związku Filatelistów**

Szanowni Państwo!

Stowarzyszenie zostało założone w 1996 roku przez 18 górników z kopalni węgla brunatnego Górne Łużyce w Berzdorf. W ciągu ostatnich 29 lat stowarzyszenie koncentrowało się na zachowaniu górniczych tradycji. Przed dwoma laty została zorganizowana wystawa na „starym dworcu kolejowym Hagenwerder”. W ciągu tych lat zorganizowaliśmy dziesiątki wycieczek z przewodnikiem dla gości zainteresowanych górnictwem, przeprowadziliśmy wykłady i kultywowaliśmy ożywione kontakty z polskimi związkami górniczymi z Bogatyni, Siekierczyna i Węglinca w ramach projektów europejskich. W 2015 roku otrzymaliśmy za tę współpracę honorowy tytuł „Zasłużony dla Europa-Miasta Görlitz/Zgorzelec”. Potem przyszła pandemia koronawirusa. Po niej kontakt z górniczymi seniorami w Bogatyni został wznowiony i zorganizowano pierwsze wspólne działania. Od roku 2025 ma miejsce ukierunkowana współpraca z gminą Węgliniec i jej lokalnym stowarzyszeniem.

W ostatnich latach wydaliśmy serię znaczków personalizowanych za pośrednictwem PostModern Dresden na temat „Świętej Barbary” i „Dnia Górnika”. Obiekty filatelistyczne były również wystawiane na corocznych wystawach, organizowanych przez nas w lokalnym muzeum historycznym „Tauchritzer Stuben”. Tam, w „Tauchritzer Stuben” w starej plebanii w Tauchritz znajduje się mała wystawa poświęcona historii górnictwa węgla brunatnego w Berzdorf, a nasze stowarzyszenie Oberlausitzer Bergleute e.V. ściśle współpracuje z Evangelische Versöhnungskirchengemeinde Görlitz i Heimatverein Tauchritz.

Kolejnym ważnym punktem jest nasz udział w paradach górniczych. W ostatnich latach prezentowaliśmy nasz region Górnych Łużyc i Görlitz na paradach w Saksonii, Brandenburgii, Dolnej Saksonii, Bawarii i Saksonii-Anhalt.

Życzymy wystawom „Zgorzelec’25” w Domu Kultury w Zgorzelcu oraz w sierpniowej wystawie z okazji Święta Starego Miasta w Muzeum Historii Kultury w Görlitz, aby okazały się wielkim sukcesem, i aby dla naszego wspianego hobby udało się znaleźć większe uznanie w społeczeństwie.

Z przyjacielskim „Szczęść Boże”
Joachim Neumann
Związek Górników Górnołużyckich e.V.
Przewodniczący

Szanowni Państwo!

Stowarzyszenie kolekcjonerów znaczków w Görlitz istniało już w 1922 roku. Wówczas nosiło nazwę „Stowarzyszenie zbieraczy znaczków pocztowych 1922 Görlitz”. Zbieracze spotykali się w lokalu klubowym „Thamms Restaurant” w Görlitz. W pewnym momencie, nie wiadomo dlaczego, grupa rozwiązała się.

Już wtedy zbieracze kolekcjonowali i wymieniali znaczki pocztowe oraz całostki. Nabywano „tanie” znaczki pocztowe. Zbieracze wygłaszali referaty filatelistyczne. Przekazywano wiedzę specjalistyczną.

Później, po powstaniu Niemieckiej Republiki Demokratycznej, filateliści zorganizowali się w grupach roboczych przedsiębiorstw (BAG), głównie w przedsiębiorstwach państwowych (VEB) i instytucjach Görlitz.

Około 1990/91 roku nastąpił znaczący przełom. Wiele z VEB-ów zostało „zlikwidowanych” lub przekształconych w spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a konsorcja przedsiębiorstw stopniowo ulegały rozwiązaniu. Podobnie było i w Görlitz. To właśnie wtedy powstał tu Związek Kolekcjonerów Znaczków. W 1992 roku związek został ponownie zarejestrowany jako stowarzyszenie rejestrowe (e.V.). Kolekcjonerzy z rozwiązanych grup roboczych spółki znaleźli tu swój nowy dom.

Od tego czasu życie klubowe jest bardzo ożywione. Kolekcjonerzy spotykają się co miesiąc i, jak to miało miejsce ponad 100 lat temu, na tych spotkaniach odbywają się wykłady filatelistyczne. Główny nacisk położony jest na prezentację historii lokalnej i wykłady na temat poczty kolejowej.

Wystawa filatelistyczna z okazji „Dni Zgorzelca” w 2025 roku jest kontynuacją tej pięknej tradycji. Już 50 lat temu odbyły się wspólne wystawy z naszymi polskimi przyjaciółmi-zbieraczami. Okazję stanowiła rocznica „25 lat granicy pokoju na Odrze i Nysie Łużyckiej Görlitz-Zgorzelec”.

Życzymy Państwu wiele radości na naszej wspólnej wystawie filatelistycznej z okazji jubileuszu 300 lat słupa pocztowego Zgorzelec-Görlitz.

Wolfgang Köhn

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA FILATELISTYCZNA
„Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa
Mieście Zgorzelec-Görlitz”

Interreg

Współfinansowany przez
 UNIĘ EUROPEJSKĄ
 Kofinansiert von
 der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

PATRONAT HONOROWY

MICHAEL KRETSCHMER
 Premier Wolnego
 Państwa Saksonii

ANNA ŻABSKA
 Wojewoda Dolnośląski

PAWEŁ GANCARZ
 Marszałek Województwa
 Dolnośląskiego

SÄCHSISCHE
 STAATSKANZLEI

Freistaat
SACHSEN

**WOJEWODA
 DOLNOŚLĄSKI
 ANNA ŻABSKA**

**DOLNY
 ŚLĄSK**

PATRONAT HONOROWY MARSZAŁKA WOJEWÓDZTWA
 DOLNOŚLĄSKIEGO PAWŁA GANCARZA

PATRONAT MEDIALNY

SŁOWO POLSKIE

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA FILATELISTYCZNA
„Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa
Mieście Zgorzelec-Görlitz”

KOMITET HONOROWY WYSTAWY

Przewodniczący:

ARTUR BIELIŃSKI
 Starosta Zgorzelecki

POWIAT
ZGORZELECKI

Możliwości bez granic

Członkowie:

RAFAŁ GRONICZ
 Burmistrz Zgorzelca

OCTAVIAN URSU
 Nadburmistrz Görlitz

MICHAŁ KUŚCIŃSKI
 Poczta Polska Dyrektor
 Regionu Sieci Zachód II

AGNIESZKA DZIEDZIC
 Dyrektor Muzeum Poczty
 i Telekomunikacji we
 Wrocławiu

PIOTR ARCIMOWICZ
 Dyrektor Muzeum
 Łużyckiego w Zgorzelcu

PAWEŁ BABICZ
 Dyrektor Miejskiego Domu
 Kultury w Zgorzelcu

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA FILATELISTYCZNA
„Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa
Mieście Zgorzelec-Görlitz”

KOMITET ORGANIZACYJNY WYSTAWY

Artur Marsy
przewodniczący

Ryszard Ślaski
wiceprzewodniczący

Joachim Neumann
wiceprzewodniczący

Mieczysław Kula
komisarz

Wolfgang Köhn
komisarz

Rafał Wincewicz
skarbnik

Członkowie:

Stefan Petriuk

Stanislaus Rziha

Joanna Rupnicka

Maria Brauner

Lothar Hoffman

Jürgen Zelder

Henryk Jeziorski

Antoni Krechowicz

Janusz Skowroński

Andrzej Staszak

Artur Burdosz

Henryk Hetnar

Józef Blicharski

Franciszek Chachulski

Tadeusz Lewandowski

Piotr Prociak

Jerzy Tobiasz

SĄD KONKURSOWY WYSTAWY

Andrzej Słodziński
przewodniczący

Janusz Manterys

Tadeusz Wincewicz

Marek Zbierski

dr Wolfgang Leupold

Antoni Krechowicz

Romuald Beme

REGULAMIN SPECJALNY (IREX) MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWY FILATELISTYCZNEJ

„ZGORZELEC ‘25”, Zgorzelec, 4-6 lipca 2025 r.
organizowanej w ramach projektu

***Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego
w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz***

1. Nazwa i cel Wystawy.

Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna „ZGORZELEC ‘25” ma na celu przybliżenie mieszkańcom obszaru transgranicznego wydarzeń historycznych związanych z rozwojem poczty na ich terenach, od czasów Unii Polsko-Saskiej po lata współczesne oraz ukazanie filatelistyki jako interesującego hobby. Wydarzenie ma na celu również odnowienie i umocnienie współpracy i kontaktów partnerskich między kolekcjonerami z Polski i Niemiec. Na wystawie prezentowany będzie dorobek kolekcjonerski wystawców z Polski i Niemiec oraz zaproszonych gości, ze szczególnym uwzględnieniem tematyki historii poczty i tematyki transgranicznej.

2. Organizator Wystawy.

Organizatorem Międzynarodowej Wystawy Filatelistycznej „ZGORZELEC ‘25” jest Zarząd Okręgu Wrocławskiego Polskiego Związku Filatelistów oraz Koło PZF nr 63 w Zgorzelcu. Partnerami i współorganizatorami Wystawy są:

- Verein Oberlausitzer Bergleute e.V.
- Görlitzer Briefmarken-Sammler-Verein e.V.

Wystawa realizowana będzie w ramach projektu **Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz**, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

3. Miejsce i czas trwania Wystawy.

04-06.07.2025 r. w Miejskim Domu Kultury w Zgorzelcu, ul. Parkowej 1.

4. Organizacja Wystawy.

Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna „ZGORZELEC ‘25” organizowana jest na podstawie Uchwały Prezydium Zarządu Okręgu Wrocławskiego PZF nr 1/2025 z dnia 13.01.2025 roku, na mocy której powołano Komitet Organizacyjny pod przewodnictwem kol. Artura Marsy. Wystawa jest wystawą konkursową II stopnia i organizowana jest w klasach konkursowych zgodnych z regulaminami GREX-PZF i GREV-PZF oraz odpowiednimi regulaminami specjalnymi SREV. Decydujące znaczenie będzie miał niniejszy Regulamin Specjalny IREX MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWY FILATELISTYCZNEJ „ZGORZELEC ‘25”, który respektuje regulaminy i zasady wystawiennictwa obowiązujące w Polskim Związku Filatelistów.

5. Klasyfikacja eksponatów konkursowych i klasy wystawowe.

Konkursowe eksponaty wystawowe powinny być jednoznacznie sklasyfikowane przez zgłaszających je Wystawców. Komitet Organizacyjny rezerwuje sobie prawo zmiany klasyfikacji oraz nieprzyjęcia zgłaszanego eksponatu bez podania przyczyny, zwłaszcza w przypadku zgłoszenia się liczby wystawców przekraczającej możliwości wystawiennicze

Komitetu Organizacyjnego. Nie przewiduje się przyjmowania eksponatów do magazynu - bez ich ekspozycji.

Klasy wystawowe:

- Klasy niekonkursowe:
 - A.1 Klasa honorowa – eksponaty zaproszone o dużym znaczeniu w polskiej i niemieckiej filatelistyce, nie podlegające ocenie Jury,
 - A.2 Klasa oficjalna – eksponaty emitentów znaczków pocztowych oraz muzeów poczty,
 - A.3 Klasa sędziowska - eksponaty członków Sądu Konkursowego i ich rodzin,
 - A.4 Klasa eksponatów zaproszonych - eksponaty spójne z tematyką Wystawy z różnych dziedzin kolekcjonerstwa.
- Klasy konkursowe:
 - B.1. Klasa filatelistyki tradycyjnej TR,
 - B.2. Klasa historii poczty HP,
 - B.3. Klasa całostek pocztowych CP,
 - B.4. Klasa aerofilatelistyki AE,
 - B.5. Klasa filatelistyki tematycznej TEM,
 - B.6. Klasa filatelistyki młodzieżowej MŁ:
 - Grupa A - do 15 lat,
 - Grupa B - 16-18 lat i eksponaty zespołowe,
 - Grupa C - 19-21 lat,
 - B.7. Klasa literatury filatelistycznej LIT,
 - B.8. Klasa eksponatów jednoekranowych JE,
 - B.9. Klasa filatelistyki otwartej KO,
 - B.10. Klasa ilustrowanych pocztówek IP.

6. Warunki udziału w Wystawie i zgłoszenia.

6.1 Warunki kwalifikacyjne do klas konkursowych.

Warunkiem udziału w klasach konkursowych B.1 - B.5 oraz B.8 – B.10 jest wcześniejsze uzyskanie minimum 60 pkt., w klasie młodzieżowej B.6 - 55 pkt.

Dla eksponatów debiutujących wymagane jest uzyskanie atestu, uprawniającego do wystawienia eksponatu na wystawie II stopnia. W klasach konkursowych wystawcy otrzymają następującą liczbę 16-kartowych ekranów wystawowych formatu A4 (210 x 297 mm):

- Klasy B.1-B.5 - 5 ekranów,
- Klasa B.6 - od 1 do 5 ekranów, w zależności od grupy wiekowej,
- Klasa B.7 - 1 ekran,
- Klasy B.8-B.10 - 5 ekranów.

W klasie literatury filatelistycznej B.7 ocenie Jury podlegać będą podręczniki i prace badawcze, jeżeli zostały opublikowane po 1 stycznia 2020 r., pozostałe wydawnictwa – po 1 stycznia 2021 r. W przypadku czasopism powinien być wystawiany ostatni kompletny rocznik. Media cyfrowe (strony internetowe, oprogramowanie) mogą być dostarczone w formie elektronicznej lub linku do strony.

6.2 Za przyjęte i wystawione eksponaty nie pobiera się opłat.

Po włożeniu eksponatu w ramy nie będzie możliwa żadna ingerencja właściciela w ekspozycję ani jego wcześniejsze wycofanie z Wystawy.

6.3 Wymagania dotyczące kart wystawowych i atestów.

Ekran wystawowy mieści 16 kart wystawowych formatu A4, montowanych w 4 rzędach. Możliwe jest stosowanie innych wymiarów kart dostosowanych do umieszczenia w ekranach w 4 rzędach.

Karty muszą być ponumerowane, włożone do przeźroczystych koszulek ochronnych oraz zawierać na odwrocie imię i nazwisko wystawcy. Kopie atestów walorów należy umieścić z tyłu karty wystawowej, a odpowiednie oznaczenie winno być umieszczone obok waloru atestowanego.

6.4 Zgłaszanie i potwierdzenie udziału.

Udział w Wystawie możliwy jest po akceptacji przez Komitet Organizacyjny zgłoszeń nadesłanych przez Wystawców.

Formularze zgłoszeń z dołączoną kopią karty tytułowej, karty z planem oraz krótkim opisem eksponatu (synopsis) muszą być przesłane na adres Komisarza Wystawy najpóźniej do **15 maja 2025 r.** Do **30 maja 2025 r.** Komitet Organizacyjny poinformuje wszystkich zgłaszających o przyjęciu lub nieprzyjęciu eksponatu na Wystawę.

Komisarzem Wystawy dla niemieckich Wystawców jest kol. **Wolfgang Köhn** - adres do kontaktu:

Wolfgang Köhn, Auenweg 53, 02827 Görlitz
tel.: +49 (0) 3581 305 790, e-mail: joschi1996@gmx.de

Komisarzem Wystawy dla pozostałych Wystawców jest kol. **Mieczysław Kula** - adres do kontaktu:

Mieczysław Kula, ul. Stefana Batorego 8/16, 59-900 Zgorzelec
tel.: +48 607 315 361, e-mail: mieczyslaw@kula.xyz.

7. Wyróżnienia przyznawane przez Sąd Konkursowy.

Zgodnie z regulaminami PZF Sąd Konkursowy Wystawy może przyznać następujące nagrody i wyróżnienia:

- **Wielką Nagrodę Wystawy – Grand Prix** – za najlepszy eksponat we wszystkich klasach konkursowych,
- **Nagrody Specjalne** – dla najlepszych eksponatów wystawianych w poszczególnych klasach wystawowych za wyjątkiem klasy, w której została przyznana Wielka Nagroda Wystawy - Grand Prix oraz w przypadku uczestnictwa w danej klasie mniej niż 4 eksponatów,
- **Gratulacje Sądu Konkursowego** oraz medale: **duże złote, złote, duże pozłacane, pozłacane, duże srebrne, srebrne, posrebrzane i brązowe.**

Eksponaty niewyróżnione przez Sąd Konkursowy medalem otrzymują od Komitetu Organizacyjnego Wystawy zaświadczenie uczestnictwa.

W klasie młodzieżowej (MŁ) najwyższym medalem jest **duży pozłacany**.

8. Rozmowy wystawców z członkami Sądu Konkursowego.

Spotkania wystawców z członkami Sądu Konkursowego odbędą się **6 lipca 2025 r.** w godz. **10:00 do 12:00**. Rozmowa wystawcy z właściwym jurorem, maks. 15 minut, będzie uwarunkowana wpisaniem się na listę rozmówców w określonym terminie - chęć udziału w spotkaniu należy zaznaczyć w zgłoszeniu.

9. Dostarczanie, montaż i demontaż Wystawy oraz zwrot eksponatów.

9.1 Termin i warunki dostarczania eksponatów.

Wszystkie przyjęte eksponaty (poza klasą literatury filatelistycznej) przesyłane pocztą kurierską (preferowana forma) muszą być dostarczone do magazynu Komitetu Organizacyjnego (adres będzie podany wystawcom, których eksponaty będą przyjęte na Wystawę) najpóźniej do **30 czerwca 2025 r.**

Eksponaty dostarczane przez Komisarzy Wystawy, osobiście przez Wystawców bądź przez osoby upoważnione muszą być dostarczone do Komitetu Organizacyjnego w miejscu Wystawy najpóźniej do **3 lipca 2025 r.** do godziny **12:00**.

W przypadku literatury filatelistycznej eksponaty muszą być dostarczone do magazynu Komitetu Organizacyjnego do **15 czerwca 2025 r.**

Wszelkie koszty związane z dostarczeniem oraz odesłaniem eksponatów na Wystawę pokrywa Wystawca.

9.2 Bezpieczeństwo i odpowiedzialność.

Komitet Organizacyjny Wystawy podejmie wszelkie uzasadnione i konieczne kroki dla zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony eksponatów w czasie Wystawy. Wystawcom zaleca się indywidualne ubezpieczenie eksponatów.

Organizatorzy Wystawy, żaden z członków Komitetu Organizacyjnego, ani wolontariusze Komitetu Organizacyjnego Wystawy, nie mogą przyjąć żadnej odpowiedzialności za utratę lub uszkodzenie jakiegokolwiek eksponatu, chyba że zostanie udowodnione szczególne zaniedbanie lub umyślne zniszczenie przez wskazaną osobę. Wszelkie ewentualne sprawy sporne będą rozpatrywane w oparciu o przepisy prawne obowiązujące w Polsce i sądy właściwe dla lokalizacji Wystawy.

9.3 Montaż i demontaż Wystawy.

Montaż i demontaż eksponatów zostanie przeprowadzony wyłącznie przez zespoły techniczne Komitetu Organizacyjnego, na życzenie w obecności odpowiedniego Komisarza Wystawy, Wystawcy lub upoważnionej osoby. Zabrania się samodzielnego montowania oraz w szczególności demontowania eksponatów bez uzgodnienia z Komitetem Organizacyjnym.

9.4 Zwrot eksponatów.

Wydawanie eksponatów na miejscu Wystawy dla Wystawców (lub osób przez nich upoważnionych) nastąpi bezpośrednio po jej zamknięciu **6 lipca 2025 r.** wg kolejności ustalonej przez Komitet Organizacyjny.

Odsyłka eksponatów nieodebranych w dniu zamknięcia Wystawy nastąpi nie później niż w ciągu **7 dni** od zakończenia Wystawy. Odsyłka nastąpi pocztą kurierską z ubezpieczeniem w wysokości, jaką zadeklarował Wystawca dostarczając przesyłkę drogą pocztową/kurierską do Komitetu Organizacyjnego lub podając ją w zgłoszeniu. Koszty przesyłki ku-

rierskiej za pobraniem pokrywa Wystawca.

Ekspozyty wystawiane w klasie literatury filatelistycznej nie podlegają zwrotowi. Po zakończeniu Wystawy zostaną przekazane do biblioteki filatelistycznej Okręgu Wrocławskiego PZF.

10. Zmiany regulaminu.

Komitet Organizacyjny Wystawy zastrzega sobie prawo – w porozumieniu z Prezydium ZG PZF - zmiany lub uzupełnienia regulaminu wystawy, o ile będzie to konieczne.

W sprawach nieuregulowanych niniejszym Regulaminem decyduje Komitet Organizacyjny Wystawy. Decyzje Komitetu Organizacyjnego nie mogą dotyczyć decyzji Sądu Konkursowego Wystawy, które są ostateczne.

Wystawca, podpisując formularz zgłoszenia na Wystawę, akceptuje w pełni niniejszy Regulamin.

11. Ogłoszenie o Wystawie.

Informacja o Wystawie i naborze eksponatów zostanie ogłoszona w następującej formie:

- informacje przekazane poprzez Zarządy Okręgów PZF oraz Partnerów Wystawy,
- ogłoszenie w miesięczniku PZF „Filatelista” i magazynie „Philatelie” – czasopiśmie Stowarzyszenia Filatelistów Niemieckich,
- ogłoszenie na stronach internetowych PZF i Partnerów: <https://zgpfz.pl/aktualnosci>, <https://goerlitz-philatelie.hpage.com/index.html>, <http://www.arage-ost.de/>,
- innymi środkami komunikacji bezpośredniej.

12. Kontakt.

Korespondencję drogą pocztową do KOW należy adresować na adres:

Mieczysław Kula, ul. Stefana Batorego 8/16, 59-900 Zgorzelec.

Wszelkie zapytania do polskiego Komisarza Wystawy – kol. Mieczysława Kuli należy kierować wyłącznie pocztą elektroniczną na adres: **mieczyslaw@kula.xyz** (w korespondencji prosimy koniecznie podawać także zwrotny telefon kontaktowy).

Wszelkie zapytania do niemieckiego Komisarza Wystawy – kol. Wolfganga Köhn należy kierować wyłącznie pocztą elektroniczną na adres: **joschi1996@gmx.de** (w korespondencji prosimy koniecznie podawać także zwrotny telefon kontaktowy).

Niniejszy Regulamin IREX został przyjęty Uchwałą Prezydium ZG PZF nr 53/XXII/PR/2025 w dniu 18.01.2025 r.

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA FILATELISTYCZNA

SPIS WYSTAWCÓW I EKSPONATÓW

KLASY NIEKONKURSOWE

A.1. Klasa honorowa

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
1	Dobrowolski Wiesław	Łódzki	Włókiennictwo. Jego istota i wpływ na życie człowieka
2	Lenke Michael	Niemcy	Die Postgeschichte der Stadt Toruń
3	Marsy Artur	Wrocławski	RAILWAYS from WROCLAW junction - serving passengers, freight and mail

A.3. Klasa sędziowska

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
20	Beme Romuald	Wrocławski	Bitwy i operacje morskie

KLASY KONKURSOWE

B1. Klasa filatelistyki tradycyjnej (TR)

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
150	Kärkäs Esa	Finlandia	Imperial RUSSIA including the Kingdom of POLAND 1857-75
151	Komisaruk Janusz	Wrocławski	Znaczki okupacyjne na terenach polskich. Generalne Gubernatorstwo 1939-1945

B2. Klasa historii poczty (HP)

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
200	Chwastowski Wojciech	Tarnowski	Korespondencja polskich jeńców wojennych w hitlerowskiej Rzeszy w latach 1939-1945
201	Musiał Jerzy	Koszaliński	Sieć pocztowa na obszarze Rejencji Koszalińskiej do końca Wielkiej Wojny w 1918 roku
202	Woźnicka Józef	Śląsko-Dąbrowski	Bytom na znakach pocztowych
203	Zienkiewicz Ryszard	Pomorski	Znaki pocztowe Starogardu do 1920 roku

B5. Klasa filatelistyki tematycznej (TEM)

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
400	Drożdżak Jacek	Małopolski	Zapraszam w Polskie Tatry
401	Grzeszczuk Maciej	Wrocławski	Rehabilitacja – droga do odzyskania sprawności
402	Hliniak Tadeusz	Małopolski	Sięgamy po skarby ziemi
403	Jasicki Mirosław	Wielkopolski	Pojazdem konnym przez stulecia

404	Kopacz Ryszard	Wielkopolski	Idąc przez życie – ręce
405	Nowakowski Jan	Warmińsko-Mazurski	Od pnia drzewa do windjammera – pod żaglami przez stulecia
406	Oettmeier Dieter	Niemcy	Postläufer, Postreiter, Postkutschen, Postillione, Postmeilensäulen
407	Sacha Zdzisław	Wrocławski	Serca stacji
408	Wierzbicki Jacek	Wielkopolski	Epoka kamienia w Europie. Narodziny sztuki

B.6. Klasa filatelistyki młodzieżowej (MŁ)

Grupa A – do 15 lat

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
500	Borowik Andrzej	Łódzki	Od twórcy do budowniczego Państwa Polskiego
501	Borowik Barbara	Łódzki	Walka i martyrologia narodu polskiego w latach 1939-1945
502	Kalinowski Krystian Tadeusz	Warszawski	Województwo Podlaskie
503	Osadowski Hubert	Koszaliński	Co możemy zobaczyć w koszańskich lasach
504	Swat Julia	Święto-krzyski	Pies i kot pod jednym dachem – czy taka przyjaźń jest możliwa?
505	Welzer Jakub	Wrocławski	Zobacz co potrafię

Grupa B – 15-18 lat i eksponaty zespołowe

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
540	MKF PZF Nr 8 Oława	Wrocławski	Czym podróżować
541	Myszka Daniel	Święto-krzyski	Miłość nie może być beczynna!
542	Weinhold Matthias	Niemcy	Der Anschluß ländlicher Gebiete an das Luftpostnetz der USA mittels des Airmail Pick Up Systems
543	Weinhold Matthias	Niemcy	Die Ganzsachen der Gold Coast von 1880-1956

Grupa C – 19-21 lat

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
580	Kozak Sebastian	Warszawski	Nad brzegiem Morza Bałtyckiego

B.7. Klasa literatury filatelistycznej (LIT)

B.7.1. Monografie

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
600	Maciej Buczyński	Kaliski	Okolicznościowe nalepki polecenia 2012-2020 i od 2021
601	Dizdari Hysen	Albania	George Castriot Scanderbeg in the Albanian stamps 1913-2023

602	Domogalla Waldemar	Śląsko-Dąbrowski	Poczta w Zaborzu i Porembie od powstania do dnia dzisiejszego
603	Drobny Josef	Niemcy	Bayerwerk Philatelle
604	Drobny Josef	Niemcy	Jubiläum 175 Jahre Post in Krzisanowitz
605	Drobny Josef	Niemcy	Ratibor Philatelie in 3 Bänden: 1-Stadt, 2-Kreis, 3-Kreis L-Z
606	Drobny Josef	Niemcy	Schlesische Olympia Teilnehmer unter der Deutschen Fahne
607	Drobny Josef	Niemcy	Volksabstimmung in Oberschlesien 20. März 1921 - 20. März 2021
608	Fischer sp. z o.o.	Polska	Katalog polskich znaków pocztowych (i z polską związanych) tom I
609	Fischer sp. z o.o.	Polska	Katalog polskich znaków pocztowych (i z polską związanych) tom II
610	Gawlicki Tadeusz	Wrocławski	Ruch Filatelistyczny w Świebodzicach 1948 - 2020
611	Kohlstrung Johannes, Titz Eckhard	Niemcy	Der Flughafen Oberschlesien Gleiwitz - Hindenburg - Beuthen
612	Kowalewski Grzegorz	Kaliski	Nalepki polecenia w albumie pamiątkowym Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Bydgoszczy z 1921 roku
613	Kubczyk Jacek	Częstochowski	OFLAG VII A Murnau. Korespondencja polskich jeńców 1939-1945 r.
614	Kubica Edward	Częstochowski	Niemieckie obozy dla jeńców wojennych 1939-1945 Belgowie I Francuzi w niewoli
615	Kubica Edward	Częstochowski	Obóz jeniecki Oflag XII A Hadamar 16.11.1939-27.05.1942
616	Kula Mieczysław	Wrocławski	Kalendarium Koła Nr 63 w Zgorzelcu
617	Olchownik Johann	Niemcy	Przyczynki do historii węzła kolei żelaznej i poczty w górnośląskiej miejscowości Morgenroth Chebzie - Ruda Śląska - Chebzie
618	Tymoshik Mykhailo, Povstniuk Olga, Moskaljuk Nikołaj	Ukraina	Obwód tarnopolski w filatelistyce
619	Verein für Sächsische Postgeschichte und Philatelie e.V. Dresden	Niemcy	VSP-Beiträge zur sächsischen Postgeschichte Heft 36 (2025)
620	Wilczek Edward	Beskidzki	Podręcznik błędów i usterek na polskich znaczkach pocztowych 1980-1989
621	Wnęk Lech	Kaliski	Katalog polskich nalepek polecenia z kodem pocztowym (PNA) 1975-2011
622	Zarząd Okręgu Częstochowskiego PZF	Częstochowski	Dawna poczta w Częstochowie Katalog Wystawy
623	Zarząd Okręgu Wrocławskiego PZF	Wrocławski	70 lat dla Wrocławia i Dolnego Śląska. Historia działalności Okręgu Wrocławskiego Polskiego Związku Filatelistów

B7. Klasa literatury filatelistycznej (LIT)

B.7.2. Periodyki

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
634	Arbeitsgemeinschaft Deutsche Ostgebiete e.V. im BDPH e.V.	Niemcy	Rundschreiben der Arbeitsgemeinschaft Deutsche Ostgebiete e.V.
635	Arbeitsgemeinschaft zur Pflege und Erforschung der Danzig-Philatelie	Niemcy	Rundschreiben im Jahr 2024 (Nr 282, 283, 284, 285)
636	Detlef Enke	Niemcy	Die Sommerstempel der polnischen Post im Ostseeraum
637	Detlef Enke	Niemcy	Märkische Post in Frankfurt (Oder) Band 6 Private Briefdienste in Ostbrandenburg
638	Detlef Enke	Niemcy	Philatelistische Belege aus Müncheberg (Mark)
639	Detlef Enke	Niemcy	Philatelistische Blätter aus Fürstenwalde (Spree)
640	Gawlicki Tadeusz	Wrocławski	Wernisaż Filatelistyczny Poczta Samolotowa Informator
641	Gawlicki Tadeusz	Wrocławski	Wystawa Filatelistyczna Świebodzice 1921-2021 Siedem Dekad Filatelistyki Młodzieży, Katalog
642	Gibek Jerzy	Wrocławski	Informator Okręgowy 2024
643	Klub Zainteresowań PZF TEMATYK	Wielkopolski	Biuletyn Klubu Zainteresowań PZF TEMATYK
644	Klub Zainteresowań PZF „Znaki Polecenia”	Kaliski	Świat Ereki
645	Kolegium Redakcyjne Informatora Filatelistycznego Zarządu Okręgu Wrocławskiego PZF	Wrocławski	Informator filatelistyczny nr 22
646	Kolegium Redakcyjne Krajowej Wystawy Filatelistycznej „180 lat kolei Wrocław-Świebodzice”	Wrocławski	KATALOG – Krajowa Wystawa Filatelistyczna „180 lat kolei Wrocław-Świebodzice”, Wrocław, 27-29 października 2023
647	Okręg Kaliski PZF	Kaliski	Filatelisty Kaliski 2024
648	Okręg Koszaliński PZF	Koszaliński	Informator. Kwartalnik Koszalińskiego Okręgu Polskiego Związku Filatelistów za rok 2022
649	Okręg Koszaliński PZF	Koszaliński	Informator. Kwartalnik Koszalińskiego Okręgu Polskiego Związku Filatelistów za rok 2023
650	Okręg Koszaliński PZF	Koszaliński	Informator. Kwartalnik Koszalińskiego Okręgu Polskiego Związku Filatelistów za rok 2024
651	Sacha Zdzisław	Wrocławski	Katalog – II Specjalistyczna Wirtualna Wystawa Filatelistyczna „Open- Oława 2021”
652	Sacha Zdzisław	Wrocławski	KATALOG – Krajowa Wystawa Filatelistyczna „Transport OPEN-Oława 2022”
653	Sacha Zdzisław	Wrocławski	KATALOG – Młodzieżowa Okręgowa Wystawa Filatelistyczna „Oława 2023”. 100 lat KINA ODRA. PÓŁFINAŁ 61. OMKF

654	Skowroński Janusz	Wrocławski	Noblista pod lupą. Gerhart Hauptmann na znaczkach pocztowych świata
655	Verein für Sächsische Postgeschichte und Philatelie e.V. Dresden	Niemcy	VSP-Rundbrief Nummer 134-137

B.7.3. Media cyfrowe

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
656	Internetowe Koło Filatelistów (i-KF) przy Okręgu Pomorskim PZF	Pomorski	www.i-kf.pl
657	Jedziniak Marek	Polska	Filatel.pl. Miesięcznik elektroniczny

B.8. Klasa eksponatów jednoekranowych (JE)

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
700	Chudoba Josef	Czechy	Czechosłowacja – prowizoryczne znaczki gazetowe 1918 – 1919
701	Chudoba Josef	Czechy	Czechosłowacja - Ryciny autorstwa K. Seizingera i B. Heinze
720	Bukczyński Maciej	Kaliski	Ostrzeszów – Schildberg 1807-1919
721	Bukczyński Maciej	Kaliski	Poczta Mikstat w okresie zaborów
722	Dudek Andrzej	Wielkopolski	Czekam na list od Ciebie Klementyno
723	Kęstowicz Adam	Wrocławski	Oflag II E Neubrandenburg – cenzura obozowa na formularzach pocztowych
724	Lehmann Jerzy	Opolski	Pocztowy numer kierunkowy Górnego Śląska – 9a (1944-1945)
725	Stodola Milan	Czechy	Formularze przesyłek służbowych stacji kolizyjnych na terenie Królestwa Czeskiego, Moraw i Śląska z czasów Austro-Węgier
760	Baumbach Manfred	Niemcy	Färbung der Minerale – Ursachen und Hintergründe
761	Köhn Wolfgang	Niemcy	Der Flugplatz Görlitz – zivile und militärische Nutzung von 1924 bis 1945
762	Neumann Joachim	Niemcy	Das Thema „Bergbau“ in der Philatelie
763	Neumann Joachim	Niemcy	Die Heilige Barbara in der Philatelie
764	Neumann Joachim	Niemcy	Die Stadt Görlitz in der Philatelie von 1830 bis in die Gegenwart
765	Neumann Joachim	Niemcy	Görlitz in der Postgeschichte nach 1945
766	Stodola Milan	Czechy	Profesor Eduard Karel. Życie i praca
770	Hofer Rudolf	Szwajcaria	Das Wollhaarmammut
780	Weinhold Jan	Niemcy	New South Wales – Die Jubilee Cards von 1888 und 1890

B.9. Klasa filatelistyki otwartej (KO)

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
800	Ciętak Jan	Wrocławski	STRAŻ POŻARNA. Rozwój technik i sposobów walki
801	Kowalczyk Edward	Śląsko-Dąbrowski	Polska niepodległa powróciła na mapę Europy
802	Kowalczyk Edward	Śląsko-Dąbrowski	Górny Śląsk w czasach walki o kształt granicy polsko-niemieckiej
803	Matyszkowicz Eugeniusz	Beskidzki	W dorzeczu Wisły Królowej Polskich Rzek
804	Wilczek Edward	Beskidzki	Architektura sakralna

B.10. Klasa ilustrowanych pocztówek (IP)

Nr.	Nazwisko, imię	Okręg/Kraj	Tytuł eksponatu
850	Dziurzyński Paweł	Wrocławski	Kraina Karkonosza obrazami pisana – do 1939 roku
851	Mikołajczyk Witold	Śląsko-Dąbrowski	Adam Śmietiański. Fotografik ojczystego krajobrazu
852	Mikołajczyk Witold	Śląsko-Dąbrowski	Gmina Bojanowo. Pocztówkowe sentymentalia
853	Pazdernik Tomáš	Czechy	Karlów Wary na historycznych pocztówkach

NAGRODY

Grand Prix Wystawy dla najlepszego wystawcy we wszystkich klasach konkursowych oraz cztery **Nagrody Specjalne** dla najlepszych wystawców w poszczególnych klasach konkursowych zostały ufundowane w ramach projektu "Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz", dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

Dziękujemy!

Interreg

Współfinansowany przez
UNIJĘ EUROPEJSKĄ
Kofinanziert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

André Kaiser – rocznik 1970, pochodzi z Grillenburga (miasto Tharandt) w powiecie Szwajcaria Saksońska - Rudawy Wschodnie, z wykształcenia wykwalifikowany pracownik transportu pocztowego z maturą i dyplomem przewoźnika pocztowego (FH), pracuje jako urzędnik państwowy w Saksońskim Ministerstwie Nauki, Kultury i Turystyki (SMWK), przewodniczący grupy badawczej Kur-sächsische Postmeilensäulen e.V. oraz 1. Saksońskiego Stowarzyszenia Trenerów Poczty e.V.

Saksońskie słupy pocztowe w polskich i saskich Górnych Łużycach

Historia powstania saksońskich słupów pocztowych

Zdjęcie 1

Władca krajowy powierzył wykonanie tego zadania magistrowi Adamowi Friedrichowi Zürnerowi (1679–1742) na mocy pełnomocnictwa ogólnego. W 1713 r. Zürnerowi powierzono zadanie przeprowadzenia pomiarów geodezyjnych i ponownego kartograficznego zapisu map Saksonii. W 1717 r. stworzył „Neue Chursächsische Post-Charte” (Nowa mapa pocztowa Elektoratu Saksonii), a w 1721 r. otrzymał tytuł królewskiego polskiego i elektorskiego saskiego komisarza ds. ziemi i granic (zdjęcie 2).

Głównym celem ustawienia słupów w miastach i przy drogach pocztowych w okresie unii polsko-saskiej (1697-1763) było wspieranie handlu i modernizacja transportu. Złożony łaciński monogram „AR” (Augustus Rex = król August) oraz złote herb Saksonii i Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz korona królewska Polski na wszystkich słupach milowych symbolizowały zwierzchnictwo władcy Polski i Saksonii. Punktami wyjścia dla

W celu ułatwienia orientacji na drogach pocztowych i krajowych w Elektoracie Saksonii, w XVI wieku, na drzewach umieszczono oznaczenia, od 1695 roku drewniane słupy milowe, a od końca XVII wieku również drewniane słupy wskazujące kierunek. W 1722 r. w ówczesnym Elektoracie Saksonii, w tym na przynależnych mu terytoriach cesarskich, oraz w margrabstwach Górnych i Dolnych Łużyc, podlegających zwierzchnictwu czeskiemu, rozpoczęto stawianie saksońskich słupów milowych. Podstawą do tego były rozkazy elektora Fryderyka Augusta I Saksonii i króla Augusta II Polskiego (1670–1733), zwanego „Augustem Mocnym”, dotyczące wzniesienia kamiennych słupów milowych w 1721 roku (zdjęcie 1).

Zdjęcie 2

pomiaru dróg pocztowych i ciągłej numeracji ustawionych słupów pocztowych były zazwyczaj miasto targowe Lipsk (w latach 1681-1867 siedziba nadrzędnego urzędu pocztowego) oraz miasto rezydencjalne Drezno. W miastach, pierwotnie przed każdą bramą miejską, a później na życzenie tylko na rynku, miały być ustawione słupy odległościowe, a przy drogach pocztowych, od początku pomiaru, ustawiano kolejno numerowane słupy ćwierćmilowe, półmilowe i milowe. Jednostką miary odległości była godzina drogi (1 godz. = ½ mili pocztowej = 4,531 km). Na słupach odległościowych zapisywano istniejące drogi (pocztowe) z miasta wraz z najważniejszymi miastami i stacjami pocztowymi oraz odległościami do nich. Słupy półmilowe i milowe wskazywały najbliższe miasto lub stację pocztową wraz z odległością na trasie danej linii pocztowej. Jedną z najważniejszych dróg pocztowych i dalekobieżnych od średniowiecza była „Hohe Straße” (Główna droga) Halle – Lipsk – Oschatz – Merschwitz lub Strehla – Großenhain – Kamenz – Bautzen (Budissin) – Weißenberg – Görlitz/Zgorzelec – Wykroty (Waldau) lub Luban (Lauban) – Wrocław – Kraków lub Warszawa. Już w XIII wieku nazywano ją „Antiqua strata” (Starożytna trasa), a w XV/XVI wieku znana była jako „Strata regia Lustica” (Łużycka Droga Królewska). Droga ta została wytyczona od Lipska i do śmierci Augusta II Mocnego (1733) prawie w całości wyposażona w słupy pocztowe. Szczególnie między Bautzen (Budziszyn) a Warszawą i Krakowem połączenie to miało ogromne znaczenie w latach unii polsko-saskiej, jako szlak handlowy, droga wojskowa i połączenie kurierskie. Połączenie saksońskiej metropolii Drezna z Budziszynem zapewniała „Alte Frankenstraße” (Stara Droga Frankońska). Już przed unią polsko-saską, w 1694 r., uruchomiono pocztę konną między Lipskiem a Wrocławiem przez Wurzen lub Eilenburg – Strehla lub Coßdorf (Koßdorf) – Großenhain – Königsbrück – Bautzen – Görlitz/Zgorzelec – Wykroty– Luban lub Bolesławiec (Bunzlau) – Legnica (Liegnitz). Od tego czasu, do 1815 r. saksońska poczta graniczna znajdowała się w Wykrotach, a śląsko-austriacka w Bolesławcu. Granica elektoratu saksońskiego przebiegała wówczas od Leśnej (Marklissa) prawie do ujścia rzeki Bóbr (Bober), zasadniczo wzdłuż Kwisy (Queis). Kolejną ważną drogą pocztową, biegnącą równolegle do „Drogi Wysokiej”, była „Droga Niska” Lipsk – Eilenburg – Torgau – Liebenwerda – Spremberg – Muskau – Wrocław (Breslau). W 1700 r. uruchomiono połączenie pocztowe między Lipskiem a m. Żary (Sorau) przez Eilenburg – Torgau – Herzberg – Luckau – Lübben – Lieberose – Guben/Gubin – Brody (Pfortchen) – Niewerle/Nowa Rola koło Lubska (Sommerfeld) oraz połączenie pocztowe konne Żary (Sorau) – Nowe Miasteczko (Neustädtel) z połączeniami do Frankfurtu nad Odrą i Wrocławia. W 1710 r. powstało jeszcze połączenie pocztowe konne z Drezna do Gdańska (Danzig) przez Hoyerswerda – Muskau – Żary (Sorau) – Zieloną Górę (Grünberg).

W 1721 r. władca wydał oddzielne polecenie do władz okręgu w Budziszynie dotyczące ustawienia elektorskich słupów pocztowych w Górnych Łużycach. Mimo to pomiary terenu w Górnych i Dolnych Łużycach okazały się trudne, ponieważ tamtejsi właściciele majątków ziemskich próbowali uniemożliwić działalność Zürnera. Dopiero w 1723 r. Zürner mógł rozpocząć pomiary Górnych i Dolnych Łużyc. Szczególnie silny był opór przeciwko słupom pocztowym w Górnych Łużycach. W 1723 r. radni miejscy Bautzen i Görlitz odmówili nawet przyjęcia Zürnera w tej sprawie. Dopiero w 1724 r. właściciele ziemscy Górnych Łużyc zgodzili się wykonać polecenie. W związku z tym ustawianie słupów pocztowych w Górnych Łużycach rozpoczęto zasadniczo dopiero w 1725 r., a na drogach ograniczono je nawet do dróg pocztowych, czyli dróg, na których faktycznie odbywał się ruch pocztowy, takich jak Via Regia (Droga Królewska). Unia polsko-saska zakończyła się wraz ze śmiercią syna Augusta II Mocnego, księcia elektora Saksonii Fryderyka Augusta

II i króla Polski Augusta III, po wyniszczającej 7-letniej wojnie z Prusami w 1763 roku. W wyniku Kongresu Wiedeńskiego, Saksonia ostatecznie utraciła w 1815 r. Marchię Dolnych Łużyc, należącą od 1635 r. do Saksonii Elektorskiej, a także część Marchii Górnych Łużyc, a także tereny między Nysą Łużycką a Kwisą i Bobrem, które przypadły Prusom. W polskiej i saksońskiej części Górnych Łużyc zmiany odległości podane na słupach milowych w Hoyerswerda (Rynek), Görlitz/Zgorzelec (Brama Nysa/Wzgórze Garncarskie) i Lubań (Brama Zgorzelecka/Sąd Powiatowy) w milach pruskich (1 mila = 7,53248 km) można rozpoznać na oryginalnych częściach. W pierwszym wykazie prusko-saksońskich słupów milowych z 1930 r. dr Gustav Adolf Kuhfahl z Landesverein Sächsische Heimatschutz (Krajowego Stowarzyszenia Ochrony Dziedzictwa Saksońskiego) wymienił słupy dystansowe ze Wzgórza Garncarskiego w Zgorzelcu (Görlitz) i Bramy Zgorzeleckiej w Lubaniu oraz słup całomilowy z Ołdrzychowa nad Kwisą i trójkątny słup z Gębic (Amtitz). Od 1964 roku, obecna grupa badawcza Kursächsische Postmeilensäulen e.V. (Stowarzyszenie Słupów Pocztowych Elektoratu Saksonii) stara się o zachowanie i zbadanie słupów milowych Elektoratu Saksonii we wszystkich regionach.

Słupy milowe Elektoratu Saksonii na Górnych Łużycach

Słupy przy bramach

Zdjęcie 3

Zdjęcie 4

Pocztowe słupy milowe Elektoratu Saksonii zostały wzniesione przed bramami wszystkich miast Związku Sześciu Miast. Zachowały się one w Kamenz - słup przy dawnej Königsbrücker Tor (Królewskiej Bramie Mostowej) na Bönischplatz (zdjęcie 3), w Löbau – fragmenty herbów, słupów przy bramach Bautzener Tor i Görlitzer Tor (obecnie repliki przy bramach Görlitzer Tor i Zittauer Tor z zamienionymi herbami oraz rekonstrukcja przy bramie Bautzener Tor/Neumarkt – zdjęcie 4) oraz w Zgorzelcu/Görlitz– zachował się słup z bramy Neiß-Tor w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu (obecnie jego replika stoi w Zgorzelcu). Zniknęły kolumny dystansowe, które zgodnie z dokumentami wzniesiono przy bramach Lauenitor i Heugentor w Budziszynie, przy bramie Reichenbacher Tor w Görlitz, przy bramie Bautzener Tor w Kamenz oraz przy bramach miejskich (Webertor, Frauentor, Budissiner Tor i Böhmischen Tor) w Zittau.

Słupy na rynkach

Pocztowe słupy milowe Elektoratu Saksonii zostały wzniesione na rynkach w Hoyerswerda (zdjęcie 5), Elstra, Krakau koło Königsbrück, Pulsnitz, Ruhland i Wittichenau, a także jako słupy na rynkach w Bischofswerda przed bramą Bautzener Tor (dzisiejszy Badtor – zdjęcie 6) i w Königsbrück przy moście Baderbrücke. Z wyjątkiem słupa w Königsbrück, wszystkie pozostałe słupy zachowały się w oryginalnym stanie. W pozostałych miejscowościach

posiadających wówczas prawa miejskie, takich jak Bernstadt a.d. E., Ostritz, Bad Muskau, Reichenbach O.L., Rothenburg i Weißenberg, prawdopodobnie nie wzniesiono żadnych słupów dystansowych.

Zdjęcie 5

Zdjęcie 6

Słupy drogowe wzdłuż Via Regia/Drogi Królewskiej

Zdjęcie 7

W ramach Via Regia w saksońskich Górnych Łużycach zachowały się fragmenty kamieni ćwierćmilowych w Königsbrück (zdjęcie 7), Schwosdorfie, Prischwitz i Görlitz-Rauschwalde, a także słupy całomilowe w Lückersdorfie, Siebitz/Neuhof i Bautzen-Schmole.

Inne słupy drogowe

Zachowały się pozostałości słupa milowego z Eulenholtz w Herrnhut w Rennersdorfie oraz słupa półmilowego w Bertzdorf-Hörnitz.

Słupy milowe poczty saksońskiej na polskich Górnych Łużycach

Słup milowy w Ołdrzychowie (Ullersdorf am Queis)

Przed granicą, między elektorskim Ołdrzychowem należącym do Górnych Łużyc, wówczas Habsburgów, a od 1742 r. do Prus Nowogrodźcem (Naumburg am Queis) na Śląsku, ostatni słup milowy postawiono przed mostem na Kwisie w Ołdrzychowie, przy drodze z Lubania do Nowogrodźca. Do dziś stoi tam słup pocztowy nr 112 (licząc od Lipska) z 1725 roku. Był to ostatni słup pocztowy na trasie pocztowej Lipsk – Eilenburg – Torgau – Coßdorf (Koßdorf) – Großenhain – Königsbrück – Kamenz – Schweinerten – Bautzen (Budissin) – Rothkretscham – Reichenbach/OL – Zgorzelec/Görlitz – Lubań – granica – Nowogrodziec – Bolesławiec – Chojnów (Haynau) – Legnica – Środa Śląska (Neumarck/Neumarkt) – Wrocław, a tym samym 28 mil pocztowych (= 56 godzin drogi = 253,736 km) od punktu wyjścia w Lipsku. W 1973 roku naprawiono najpoważniejsze uszkodzenia za pomocą zaprawy natryskowej. Słup z Ołdrzychowa został odnaleziony w dobrym stanie 30 kwietnia 1973 r. przez pana Thiede, w 1974 r. przez prof. dr Sandiga, jesienią 1980 r. przez pana Hofmanna, a w maju 1998 r. przez pana Grella. W 1974 r. pan Linke z Merane podał dokładną nazwę miejscowości, informując, że Ullersdorf po 1945 r. został najpierw przemianowany na Ullinów, a następnie na Ołdrzychów, a w 1959 r. przyłączy-

ny do miasta Nowogrodzic, powiat Bolesławiec, województwo wrocławskie, obecnie województwo dolnośląskie. Dokładną lokalizację słupa milowego opisano w 1998 roku w następujący sposób: Słup milowy znajduje się przy drodze z Nowogrodzka do Lubania, 2 km na południe od mostu nad Kwisą, w pobliżu ostatnich domów, po wschodniej (lewej) stronie drogi. Oryginalne inskrypcje zostały odtworzone obok numeru seryjnego „NO 112” podczas renowacji przeprowadzonej przez Poczta Polską i miasto Nowogrodzic 1 maja 2004 r. z okazji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (zdjęcie 8).

Słup dystansowy przy moście Starego Miasta/Wzgórza Garncarskie (Brama Nyska) w Zgorzelcu

Obok brakującego słupa dystansowego przy bramie Reichenbacher Tor, 25 kwietnia 1725 r. przy Moście Staromiejskim w Zgorzelcu wzniesiono elektorski słup dystansowy na ulicy prowadzącej do Wzgórza Garncarskiego (Töpferberg), który w 1827 r. przeniesiono na Wzgórze Garncarskie, a w 1945 r. uszkodzono. W protokole z października 1724 r. wymieniono cztery bramy miejskie Görlitz (Reichenbacher Thor, Nicolai-Thor, Neiß-Thor i Frauen-Thor) oraz podano informacje o miejscach, do których można było dotrzeć, wraz z odległościami w milach saskich (1 mila saska = 2 godziny = 9,052 km).

Zdjęcie 8

Zdjęcie 9

Oryginalne fragmenty słupa znajdujące się obecnie w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu, zawierają inskrypcje z podaniem odległości w milach pruskich (1 mila = 7,53248 km). O tym, że po 1815 r. podanie odległości w milach zastąpiono podaniem w godzinach, świadczą ślady po szlifowaniu na bloku z inskrypcją oraz inny rozmiar czcionki. Prawdopodobnie ten sam kamieniarz wykonał po 1815 r. słup dystansowy w Hoyerswerda z podaniem odległości w milach, co zdradza forma pisma. Co najmniej dwa fragmenty, herb i część bloku z napisem, znajdują się obecnie jako eksponaty w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu. Już w 1966 roku ówczesny kierownik naszej grupy badawczej, pan Stölzel, zrekonstruował ten fragment na podstawie zdjęcia opublikowanego w „Informatorze” Muzeum Poczty. Początkowo pewne zamieszczenie wywołała połączona forma herbu z podwójnym herbem w rogu i dwoma kompletnymi podwójnymi herbami na pozostałych dwóch bokach słupa. Dotychczas nie znano takiej kombinacji, a jedynie zastosowanie jednej z tych wariantów. W Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu można podziwiać bardzo dobrze zachowane fragmenty oraz modele słupa milowego ze Zgorzelca w skali 1:1 i 1:10. W archiwum znaleziono również informacje o fragmentach słupa milowego ze Zgorzelca i ich ocaleniu przez polskich konserwatorów zabytków. W 2000 roku w Zgorzelcu, w pierwotnym miejscu zgorzeleckiego słupa dystansowego, na dachu studni przy ulicy Wrocławskiej, naprzeciwko młyna, znaleziono

nienaruszony cokoł i zwieńczenie słupa dystansowego. Brakowało więc tylko cokołu słupa pocztowego. Nic nie stało więc na przeszkodzie, aby z naszej inicjatywy ponownie powstać ten słup, w związku z budową nowego Mostu Staromiejskiego. Odległości podane dla repliki saksońskiego słupa pocztowego Görlitz/Zgorzelec (Neiß-Thor) zostały jednak przeliczone na godziny saksońskie. Replika słupa pocztowego ze Wzgórza Garncarskiego została odsłonięta 30 sierpnia 2003 r. podczas festynu staromiejskiego w miejscu, gdzie pierwotnie stał oryginalny słup, na dachu studni na Wzgórzu Garncarskim (zgodnie ze zdjęciem dr Kuhfahla z 1930 r.) w Zgorzelcu przy ul. Wrocławskiej, a w pobliżu polskiego przyczółka starego i nowego Mostu Staromiejskiego, w ramach uroczystości zorganizowanej przez Poczta Polską, stowarzyszenie EUROOPERA i miasto Zgorzelec (zdjęcie 9).

Całomilowy słup w Trójcy (Troitschendorf)

Saski słup całomilowy (nr 100) z 1725 r. miał stać w Trójcy, między Zgorzelcem a Lubaniem. Nie ma jednak żadnych informacji o jego miejscu pobytu.

Całomilowy słup w Pisarzowicach (Schreibersdorf)

Saski słup milowy nr 104 z 1725 r. w Pisarzowicach, pomiędzy Zgorzelcem a Lubaniem, stał w pobliżu „Straßenschänke” w Pisarzowicach Górnych (Ober-Schreibersdorf) i po I wojnie światowej, z powodu prac drogowych, został przeniesiony do parku zamkowego w Pisarzowicach Średnich (Mittel-Schreibersdorf) przez właściciela majątku zamkowego von Ehrenkrooga. Z tego miejsca pochodzi zdjęcie z lat 30. Napisy pochodzą z 1936 r. i brzmią „Lauban ½ St.” oraz „Görlitz 1 St”. Drugi napis powinien jednak brzmieć „Görlitz 5 1/8 St”. Pod numerem 104 widniał ponadto napis „EK... 1745”, co wskazuje na renowację. Od 1969 roku wielokrotnie wskazywano na słup milowy w Pisarzowicach. Latem 1973 roku poszukiwania naszej grupy badawczej dotyczące słupa pocztowego w Pisarzowicach nie przyniosły rezultatu. W 2000 roku nie znaleziono żadnych pozostałości słupa milowego w Pisarzowicach w znanym miejscu w ogrodzie zamkowym. Jednak fundament i płyta cokołu przy wjeździe do zamku najprawdopodobniej należą do tego słupa. Cały słup pocztowy został odnaleziony na początku 2007 roku w stawie i przeniesiony do Lubania w celu konserwacji, którą Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łużyc zamierza przeprowadzić i ustawić w pierwotnym miejscu w Pisarzowicach. Niezbędne inskrypcje i wymiary – wzorowane na już odrestaurowanym słupie całomilowym w Nowogrodźcu z tej samej trasy pocztowej – zostały przekazane przez nasze stowarzyszenie po zbadaniu pozostałości podczas wizji lokalnej latem 2007 roku.

Słup dystansowy i słup ćwierćmilowy w Lubaniu

Saski słup dystansowy z Bramy Zgorzeleckiej w Lubaniu z 1725 r. został później przeniesiony na Friedrich-Wilhelm-Platz (naprzeciwko sądu rejonowego, przed ówczesnym bankiem Vereinsbank), w 1872 r. naprawiony, a w 1939 r. rozebrany. Części słupa przechowywano przy murze miejskim, przy „Rost’schen Hause” (historycznym domu kupieckim), w pobliżu stacji benzynowej, na placu węglowym, skąd zniknęły po 1944 roku. Jedna z dwóch stron inskrypcji na tym słupie pochodzi z 1933 roku. Zawierała ona ostatnio zmienione, po 1815 roku, informacje o odległościach w milach pruskich (1 mila pruska = 7,53214 km), podobnie jak na słupach w Görlitz i Hoyerswerda.

Dwa kolejne słupy dystansowe z 1725 r. miały stać przed Bramą Nowogrodziecką i Bramą Mikołajską. Wynika to z zachowanych rysunków tych słupów z akt konserwatora prowincjonalnego (nr inw. 1171 i 1172). Rysunek słupa z Bramy Mikołajskiej pokazuje po jednej stronie następujące napisy z godzinami bez podania odległości. Obszerne inskrypcje na słupie przy Bramie Zgorzeleckiej i położenie graniczne Lubania sugerują jednak,

że ustawiono tylko jeden słup. Można przypuszczać, że słup (słupy) w Lubaniu pochodzi od tego samego kamieniarza, co słup w Görlitz, ponieważ rysunki przedstawiają również obie wersje herbu.

Zdjęcie 10

Słup pocztowy przy Bramie Zgorzeleckiej został odtworzony z inicjatywy polskiego Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc, skupionego wokół historyka Janusza Kulczyckiego oraz rzeźbiarza Leszka Kowalkowskiego z Gryfowa Śląskiego, za 15 000 złotych (3750 euro) i ustawiony na rynku podczas uroczystości miejskich w 2005 roku. Ze względu na brak kompletnej dokumentacji, tylko trzy strony zostały opatrzone napisami wiernymi oryginałowi. Czwarta strona ma zostać uzupełniona. Odległości podano w formie zmienionej po 1815 r. w pruskiej części Górnych Łużyc, tj. w milach pruskich (1 mila = 7,53248 km), tak jak do ostatniej chwili można było odczytać na oryginalnym słupie (por. słup dystansowy w Hoyerswerda i oryginalne fragmenty słupa ze Wzgórza Garncarskiego w Zgorzelcu - w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu). Herb został najwyraźniej zaprojektowany na wzór herbu z Löbau (zdjęcie 10). Finansowanie przejęło miasto Lubań, Poczta Polska oraz prywatni sponsorzy.

Saski kamień ćwierćmilowy z 1725 r. w Lubaniu stał co najmniej do 1945 r. przy ulicy Lwóweckiej nr 6, obok wejścia do „Wauerschen Haus” (dawna praktyka dr Thusiusa). W 1969 roku grupa badawcza otrzymała informacje o miejscu przechowywania słupa granicznego i kamienia milowego. Jednak w 1973 roku znaleziono tylko fundament kamienia milowego. Prof. dr Sandig z Drezna poinformował w 1974 r. o słupie milowym w Lubaniu, że stacja benzynowa istnieje, a mury miejskie zostały częściowo odrestaurowane, jednak nie znaleziono żadnych śladów po słupie pocztowym. Udało mu się również zidentyfikować Dom Thusiusa. Z kamienia ćwierćmilowego pozostały jedynie fundamenty w rogu domu. W 2000 roku fundamentów nie udało się odnaleźć.

Kamień półmilowy w Wykrotach (Waldau)

W 1936 roku na podwórzu gospody w Wykrotach ustawiono pozostałość słupa półmilowego z 1724 roku. Jednak zgodnie z przekazanymi informacjami o odległościach mogła to być również pozostałość słupa milowego nr 104. Nie wiadomo nic o miejscu jego przechowywania.

Słup milowy w Iłowej (Halbau)

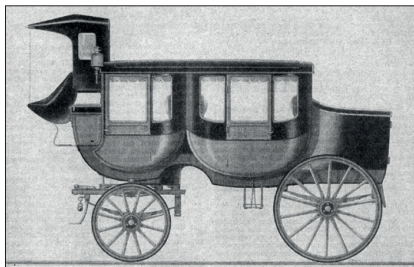
Słup milowy w Iłowej, mieście Górnych Łużyc, został ustawiony po 1735 roku, ponieważ 7 września 1735 roku Zürner podczas swojej podróży pomiarowej ustalił jego lokalizację na rynku. Po ponad 100 latach słup pocztowy zniknął z rynku. Zachowały się fragmenty inskrypcji dotyczących trzech wyjazdów z miasta w kierunku Żar, Wrocławia i Zgorzelca.

André Kaiser, Grillenburg (Sachsen)
Stefan Nunner, Rohrbach (Bayern)

Przywrócenie pasażerskiej poczty konnej

Od XVIII do początku XIX wieku używano otwartych lub później zakrytych plandekami koszowych wozów pocztowych. Pełnowymiarową replikę można zobaczyć w Osterzgebirgsmuseum Schloss Lauenstein. Dopiero w XIX wieku pojawiły się klasyczne dylżanse pocztowe, takie jak typ Berlina. Od 1806 r. w Anglii opracowano typ dylżansu („powozu drogowego”) do wycieczek na pikniki do parków krajobrazowych, który później rozprzestrzenił się w innych krajach jako dylżans pocztowy (Mail Coach). Oryginał można zobaczyć w kolekcji powozów na zamku Augustusburg niedaleko Flöha, a inny angielski model zachował się w Pließkowitz niedaleko Budziszyna. Po 1871 r. Poczta Rzeszy opracowała znormalizowane typy wagonów, w tym Berlina z kabrioletem, wagony pocztowe Carriol, Berlina i Pocztomnibus. Oryginały tych dwóch ostatnich typów zachowały się w Saksonii.

Na spotkaniu pracowników poczty w północno-zachodnich Niemczech w dniu 28 listopada 1937 r. ówczesny minister poczty Rzeszy dr Wilhelm Ohnesorge ogłosił, że planowane jest przywrócenie konnych przystanków pasażerskich w szczególnie malowniczych regionach Niemiec. W latach 1938 i 1939 Ministerstwo Poczty Rzeszy zleciło zakładowi Aug. Nowack AG w Budziszynie w Saksonii budowę 25 wagonów „Berlina z Coupe” na potrzeby tego projektu. Jako model posłużył dziewięćmiejscowy wagon pocztowy z czasów Cesarskiej Poczty Niemieckiej z 1871 r. (rys. konstrukcyjny 1).

Zdjęcie 1

Zdjęcie 2

Firma Karosseriewerk Aug. Nowack AG była niemieckim producentem nadwozi założonym w 1863 roku przez Augusta Nowacka. Przywrócenie poczty konnej zostało przeprowadzone z zamiarem zilustrowania historycznego rozwoju lądowego transportu pasażerskiego pocztą przed wprowadzeniem kolei i pojazdów silnikowych za pomocą autentycznych obiektów. Najpierw w 1938 r. zbudowano pięć pojazdów; w 1939 r. zbudowano 20 kolejnych z pewnymi modyfikacjami i ulepszeniami technicznymi. Pojazdy były wyposażone w następujący sposób:

Miały przesuwany dach, który można było odsunąć przy dobrej pogodzie, dobre zawieszenie, gumowane koła z osiami na łożyskach kulkowych lub rolkowych, szerokie drzwi wagonu z oknami jak również okna na ścianach bocznych obok drzwi, dzięki czemu był dobry widok. Wszystkie okna można było opuszczać. Gustownie urządzone wnętrze wagonu posiadało dobrze amortyzowane tapicerowane siedzenia, które zapewniały pasażerom komfortową podróż. Z tyłu wagonu znajdował się zamykany przedział ładunkowy, a pod siedzeniem powożącego przedział do przechowywania paszy dla koni. Latarnie obok pudła wagonu miały stary kształt, znany z wcześniejszych czasów, ale były zapalane elektrycznie. Wagony zostały

omalowane na historyczny żółty kolor z czarnymi wykończeniami. Po ukończeniu tych pierwszych pięciu pojazdów i udanej jeździe próbnej w Budziszynie (rys. 2), jeden z tych wagonów został przetransportowany do Berlina, gdzie został zaprezentowany Ministrowi Poczty Rzeszy w berlińskim Tiergarten. Po tym, jak pojazd uzyskał pełną akceptację ministra Poczty Rzeszy, wagony zostały przekazane do obszarów odpowiedzialnych Dyrekcji Poczty Rzeszy (RPD). Pojazdy były używane na następujących liniach:

- uzdrowisko radonowe Oberschlema - Auersberg (RPD Chemnitz), przejazd inauguracyjny 27 sierpnia 1938 r.
- Bad Blankenburg - Schwarzburg (RPD Erfurt); przejazd inauguracyjny 2 września 1938 r.
- Badenweiler - Kandern (RPD Karlsruhe); przejazd inauguracyjny 23 października 1938 r.
- Neuruppin - Binnenwalde (RPD Poczdam), przejazd inauguracyjny 14 maja 1939 r.

Pięty pojazd pozostał jako eksponat w Berlińskim Urzędzie Pocztowym przy Oranienburger Strasse. Już w pierwszych tygodniach eksploatacji w pojazdach ujawniły się poważne usterki techniczne:

- podpórka pod przednim schowkiem była zbyt słaba, więc istniało ryzyko złamania dysza;
- wejście do coupé było całkowicie nieodpowiednie, przez co osoby starsze nie mogły do niego wsiąść. Pierwszy stopień składanych schodów do Berlina znajdował się 42 cm nad ziemią i trzeba było pokonać 1,13 m, aby dostać się do kabiny;
- inne niedociągnięcia obejmowały blokadę kół, odwrócone siedzenie i wysokość siedziska na koźle.

W październiku 1938 r. firma produkcyjna Nowack w Budziszynie została poproszona przez Ministerstwo Poczty Rzeszy o sprawdzenie pojazdów przez inżynierów i usunięcie wymienionych usterek. Powozy zostały następnie zwrócone do Budziszyna i naprawione. Sugeracje dotyczące ulepszeń zostały wzięte pod uwagę przy budowie pozostałych 20 pojazdów.

Zdjęcie 3

Zdjęcie 4

Różniły się one w następujących punktach:

- mocniejsze podwozie i lepsze zawieszenie,
- koła były wyposażone w żelazne opony, nad nimi wulkanizowane opony gumowe oraz
- obniżone siedzenie na koźle oznaczało, że podróżny mógł usiąść obok pocztyliona.

Niemiecka Poczta Rzeszy otworzyła w 1939 r. dziesięć kolejnych konnych pasażerskich linii pocztowych z tymi nowo zbudowanymi, ulepszonymi technicznie pojazdami:

- Bad Kudowa/Kudowa-Zdrój – Bad Reinerz/Duszniki-Zdrój (RPD Breslau), inauguracyjna jazda 5 czerwca 1939 r. (zdjęcie 3);
- Bad Kissingen – Bad Bocklet (RPD Würzburg); inauguracyjna jazda z 7 czerwca 1939 r.;
- Merzig – Mettlach (RPD Saarbrücken); inauguracyjna jazda 18 czerwca 1939 r.;
- Rothenburg/Tauber - Detwang (RPD Norymberga); inauguracyjna jazda 21 czerwca 1939 r.

- Neustrelitz – Hohenzieritz (RPD Schwerin); inauguracyjna jazda 1 lipca 1939 r.;
- Wiesbaden – Rabengrund (RPD Frankfurt nad Menem); inauguracyjna jazda 4 lipca 1939 r.;
- Karlsbad/Karlovy Vary – Elbogen /Loket (RPD Karlsbad); inauguracyjna jazda 18 lipca 1939 r.;
- Gmunden – Hohen (RPD Linz/Dunaj); inauguracyjna jazda 22 lipca 1939 r.;
- Bad Elster – Bad Brambach (RPD Chemnitz); inauguracyjna jazda 1 sierpnia 1939 r.;
- Kurort Oberwiesenthal – Johannegeorgenstadt (RPD Chemnitz), inauguracyjna jazda 15 sierpnia 1939 r. (zdjęcie 4).

Zdjęcie 5

Pierwszych pięć pojazdów z 1938 roku zostało zastąpionych nowymi dyliżansami latem 1939 roku. Poprzednie dyliżanse zostały prawdopodobnie przetransportowane do Drezna, gdzie w Dyrekcji Poczty Rzeszy znajdował się ośrodek zajmujący się pozyskiwaniem i przekazywaniem dyliżansów. Wraz z wybuchem II wojny światowej 1 września 1939 r. większość konnych przewozów pasażerskich została wstrzymana.

Kilka linii, takich jak uzdrowisko radonowe Bad Oberschlema i Karlsbad, działało do 1941 r., ponieważ działalność uzdrowiskowa zapewniała ich wysokie wykorzystanie pomimo warunków wojennych. W latach wojny dyliżanse były nadal okazjonalnie wykorzystywane do specjalnych podróży dla organizacji pomocy zimowej i wycieczek rekreacyjnych dla rannych żołnierzy.

Zdjęcie 6

Zdjęcie 7

Po II wojnie światowej tylko dyliżans Bad Kissingen – Bad Bocklet pozostawał do niedawna w służbie Deutsche Post. Oryginał został włączony do kolekcji Muzeum Poczty w Norymberdze i został zastąpiony lokalnymi replikami, które są obecnie obsługiwane przez stowarzyszenie przy wsparciu samorządu. W Oberwiesenthal oryginalny dyliżans pocztowy z Bad Elster był używany za zgodą Deutsche Post (ryc. 5), a ostatnio został przekazany miastu Oberwiesenthal w celu dalszej eksploatacji. Wszystkie pozostałe dyliżanse z tej serii zostały sprywatyzowane, wykupione przez władze lokalne lub operatorów (w NRD przez Postsportverein) lub trafiły do muzeów (pocztowych) w Niemczech, Austrii, Polsce (dyliżans z Bad Kudowa/Kudowa-Zdrój do Poczty Polskiej; zdjęcie 6), Czechach i na Słowacji. Egzemplarz wykorzystywany przez turystów w Garmisch-Partenkirchen do 2015 r. został udostępniony 1. Saksońskiemu Stowarzyszeniu Dyliżansów przez Muzeum Komunikacji w Norymberdze i stacjonuje w Bad Dübener (zdjęcie 7) czy też był wykorzystany w polskim filmie „Chopin, Chopin!” (2025) w Żarach.

Ponowne wprowadzenie turystycznych przejazdów konnymi saniami pocztowymi w Saksonii

Zdjęcie 10

W 1938 r. Niemiecka Poczta Rzeszy zleciła budowę nowych dyliżansów pocztowych w Budziszynie, które miały być wykorzystywane do przejazdów turystycznych w 25 niemieckich uzdrowiskach. W Saksonii było to uzdrowisko Oberwiesenthal, uzdrowisko radonowe Oberschlehma/Eibenstock oraz Bad Elster (Vogtland). Ponieważ duże, czterokonne powozy pocztowe nie mogły być używane zimą w górach, Niemiecka Poczta Rzeszy zakupiła w Saksonii, w latach 1938-39, „sanie pasażerskie ciągnięte przez konie”.

W Eibenstock, uzdrowisku radonowym Oberschlehma, mieście uzdrowiskowym Oberwiesenthal (ryc. 8) oraz w Vogtland (Bad Elster – Bad Brambach) istnieją dowody na istnienie sań pocztowych o różnych konstrukcjach, które były używane kilka razy w tygodniu do podróży dziennych i półdniowych z dwoma końmi i dzwonkami. Żółte, otwarte wagony pocztowe z miejscem dla 8 pasażerów i pocztyliona zostały zbu-

dowane w Zwickau.

W dniu 1 stycznia 1939 r. pierwsze sanie pocztowe wyruszyły z Eibenstock z sygnałami rogu pocztowego na jednodniową wycieczkę przez grzbiet Rudaw. Pocztylion był ubrany w płaszcz woźnicy, futrzaną pelerynę i futrzaną czapkę (rys. 9). Wykorzystanie sań było również planowane w Lesie Turyńskim w 1939 r., ale nie zostało zrealizowane. Podczas II wojny światowej dyliżanse i sanie pocztowe zostały odwołane. Po wojnie reaktywowano jedynie przejazdy dyliżansami. Historyczne dyliżanse pocztowe, tak unikalne dla Saksonii, dziś już nie istnieją. Był to powód, dla którego 1. Saksońskie Stowarzyszenie Przewozów Pocztowych (1. Sächsischer Postkutschenverein e. V.) ponownie uruchomiło wagon pocztowy w stylu Niemieckiej Poczty Rzeszy w dniu przesilenia zimowego 21 grudnia 2007 r. (ryc. 10). Od Bożego Narodzenia był on używany z gospody i pensjonatu „Waldhof zu Grilenburg” do codziennych przejazdów w obie strony na leśnych trasach w Lesie Tharandt, niezależnie od śniegu. Płaskowyżowe położenie Lasu Tharandt, między Dreznem a górniczym miastem Freiberg, jako najbardziej wysuniętego na północny wschód przedgórze Rudaw, było do tego szczególnie odpowiednie. Dziś, podobnie jak pierwotnie, kursuje on wzdłuż grzbietu Rudaw na granicy z Czechami.

Bild 8

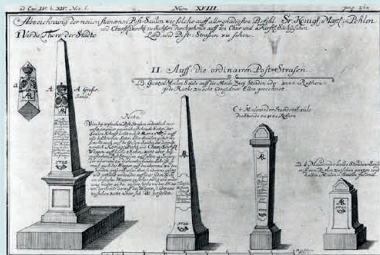

Bild 9

Wybrane słupy pocztowe poczty polsko-saskiej

Ausgewählte Postmeilensäulen der Polnisch-Sächsischen Post

Wygląd słupów pocztowych i zasady ich rozmieszczania Das Aussehen von Pfostenmasten und ihre Platzierungsregeln

W Elektoracie Saksonii istnieją 4 główne rodzaje pocztowych kamieni milowych:

- kolumny wielkodystansowe
- kolumny milowe
- kolumny półmilowe
- kamienie ćwierćmilowe

Kolumny o dużej odległości są najbardziej atrakcyjnymi przedstawicielami typów kolumn i nazywane są również kolumnami miejskimi. Zakładano je wyłącznie w miastach lub w ich pobliżu. Były to albo słupy targowe i stały na placach targowych w centrum wsi, albo były słupami bramnymi i stały przy bramach miejskich lub w ich pobliżu jako pomoc w orientacji.

Kolumny pełne i półmilowe, a także ćwiartki kamieni milowych były filarami drogowymi i znajdowały się na drogach łączących wioski w odpowiednich punktach odległości od siebie.

Wszystkie słupy i kamienie pocztowe miały ponadto wykute:

- monogram „AR” będący inicjałem od „Augustus Rex” Król August,
- datę (rok) ustawienia,
- symbol trąbki pocztowej, używanej do dnia dzisiejszego.

In alle Pfosten und Pfostensteine war außerdem folgender Text eingemeißelt:

- das Monogramm „AR” ist der Anfangsbuchstabe von „Augustus Rex”, König Augustus.
- Datum (Jahr) der Gründung,
- das noch heute verwendete Symbol der Posttrompete.

Es werden 4 Hauptarten der kursächsischen Postmeilensäulen unterschieden:

- die großen Distanzsäulen
- die Ganzmeilensäulen
- die Halbmeilensäulen
- die Viertelmeilensteine

Die großen Distanzsäulen sind die attraktivsten Vertreter der Säulentypen und werden auch Stadtsäulen genannt. Sie wurden ausschließlich in oder bei den Städten eingerichtet. Sie waren entweder Marktsäulen und standen auf den Marktplätzen im Zentrum der Ortschaften oder sie waren Torsäulen und standen an bzw. bei den Stadttoren als Orientierungshilfe.

Ganz- und Halbmeilensäulen sowie die Viertelmeilensteine waren Straßensäulen und befanden sich an den Verbindungsstraßen zwischen den Ortschaften in den entsprechenden Entfernungspunkten zueinander.

Interreg

Współfinansowany przez
UNIC EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

Zrealizowano w ramach projektu „Sfisk, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europie Między Zgorzelem-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Miałych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.
Im Rahmen des Projekts umgesetzt „Der Weg, der verband. 300 Jahre Postmeilensäule in der Europastadt Zgorzelec-Görlitz” gefördert, finanziert von der Europäischen Union aus dem Europäischen Fonds für regionale Entwicklung, aus dem Fonds für Kleinstprojekte Polen - Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt.

Na stronach: 34, 42, 48, 64 i 68 zamieszczono 5 plansz autorstwa Mieczysława Kuli, przedstawiających zasady rozmieszczania słupów pocztowych, ich wygląd oraz krótką historię słupów w: Rennersdorfie, Görlitz, Lubaniu, Nowogrodzcu, Pisarzowicach, Zgorzelcu oraz Legnicy.

Całość opracowania liczy 15 plansz w formacie A2 i została przygotowana na sympozjum historyczno-pocztowe towarzyszące Międzynarodowej Wystawie Filatelistycznej „Zgorzelec '25”. Po zakończonej wystawie plansze zostaną przekazane do dyspozycji i dalszego wykorzystania przez Koło PZF nr 63 w Zgorzelcu.

Olaf Grell, urodzony w Dreźnie w 1962 roku, jest absolwentem inżynierii transportu. Od ponad 30 lat poświęca swój wolny czas na badanie kamieni milowych, jako pomników historii transportu i od kilku lat jest przewodniczącym organizacji non-profit „Forschungsgruppe Meilensteine e.V.”.

/Dziękuję za pomoc w tłumaczeniu na język polski Panu Marianowi Gabrowskiemu z Polkowic./

/Zdjęcie kamienia z Kotliny Kłodzkiej - Witold Komorowski/Wrocław, pozostałe Olaf Grell/Bernau/

Pruskie kamienie milowe w województwie dolnośląskim

W przeciwieństwie do Saksonii, w Prusach kamienie milowe wznoszono dopiero od 1800 roku, z kilkoma wyjątkami. Kamienie milowe w Prusach miały prostszą konstrukcję. Długość mili (1 mila pruska = 7,53248 km) była krótsza w Prusach niż w Saksonii.

W przeciwieństwie do innych województw w Polsce, w województwie dolnośląskim zachowało się bardzo niewiele kamieni milowych. Powodem tego jest niewątpliwie wczesna industrializacja tego regionu i wynikająca z niej rozległa budowa dróg przed 1945 r. Niestety, nawet po 1990 r. niektóre z nielicznych znanych kamieni milowych zniknęły. Jedyne ślady pruskich kamieni milowych znajdują się obecnie na szlaku komunikacyjnym z Berlina przez Frankfurt nad Odrą i Wrocław do Gliwic, drodze pocztowej Berlin-Śląsk i późniejszej dawnej niemieckiej drodze państwowej nr 5.

Pruskie kamienie milowe dzielą się na pocztowe i drogowe.

Pocztowe kamienie milowe obejmują:

- 1.1 Drewniane słupy milowe.
- 1.2 Wczesne pocztowe słupy milowe z okresu po 1730 r.
- 1.3 Pocztowe słupy milowe z okresu 1790-1806.
- 1.4 Żeliwne słupy milowe we wschodniej Brandenburgii i Nowej Marchii.

Drogowe kamienie milowe obejmują:

- 2.1 Kamienie milowe drogowe zgodnie z instrukcją z 1814 r.
- 2.2 Kamienie milowe o prostszej formie z okresu około 1825 - 1835 r.
- 2.3 Okrągłe kamienie bazowe na drogach krajowych od 1837 r.
- 2.4 Formy specyficzne.

Na terenie województwa dolnośląskiego występują słupy milowe typów wymienionych w punktach 1.3, 2.3 i 2.4.

1.1. Drewniane słupy milowe

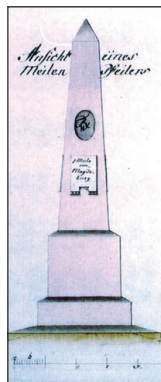
Pocztowe kamienie milowe obejmują również poprzedników, jak drewniane słupy milowe. Istniały one od około 1650 do 1820 roku i są nam znane jedynie z literatury. Były one wykonane z drewna dębowego i posiadały malowane na czarno napisy z informacjami na temat najbliższych większych miast.

1.2. Wczesne słupy milowe z okresu po 1730 r.

Zostały one wzniesione na polecenie króla Fryderyka Wilhelma I „według modelu saskiego”. Były one wykonane z piaskowca, ale miały niejednorodną konstrukcję. Przykłady obejmują słupy milowe na drogach pocztowych Berlin-Poczdam i Berlin-Oranienburg. Żaden z tych słupów już dzisiaj nie istnieje. W Berlinie, w Spittel-Kolonnaden można znaleźć rekonstrukcję z 1979 r. pocztowego słupa milowego pierwotnie wzniesionego przed Bramą Lipską w 1730 roku.

1.3. Pocztowe słupy milowe z lat 1790-1806

Najstarsze zachowane pruskie pocztowe słupy milowe wznoszono od 1790 r. przy szosie Magdeburg-Halle-Großkugeler, pierwszej pruskiej szosie długodystansowej. Najstarszy zachowany oryginalny pruski słup milowy znajduje się jedną milę na południe od Magdeburga. Kamienie pełnomilowe i półmilowe były obeliskami, a kamienie ćwierćmilowe miały kształt sześcianu. Z reguły nie posiadały one żadnych dodatkowych dekoracji, a jedynie malowane napisy.

Przykładowy rysunek kompletnego kamienia milowego na drodze z Magdeburga do Halle.

Najstarszy zachowany oryginalny pruski kamień milowy w pobliżu Magdeburga.

W 1800 r. Friedrich Wilhelm Graf von der Schulenburg-Kehnert (1742-1815) został mianowany pruskim poczmistrzem generalnym. Zainicjował on utworzenie „Funduszu Poprawy Poczty”, a także badanie szlaków pocztowych i wznoszenie wzdłuż nich kamieni milowych. Ze względu na wojnę z Francją w 1806 roku, projekt ten pozostał niedokończony. Poczmistrz generalny sformułował swój cel w następujący sposób: „Moim zamiarem jest, aby główne drogi pocztowe zostały wymierzone, a liczba mil oznaczona znacznikami milowymi, tak aby z jednej strony poczty mogły używać ich jako przewodnika, a z drugiej strony podróżni mogli wiedzieć i widzieć dokładnie, za ile mil muszą zapłacić opłatę pocztową”. Z tego celu wynikają dwie główne funkcje kamieni milowych: po pierwsze, miały one zapewniać orientację i informacje, a po drugie, gwarantowały transparentność. Licząc mijane kamienie milowe, ówczesni podróżni mogli sprawdzić, czy naliczona opłata pocztowa lub, później, myto (dziś nazwalibyśmy to opłatą za przejazd) zostały obliczone prawidłowo.

Przykłady pruskich szlaków pocztowych, które zostały wyposażone w pocztowe słupy milowe około 1806 r., przynajmniej na niektórych odcinkach:

- Główny szlak pocztowy Wesel – Magdeburg – Berlin – Kostrzyn nad Odrą – Królewiec – Nimmersatt;
- Trasa pocztowa Berlin – Hamburg („Alte Hamburger Poststraße”);
- Trasa pocztowa Berlin – Drezno („Alte Dresdener Poststraße”);
- Trasa pocztowa Berlin – Szczecin („Alte Stettiner Poststraße”);
- Trasa pocztowa Berlin – Lipsk przez Poczdam, Treuenbrietzen i Wittenbergę;
- Trasa pocztowa Berlin – Wrocław przez Frankfurt nad Odrą, Krosno Odrzańskie i Zieloną Górę;
- Trasa pocztowa Berlin – Bad Freienwalde;
- Trasa pocztowa Magdeburg – Hamburg przez Stendal i Lenzen.

Szlak pocztowy z Berlina do Wrocławia przebiegał przez województwo dolnośląskie. Kamienie milowe z tej trasy pocztowej można znaleźć na przykład między Zieloną Górą (Grünberg) a Lubinem (Lüben). Przykłady spoza województwa dolnośląskiego obejmują kamień milowy w pobliżu Raculi (Lawaldau) i kamień półmilowy w Nowej Soli (Neusalz). Kamienie ćwierćmilowe można znaleźć do dziś w Otyniu (Deutsch Wartenberg). Dwa kamienie milowe, jeden półmilowy, i szczególnie ciekawy przykład pełnego kamienia milowego, można jeszcze znaleźć w województwie dolnośląskim.

Pruski słup milowy koło Lubina.

Kamień milowy, który wyznacza odległość 33 mil od Berlina, stoi na północ od Lubina (Lüben). Na południowy wschód od Wrocławia (Breslau), w pobliżu Groblic (Greibeltwitz), znajduje się pozostałość (kamienna podstawa) innego całomilowego obelisku. Wyznacza on odległość 2 mil od Wrocławia. Jedną milę od Wrocławia, w pobliżu Radwanic (Radwanitz) stał kolejny całomilowy obelisk. Zachowały się jedynie jego historyczne fotografie. Niemniej ten kamień milowy można spotkać na starych mapach geodezyjnych.

Jedyny zachowany półmilowy kamień stał w pobliżu Biedrzychowej (Friedrichswalde). Oznaczał on odległość „32 ½ mili od Berlina”. Kamień ten miał inny kształt, który nie odpowiadał specyfikacji. Po zakończeniu budowy drogi ekspresowej S3 słup ten został przeniesiony do Głogowa. Stoi tam na terenie należącym do zarządu dróg.

Pruski słup półmilowy w starej lokalizacji koło Biedrzychowej.

Połączenie pruskiego i saskiego elektorskiego kamienia milowego w pobliżu Legnicy.

„Przypadek” kamienia milowego w pobliżu Legnicy (Liegnitz) jest szczególnie ciekawy: w 2004 r. podczas prac budowlanych znaleziono pozostałości pruskiego kamienia milowego w kształcie obelisku. Należał do traktu z Legnicy (Liegnitz) do Jawora (Jauer). Na pozostałym fragmencie, środkowej części obelisku, znajdowały się jeszcze resztki inskrypcji (m.in. odległości do Legnicy i Jawora).

Niestety, podczas renowacji w roku 2005 przyjęto, że jest to pozostałość

po elektorskim saskim kamieniu milowym. Kamień został więc błędnie zrekonstruowany na wzór elektorskich saskich kamieni milowych i nieprawidłowo oznaczony (np. inicjałami „AR”). Historycznie rzecz biorąc, w pobliżu Legnicy (Liegnitz) nigdy nie było elektorskiego saskiego kamienia milowego. W związku z tym, obecnie, w tym miejscu znajduje się połączenie elektorskiego saskiego i pruskiego kamienia milowego.

Do około 2010 r. na terenie województwa dolnośląskiego znajdowały się jeszcze kamienie ćwierćmilowe z tej drogi pocztowej, m.in. w Potoczku (Töppendorf), koło Kłobuczyna (Klopschen), koło Miłosnej (Ischerey) i Spalonej (Heinersdorf), przy czym ten ostatni należał do drogi Legnica (Liegnitz) – Prochowice (Parchwitz). Niestety nie wiadomo, co stało się z tymi kamieniami.

Nieistniejący już pruski kamień milowy w Potoczku.

Pozostałość pruskiego kamienia milowego w pobliżu Groblic.

1.4. Żeliwne słupy milowe we wschodniej Brandenburgii i Nowej Marchii

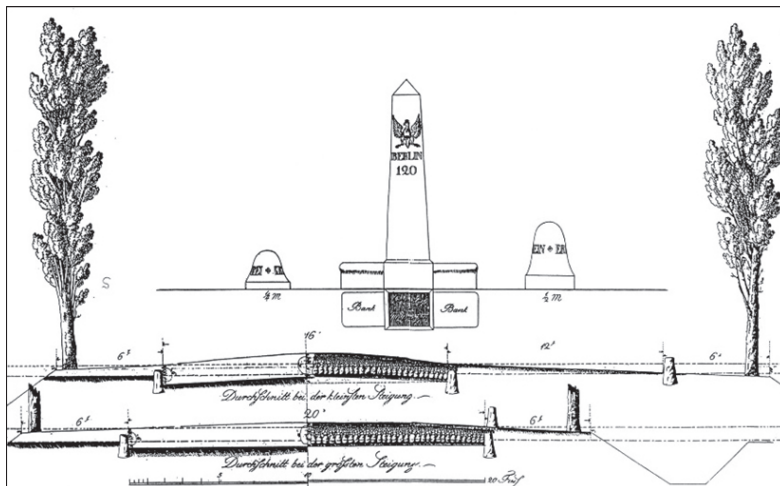
Pruski słup milowy wykonany z żeliwa koło Osiecznicy.

Od około 1800 r. wzdłuż dróg pocztowych we wschodniej Brandenburgii wznoszono żeliwne słupy milowe produkowane w hucie Vietz (obecnie Witnica). Słupy te były ozdobione trąbką pocztową. Dziś, słupy tego typu, można spotkać wzdłuż szlaku pocztowego z Berlina na Śląsk, ale tylko poza województwem dolnośląskim, np. między Frankfurtem nad Odrą a Zieloną Górą (Grünberg). Przykładem jest słup milowy w pobliżu Osiecznicy (Güntersberg). Wyznaczał on odległość 18 mil od Berlina. Według starych fotografii, kiedyś widniały na nim następujące napisy: Ziebingen 3 M. (mil), Berlin 18 M. (mil) i Crossen ½ M. (mili).

2.1. Kamienie milowe na drogach zgodne z instrukcjami z 1814 r.

W „Instrukcji budowy, konserwacji i naprawy dróg” z 1814 r. określono nie tylko specyfikacje dotyczące budowy dróg, ale także kamieni milowych. Pełnomilowe obeliski nosiły pruskiego orła, jako godło narodowe i informacje o odległości do Berlina. W zachodnich

provincjach Prus podawano odległości do Kolonii, Minden, Koblencji i Akwizgranu. Pełnomilowe obeliski posiadały ławkę po każdej stronie. Słupy pół- i ćwierćmilowe miały kształt dzwonu i były zazwyczaj ozdobione rozetą.

Przykładowy rysunek z „Instrukcji budowy, konserwacji i naprawy dróg” z 1814 r.

Kamienie milowe tego typu nie istnieją już w województwie dolnośląskim. Można jednak jeszcze je znaleźć w innych miejscach na trasie z Berlina przez Wrocław (Breslau) do Gliwic (Gleiwitz), która to w dużej mierze przebiegała wzdłuż starej drogi pocztowej. W Gliwicach (Gleiwitz) znajduje się kamień milowy tego typu. Dziś widnieje na nim napis: „Berlin 61 $\frac{3}{4}$ m.”, „Breslau 21 $\frac{1}{4}$ m.” i „Oppeln 10 m.” (m = mila).

Pruski obelisk całomilowy w Gliwicach wg instrukcji z 1814 r.

Kamień ćwierćmilowy w kształcie dzwonu stoi dziś na dziedzińcu zamkowym w Brzegu (Brieg). Inne kamienie milowe w kształcie dzwonów można znaleźć między Frankfurtem nad Odrą a Krosnem Odrzańskim.

Pruski kamień półmilowy w kształcie dzwonu koło Uradu, w powiecie słubickim.

Pruski ćwierćmilowy kamień w kształcie dzwonu w Brzegu.

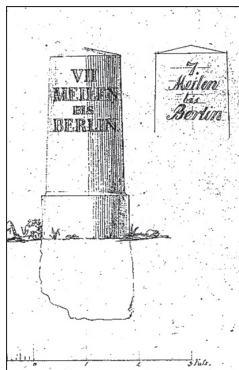
2.2. Kamienie milowe o prostszej formie z lat 1825-1835

Nie tylko ze względu na koszty, kamienie milowe były projektowane w prostszy sposób od około 1825 roku. W dużej mierze zrezygnowano z pruskiego orła, wyrzniętych napisów i bocznych ławek. Kamienie milowe były w większości wykonane z granitu.

Kamienie pół- i ćwierćmilowe ponownie miały formę sześcianu.

Obecnie nie ma dowodów na istnienie takich kamieni milowych na Dolnym Śląsku. Jednak kilka takich kamieni milowych zachowało się w sąsiednim województwie lubuskim.

2.3. Okrągłe kamienie milowe na drogach krajowych od 1837 r.

Przykładowy rysunek kamieni milowych z 1837 r.

Zgodnie z rozporządzeniem wydanym przez pruskiego ministra finansów, pana Rothera, od 1837 r. tylko całe kamienie milowe były ustawiane w prostszej, tańszej formie. Tylko na początku kamienie te nadal miały wyrzuty napis. Plotka głosi, że kamienie te były inspirowane projektami Schinkla.

Dekret ten regulował również ponowny pomiar dróg, a przed Zamkiem w Berlinie został wyznaczony **KANDELABR** jako jednolity punkt zerowy dla wszystkich dróg opuszczających Berlin, a tym samym jako kamień milowy.

Nie wiem, czy takie kamienie milowe istnieją do dziś w województwie dolnośląskim. Znam jedynie niepotwierdzone doniesienia, jakoby takie kamienie o okrągłej podstawie miały stać na drodze z Wrocławia do Rawicza.

Przykładem z sąsiedniego województwa jest kamień z okrągłą podstawą na drodze z Kępna (Kempen) do Namysłowa (Namslau) koło Piotrówki (Pietrowka).

Pruski kamień z okrągłą podstawą koło Piotrówki.

2.4. Specyficzne formy regionalne

Wśród pruskich kamieni milowych znajdują się również specyficzne formy regionalne. Są one znane na przykład z okręgu administracyjnego Kolonia (ok. 1823-1860). Jednak dwie specyficzne formy znane są również w województwie dolnośląskim:

- wspomniany kamień półmilowy koło Lubina (Lüben) oraz
- dwa kamienie milowe z Kotliny Kłodzkiej.

Te ostatnie, to słup milowy i ćwierćmilowy, które znajdują się w pobliżu miejscowości Batorów (Friedrichsgrund), obecnie osiedla w Szczytnej, na dzisiejszej leśnej ścieżce.

Należy również zwrócić uwagę na pewne cechy szczególne:

Kamień milowy z Kotliny Kłodzkiej.

Pocztowe kamienie milowe i drogowe kamienie milowe na drodze

W wielu przypadkach nowe drogi budowane w XIX wieku przebiegały trasą starych dróg pocztowych. Jeśli na tych trasach istniały jeszcze „stare” słupy milowe, były one ponownie wykorzystywane. Tak też było między Słubicami (Frankfurt) a Krosnem Odrzańskim (Crossen). Kamienie milowe ustawiono tu na drodze pocztowej w latach 1800-1806. Kiedy w latach 1814-1829 zbudowano tu nową drogę, która zasadniczo przebiegała wzdłuż starej drogi pocztowej i została jedynie wyprostowana, pozostałe kamienie milowe zostały przeniesione z drogi pocztowej na nową drogę. Jeśli brakowało poszczególnych kamieni milowych, zastępowano je „nowymi”.

Na przykład na trasie ze Słubic (Frankfurt) do Krosna Odrzańskiego (Crossen) kamienie wyznaczające pełne mile to stare kamienie pocztowe, natomiast kamienie pół- i ćwierćmilowe to kamienie nowe.

Wdrożenie kamieni milowych w związku z wprowadzeniem systemu metrycznego (od ok. 1872 r.)

W związku z wprowadzeniem systemu metrycznego kamienie milowe zostały najpierw przeliczone na nową milę (1 mila = 7,5 km). Ponadto pruskie prowincje otrzymały nowe punkty zerowe do ustawiania kamieni milowych, ponieważ odpowiedzialność za utrzymanie dróg została przeniesiona z państwa pruskiego na prowincje niemal w tym samym czasie.

Po zniesieniu mili jako miary odległości w 1874 roku, kamienie milowe były często przenoszone na odległość 5 lub 10 kilometrów. Były one jednak często demontowane i sprzedawane, np. jako materiał budowlany lub do innych celów.

Kamień milowy z ok. 1825 r., przerobiony na kapliczkę słupową, znajdujący się w Dobiegniewie.

Wykorzystanie w innych funkcjach

Wiele kamieni milowych znajduje się także współcześnie w lapidariach, np. w kolekcji w Izbie Pamięci Drogownictwa w Skwierzynie (Schwerin) czy w Parku Drogowskazów i Słupów Milowych Cywilizacji w Witnicy (Vietz).

Kamienie milowe przekształcano również w pomniki (znaczniki szerokości geograficznej w Barlinku) czy kapliczki słupowe (np. w Dobiegniewie).

Na terenie województwa dolnośląskiego znane są 22 kamienie milowe, z których tylko 10 zachowało się w całości lub w części. Wśród nich znajdują się 4 kamienie elektor-skie saskie i 6 pruskich.

Wybrane słupy pocztowe Ausgewählte Postmeilensäulen poczty polsko-saskiej der Polnisch-Sächsischen Post

Elektorat Saksonii — Powiat Görlitz
Kurfürstentum Sachsen — Kreis Görlitz

Schemat kolumny z zaznaczonym miejscem pochodzenia pozostałości elektorskiej saskońskiej kolumny milowej.

Schematische Darstellung der Säule, die den Ursprung des Reststücks der Kursächsischen Ganzmeilensäule zeigt.

Pozostałość elektorskiej saskońskiej kolumny milowej nr 92 z 1725 r. z trasy pocztowej Drezno – Budziszyn – Löbau – Żytau, na prywatnej posesji w Rennersdorf. Oryginalnie stał on w pobliżu Euldorf w „Eulenholz”.

Reststück der Kursächsischen Ganzmeilensäule Nr. 92 von 1725 des Postkurses Dresden – Bautzen – Löbau, auf einem Privatgrundstück in Rennersdorf. Diese stand ursprünglich in der Nähe von Euldorf im „Eulenholz”.

1986 – kamień ćwierćmilowy w murze.

1986 – Steinsegment des Viertelmeilensteines in der Mauer.

2025 – kamień ćwierćmilowy w Muzeum oraz jego prawdopodobny wygląd.

2025 – Steinsegment des Viertelmeilensteines im Museum und sein wahrscheinliches Aussehen.

Koło 1983 roku, mieszkaniec Görlitz, poinformował o ciekawym odkryciu: znaleziono płytę saskońskiego ćwierćmilowego kamienia datowanego na 1729 r., o wysokości około 80–90 cm i szerokości 40–45 cm, na której widnieje również róg pocztowy i inicjał „AR”.

W Rauschwalde, w czasie II wojny światowej, wciąż istniał zajazd zwany „Złotą Kotwicą”. Ówczesny właściciel zajazdu przekształcił cały budynek w bar, a przy tej okazji budowniczy znaleźli kamień pod dawnym barem... Na dokładkę, właściciel zajazdu kazał kamieniarzowi wyrzeźbić w nim swastykę i rok 1940. Kamień ten pozostał w murze po prawej stronie dawnego wejścia do zajazdu. Po wojnie nazistowski emblemat został wykuty.

Urząd Miasta Görlitz zlecił Wydziałowi Ochrony Zabytków w Görlitz usunięcie kamienia, ponieważ tablica ćwierćmilowa jest poważnie zagrożona ze względu na stan konstrukcyjny okolicznych domów w Görlitz-Rauschwalde. Po wydobyciu kamień został umieszczony w miejskich zbiorach sztuki.

Um 1983 teilte ein Görlitzer Einwohner dem Museum eine interessante Entdeckung mit. Er fand eine 80 bis 90 cm hohe und 40 bis 45 cm breite Platte eines kursächsischen Viertelmeilensteines aus dem Jahr 1729, die auch das Posthorn und die Initialen „AR” trägt.

Zur Geschichte: Im Görlitzer Stadtteil Rauschwalde bestand noch während des 2. Weltkrieges ein Gasthaus „Goldener Anker”. Der damalige Gastwirt baute das Gebäude im Krieg um. Bei dieser Gelegenheit fanden die Bauleute unter dem ehemaligen Schankstock einen Stein. Der damalige Gastwirt ließ zu allem Überflus von einem Steinmetz das Hakenkreuz und die Jahreszahl 1940 einmeißeln. Dieser Stein fand dann im Mauerwerk rechts neben dem ehemaligen Eingang zum damaligen Wirtshaus seinen Platz. Nach Beendigung des Krieges hat man das Naziemblem herausgemeißelt.

Der VEB Denkmalpflege Görlitz wurde durch den Rat beauftragt, den Stein auszubauen, da die Viertelmeilenplatte auf Grund des Bauzustandes der umliegenden Häuser in Görlitz-Rauschwalde erheblich gefährdet ist. Nach seiner Gewinnung wurde der Stein in die Kunstsammlungen der Stadt aufgenommen.

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

Zrealizowano w ramach projektu „Ślad, który polczył: 300 lat skłupa pocztowego w Europie Między Zgorzelec-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska – Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.
Im Rahmen des Projekts umgesetzt „Der Weg, der verband: 300 Jahre Postmeilensäule in der Europastadt Zgorzelec-Görlitz” gefördert, finanziert von der Europäischen Union aus dem Europäischen Fonds für regionale Entwicklung, aus dem Fonds für Kleinstprojekte Polen – Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt.

Jacek Cichoń – członek założyciel i skarbnik Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc w Lubaniu.

Stowarzyszenie zostało utworzone w roku 2003 z inicjatywy grupy osób interesujących się historią Łużyc pod kierownictwem Janusza Kulczyckiego, zapalonego entuzjasty historii Lubania i całych Górnych Łużyc. Mamy więc 22 lata. W działaniach stowarzyszenia obecnie uczestniczy około 100 osób. Stowarzyszenie podzielone jest na następujące sekcje:

- rekonstrukcyjną o nazwie „GRH Festung Lauban”. Posiadamy ubiory z czasów I i II wojny światowej, uzbrojenie również strzelające, motocykl i ciężarówkę z czasów II wojny. Tworzymy rekonstrukcje różnych wydarzeń z przeszłości,
- „Kamienna Góra”. Jak jest powszechnie wiadomo, nasze stowarzyszenie odnalazło sztolnię nie odkrytą od 1945 roku pod Kamienną Górą w Lubaniu. Sekcja zajmuje się udrażnianiem sztolni, zbieraniem funduszy na to przedsięwzięcie, współpracą z lokalnymi władzami w tym zakresie. Dążymy do udostępnienia sztolni dla zwiedzających,
- „detektorystów”, którzy codziennie przeszukują hektary powierzchni w celu poszukiwania artefaktów. Możemy pochwalić się odnalezieniem w ostatnim czasie około 1200 monet - brakteatów z XIII i XIV wieku. Znaleźiska znajdują się w Muzeum Regionalnym w Lubaniu.

Jesteśmy też aktywni w zakresie odnajdowania pomników i innych zabytkowych budowli. Wiele z nich odnaleźliśmy i postawiliśmy w pierwotnym miejscu. Przymierzamy się do postawienia w pierwotnym miejscu odnaleziony Słup Milowy Poczty Saskiej w Pisarzowicach.

Słup Augusta II Mocnego z Pisarzowic

Wiosną 2007 roku odnaleziono w Pisarzowicach koło Lubania bezcenny zabytek z czasów unii polsko-saskiej. Po 60 latach od zaginięcia oczom odkrywców ukazał się prawie kompletny słup pocztowy króla Polski Augusta II Mocnego z roku 1725! Członkowie Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc w Lubaniu otrzymali informację, iż w starym przypałacowym stawie w Pisarzowicach leży masywny blok jakiejś budowli. Staw ów na skutek prac

melioracyjnych prowadzonych w jego pobliżu wysychał aż do dna. Kilka metrów od brzegu stawu dostrzeżono ledwie widoczną, wystającą z mułu kamienną podstawę prawdopodobnie jakiegoś pomnika.

W Pisarzowicach Średnich istniały przed wojną 2 pomniki. Młodszy z nich upamiętniał poległych w 1871 r. mieszkańców tej wsi w czasie wojny prusko-francuskiej. Starszy nie był właściwie pomnikiem, lecz słupem pocztowym z roku 1725. Blok kamienny zalegający w mule był częścią – jak się okazało – właśnie dawnego słupa pocztowego. Była to jego najniższa część – podstawa w kształcie sześciścianu, z charakterystycznymi żłobkowanymi bokami. Po uprzątnięciu śmieci wokół cokołu, naszym oczom ukazał się niesamowity widok: na drugim, leżącym obok pod warstwą mchu bloku kamienia, odczytaliśmy duży monogram królewski AR (Augustus Rex).

Po wydobyciu go z dna stawu, jeszcze długo odczytać można było w torfowym mule inicjały króla.

August II Mocny został królem Polski w roku 1697. Nas interesuje król przede wszystkim jako wielki reformator systemu pocztowego. W roku 1721 wydał zarządzenie, na mocy którego rozpoczęto ustawianie słupów pocztowych w księstwie Wolnej Saksonii. Należą one obecnie do najbardziej interesujących obiektów historycznych w Europie.

Nowe obeliski miały stanąć również we włączonych do Saksonii innych obszarach, jak w dobrach kościelnych i pozostających w lennej zależności od Czech margrabstwach Dolnych i Górnych Łużyc. Organizatorem i generalnym pełnomocnikiem nowego sasko-polskiego systemu pocztowego został pastor Adam Friedrich Zürner (1679-1742). Już w roku 1713 Zürner rozpoczął prace kartograficzne oraz pomiary wszystkich ważniejszych dróg Saksonii i dróg prowadzących do Polski. W roku 1717 sporządził on „Nową mapę Elektorstwa Saksonii”, a w roku 1721 otrzymał tytuł „polsko-królewskiego i książęco-saskiego komisarza krajowego i granicznego”. W ciągu 20 lat objechał wszystkie części kraju i osobiście wytyczył miejsca ustawienia słupów pocztowych. Dla potrzeb prac pomiarowych skonstruował specjalny pojazd mierniczy, zwany „viatorium”, wykonujący pomiary w czasie jazdy. Efektem jego pracy były szczegółowe tabele odległości słupów pocztowych, ich wielkość i kształt.

Punktami wyjściowymi pomiarów odległości był Lipsk, gdzie znajdowała się siedziba saskiego Głównego Urzędu Poczty, oraz Drezno – rezydencja księcia elektora. Kamienie milowe ustawiane przy traktach komunikacyjnych służyły pocztom, która według ustalonych odległości i czasu przejazdu regulowała opłaty za przewóz osób, stawki usług pocztowych i przesyłek. Służyły one również podróżnym, gdyż informowały w czasie podróży o pozostałych do pokonania dystansach.

Pierwsze słupy milowe ustawione zostały w roku 1721. Różniły się znacznie od istniejących wówczas drewnianych drogowskazów (Armensäule) z czasów księcia elektora

Georga III, których ramiona wskazywały kierunki dróg. Wyszły one jednak z mody z uwagi na stosunkowo szybkie zużywanie się.

Nowe obeliski zaprojektował Mateusz Daniel Pöppelmann, kierujący wyższym urzędem budowlanym w Saksonii. Pierwowzorem były 30-to metrowe, czworograniaste, zakończone piramidalnie kamienne słupy dawnego Egiptu.

W stworzonym przez króla Augusta II Sasa systemie pocztowym istniały cztery rodzaje słupów: dystansowe, milowe, półmilowe i ćwierćmilowe. Najpiękniejsze, ustawiane przed bramami miast, bądź na miejskich rynkach, były słupy dystansowe (do 5 m wysokości). Ozdabiano je barokowymi, połączanymi kartuszami herbowymi Wettynów i Rzeczypospolitej z Orłem i Pogonią. Od góry godło zwieńczała polska królewska korona, u spodu zaś znajdowała się niebieska tarcza z inicjałami AR (Augustus Rex – król August).

Słupy dystansowe zawierały również symbol poczty – róg oraz wiele danych dotyczących miejscowości i odległości w godzinach lub milach. Przykładem takiego obelisku jest zrekonstruowany przed trzema laty przez nasze stowarzyszenie słup dystansowy na lubańskim Rynku.

Wzdłuż szlaków pocztowych ustawiono słupy milowe, półmilowe i ćwierćmilowe. Słupy milowe, ustawiane co jedną milę, miały kształt wąskiego czworokątnego ostrosłupa (3,75 m wysokości), stojącego na niskim cokole. Na obelisku umieszczano napisy z nazwami najbliższych miast lub stacji pocztowych oraz odległości. Mila była w owych czasach podstawową jednostką odległości w księstwie Saksonii i równała się długości 2000 prętów lub 16000 łokci drezdeńskich. Według systemu metrycznego (wprowadzonego dopiero w 1873 r.) mila saska odpowiadała 9062 m. Obowiązywała do roku 1840, kiedy to wprowadzono milę drezdeńską równą 7500 m.

W dawnej Saksonii odległości obliczano jednak nie w milach, lecz w godzinach! Godzina była wtedy nie jednostką czasu, ale odległości. Godzina drogi (Wegstunde) oznaczała przejazd przez dyliżans pocztowy odcinka polnej, wyboistej drogi, długości pół mili (4531 m). Jedną milę saską pokonywano zatem na trasie w ciągu 2 godzin. Na słupach milowych wykuwano więc odległości w godzinach („St”). Tekst na słupie pocztowym w rodzaju: „Lauban 12 St.” (Lubań 12 godzin) oznaczał 6 mil pocztowych.

Pomiędzy słupami milowymi ustawiano słupy półmilowe i ćwierćmilowe, zwane częściej kamieniami pocztowymi. Kamienie półmilowe, zwane też godzinowymi (Stundensäulen) miały kształt wąskiego, lekko rozszerzającego się ku górze czworokątnu o wysokości do 3 m, kamienie ćwierćmilowe zaś przypominały zwieńczoną ostrosłupem czworokątną tablicę o wys. do 1,7 m.

Wszystkie ustawione na pocztowej trasie kamienie milowe dzieliły ją na odpowiednie odcinki. Słupy ćwierćmilowe miały numery porządkowe zawsze jako liczby nieparzyste: 1,3,5,7,9 itd. Kamienie półmilowe posiadały numery porządkowe podzielne przez 2, lecz nie przez 4, a więc: 2,6,10,14,18, itd., a słupy milowe numerowane były: 4,8,12,16,20 itd. (podzielne przez 4). Jeśli jakiś szlak pocztowy prowadził przez środek miasta, to zdarzało się, że czasem miejski słup dystansowy sąsiadował z kamieniem milowym, który oznaczał odległość.

Każda oznakowana słupami milowymi droga miała własne numery porządkowe. Po dróż szlakiem oznakowanym obeliskami pozwalała łatwo orientować się w odległościach, bowiem patrząc przez okno karety pocztowej, po kształcie mijanych słupów i ich wysokości można było liczyć przebyte mile. Jeden z najważniejszych szlaków pocztowych, niemal całkowicie wyposażony w słupy milowe, prowadził od Lipska przez Lubań do Warszawy.

Unia polsko-saska zakończyła się w roku 1763, wraz ze śmiercią króla Augusta III,

syna Augusta Mocnego. W roku 1815, w wyniku Traktatu Wiedeńskiego, Saksonia straciła ostatecznie na rzecz Prus tereny pomiędzy Nysą Łużycką a Kwisą. Tym samym przypieczętowany został na tym obszarze los słupów milowych.

Zgodnie z zarządzeniem pruskiego ministra von Bühlowa słupy milowe miały zostać zburzone, przede wszystkim z powodu stosowanych w Prusach innych miar długości. Mila pruska liczyła, jedynie 7532,48 metrów, a część dróg miała w tym czasie też już inny przebieg. Z nieznanych do dziś powodów (być może ze względu na szczególną urokliwość miejskich obelisków) nie wszystkie słupy pocztowe zostały zniszczone. Na słupach dystansowych miast Lubania i Zgorzelca przekuto jedynie stare mile saskie na nowe – pruskie. Zachowały się również po roku 1815 kamienie milowe: w Pisarzowicach, Nowogrodźcu, Trójcy, Wykrotach i Iłowej.

Przed bramami miejskimi Lubania (Zgorzelecka, Mikołaja i Nowogrodziecka) postawiono w roku 1725 aż trzy słupy pocztowe! Do XX wieku przetrwał jedynie zabytek ustawiony przy zachodnim wjeździe do miasta, przy Bramie Zgorzeleckiej. Los pozostałych nie jest znany. Wjazd do miasta przez Bramę Zgorzelecką znajdował się w okolicy obecnego skrzyżowania ulic Ratuszowej, Zgorzeleckiej i Podwale.

Słup dystansowy zwrócony był dwoma swoimi stronami, opisanymi nazwami miejscowości, w kierunku dróg do nich prowadzących. Po wyburzeniu fortyfikacji miejskich w połowie XIX wieku obelisk ten został w roku 1872 odremontowany i przeniesiony w pobliże dzisiejszego sądu rejonowego. Ustawiono go przed budynkiem dawnego Banku Związkowego (Vereinsbank Lauban GmbH) na placu Fryderyka Wilhelma (dziś Plac 3 Maja nr 10).

Przed wojną znajdował się również w Lubaniu saski kamień ćwierćmilowy z roku 1725, usytuowany przy ulicy Lwóweckiej (Gartenstrasse) 6, obok wejścia do „Wauerschen Haus” (dawniej gabinet dra Thusiusa). Tuż przed wybuchem II wojny światowej – z powodu poszerzania ulicy – obelisk „zgorzelecki” zdemontowano i przewieziono w okolice tzw. „Domu pod Okrętem”, w którym mieściło się dawne miejskie muzeum (obecnie siedziba Urzędu Skarbowego). Prawdopodobnie zamierzano ustawić ten pomnik historii komunikacji na lubańskim Rynku, tak jak to miało miejsce w większości byłych saskich miast.

Wojna skutecznie jednak wstrzymywała wszelkie inicjatywy w tej sprawie. Po jej zakończeniu elementy lubańskiego słupa dystansowego nie wzbudzały wśród polskich osadników żadnego zainteresowania. Przeleżały zapomniane przy murach miejskich przez około dwa lata. Nikt nie rozpoznał w nich żywego symbolu dawnej unii polsko-saskiej, nikogo nie ujął polski orzeł na godle Rzeczypospolitej! Pięciometrowy postument kłut zapewne w oczy gotyckimi napisami, więc dosięgła go ręka „sprawiedliwości dziejowej”.

W roku 1966 lubańskim zabytkiem zainteresował się dr Franciszek Jakubowski z Wrocławskiego Muzeum Poczty i Telekomunikacji. Otrzymał on informację z Obwodowego Urzędu Poczto-Telekomunikacyjnego w Lubaniu (na podstawie ustnych relacji świadków), iż „słup milowy usytuowany był niedaleko baszty i został zniszczony w latach 1946-1947. Jego szczątki wywieziono w nieznanym kierunku”.

Więcej szczęścia miał zgorzelecki obelisk, drugi istniejący przed wojną (dziś w granicach Polski), miejski słup dystansowy. Choć strącony z cokołu i rozbity, przeleżał zarośnięty i zapomniany aż do roku 1956. Wtedy to dotarła do wrocławskiego Muzeum Poczty wiadomość o jego istnieniu.

Szczątki słupa, z zachowanym najcenniejszym kartuszem herbowym, zostały zabezpieczone i przewiezione do Wrocławia. Starannie zakonserwowane, opisane i skatalogowane

leżą tam do dziś i są główną atrakcją dla zwiedzających. We wrocławskim muzeum podziwiać możemy też wierną kopię zgorzeleckiego obelisku wykonaną w skali 1:1.

Do dnia dzisiejszego zachował się w całości słup pełnomilowy w Nowogrodzcu. Jest to jedyny w Polsce, oryginalny słup pocztowy, stojący nieprzerwanie od prawie 300 lat na tym samym miejscu. Poddany niedawno gruntownej renowacji cieszy dziś oko podróżnych. Przed wojną podobne słupy pełnomilowe były jeszcze w Pisarzowicach i Trójcy. Pozostałe, jak już wspomniano, zniszczono znacznie wcześniej. Słup milowy o numerze porządkowym nr 104 z Pisarzowic zaginął dopiero po roku 1945. Pierwotnie obelisk stał przy drodze Lubań-Zgorzelec, w pobliżu dawnego zajazdu pocztowego „Strassenschänke Ober-Schreibersdorf”. W roku 1919 właściciel pałacu w Pisarzowicach Średnich Walther von Ehrenkrook (1883-1961) przeniósł obelisk do pałacowego parku.

Powodem tego były prace budowlane, polegające na utwardzaniu i poszerzaniu drogi do Zgorzelca. Od prezesa niemieckiego towarzystwa w Chemnitz zajmującego się słupami poczty polsko-saskiej (Forschungsgruppe Kursächsischen Postmeilensäulen e.V) Pana André Kaisera, otrzymałem fotografię (z lat 30-tych XX wieku) pisarzowickiego obelisku. Jest to jedyny znany dziś wizerunek tego zabytku. Po wojnie obelisk przepadł bez śladu. Wieloletnie jego poszukiwania między innymi przez Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łużyc nie przynosiły żadnego rezultatu. W akcjach tych brali również udział członkowie Forschungsgruppe, którzy przybyli do Pisarzowic w latach 1973 i 2000.

Janusz Kulczycki, prezes Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc w Lubaniu, przy jednej z odnalezionych części słupa.

trąbki pocztowe. Na cokole ledwie widoczna jest też inskrypcja **EK...1745**, co wskazuje na ewentualną renowację.

Słup pocztowy z Pisarzowic należy do najcenniejszych zabytków ziemi lubańskiej. Jego odkrycie jest sensacją na skalę ogólnopolską. Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łużyc w Lubaniu zamierza odrestaurować ten zabytek i ustawić go na pierwotnym miejscu przy dawnym zajęździe pocztowym w Pisarzowicach.

Słup milowy przez całe dziesięciolecie skrywały jednak skrętnie wody przypałacowego stawu. W tym czasie prowadzone były w okolicach zrujnowanego pałacu roboty melioracyjne, które doprowadziły do całkowitego osuszenia dawnego stawu. W bagnistym dnie ukazały się tajemnicze, ledwie widoczne, obrobione ludzką ręką kamienie. Okazało się, że są to trzy rozbite fragmenty zaginionego słupa pocztowego. Nie udało nam się niestety odnaleźć ostatniego – czwartego, usytuowanego najwyżej elementu obelisku. Na środkowym kamieniu wykuto na przeciwległych bokach ozdobne inicjały królewskie **AR**. Dobrze widoczne są też nazwy miejscowości: **Görlitz ... St** i z drugiej strony **uban (Lauban) ... St**.

Z informacji uzyskanych od niemieckich badaczy wynika, iż przy nazwie **Görlitz** podana była odległość **4 St. 7/8**, natomiast przy nazwie **Lauban** - **1/2 St**. Poniżej nazw miejscowości wykute są też daty ustawienia obelisku **1725**, a pod nimi

Wybrane słupy pocztowe Ausgewählte Postmeilensäulen poczty polsko-saskiej der Polnisch-Sächsischen Post

Elektorat Saksonii — Polska

Kurfürstentum Sachsen — Polen

Przedwojenny Lubań.
Słup dystansowy przed
budynek Sądu.

Lubań aus der Vorkrie-
gszeit. Ein Postmeilen-
säulen vor dem Gericht-
sgebäude.

Replika na lubańskim Rynku.

Replik auf dem Marktplatz
in Lubań (Lauban).

Lubań (niem. Lauban). Pierwotnie przed bramami miasta znajdowały się trzy elektorskie saskie pocztowe słupy dystansowe, jednak po 1815 roku zaczęły one stopniowo podupadać. Ostatnia zachowana kolumna z Bramy Görlitzer, pochodząca z 1725 r., znajdowała się przed budynkiem Sądu i w 1939 roku została przeniesiona przed restaurację „Dom pod Okrętem” (obecny Urząd Skarbowy). Jako symbol Niemiec została zniszczona po zakończeniu wojny. Z inicjatywy Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc, w 2005 roku, wykonano replikę. Ustawiono ją 21 maja 2005 roku na Rynku.

Lubań (deutsch: Lauban). Die Stadt verfügte ursprünglich über drei vor den Stadttoren befindliche Kursächsische Postmeilensäulen, die aber nach 1815 einem schleichenden Verfall anheim fielen. Die letzte erhaltene Säule des Görlitzer Tors aus dem Jahr 1725 befand sich vor dem Gerichtsgebäude und wurde 1939 vor das Restaurant „Dom pod Okrętem” (das heutige Finanzamt) versetzt.

Als deutsches Symbol zerstörte man sie nach dem Kriegsende. Auf Initiative des Vereins Freunde der Oberlausitz entstand 2005 eine Replik. Sie wurde am 21. Mai 2005 auf dem Marktplatz aufgestellt.

Słup milowy w Nowogrodzcu ma numer porządkowy 112. W czasie II wojny światowej słup został uszkodzony i przewrócony. W 1959 r., ówczesny naczelnik miejscowego UPT Kazimierz Leder, zainteresował się porzuconym słupem i w tym samym roku, wraz z innymi pocztowcami oraz mieszkańcami Nowogrodzka i Odrzychowa, w ramach czynu społecznego, odremontowano i ustawiono ponownie ten cenny zabytek na swoim pierwotnym miejscu.

Z inicjatywy Poczty Polskiej i Gminy Nowogrodzic, słup został odrestaurowany i odsłonięty 1 maja 2004 roku. W ten sposób uczczono wstąpienie Polski do Unii Europejskiej.

Rok 1959 - prace przy usta-
wianiu słupa oraz widok
współczesny.

Jahr 1959 – Arbeiten
bei der Aufstellung der
Säule und zeitgenössische
Ansicht.

Die Postmeilensäule in Nowogrodzic trägt die Seriennummer 112. Im Zweiten Weltkrieg wurde sie beschädigt und umgeworfen. Im Jahr 1959 interessierte sich der damalige Leiter des örtlichen UPT, Kazimierz Leder, für die verlassene Postmeilensäule und noch im selben Jahr wurde dieses wertvolle Denkmal zusammen mit anderen Postangestellten und Einwohnern von Nowogrodzic und Odrzychów im Rahmen einer Gemeinschaftsinitiative renoviert und an ihren ursprünglichen Platz zurückgebracht.

Auf Initiative der Polnischen Post und der Gemeinde Nowogrodzic wurde die Postmeilensäule restauriert und am 1. Mai 2004 enthüllt. Auf diese Weise wurde der Beitritt Polens zur Europäischen Union gefeiert.

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

Zrealizowano w ramach projektu „Ścieżka, który prowadzi, 300 lat słupa pocztowego w Euroa Miście Zgorzelec-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu zarfwa. Im Rahmen des Projekts umgesetzt „Der Weg, der verband, 300 Jahre Postmeilensäule in der Eurostadt Zgorzelec-Görlitz” gefördert, finanziert von der Europäischen Union aus dem Europäischen Fonds für regionale Entwicklung, aus dem Fonds für Kleinstprojekte Polen - Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt.

Tadeusz Wincewicz – regionalista, publicysta, historyk poczty, autor kilkuset artykułów fachowych. Były pracownik Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu. Prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Namysłowskiej.

Działalność Poczty Polskiej na obszarze Górnych Łużyc będących w granicach Polski od 1945 r. – sieć placówek pocztowych i ich rekwizyty imienne

Zmiany granic państwa polskiego po II wojnie światowej są faktem. Wschodnie obszary drugiej Rzeczypospolitej Polski włączono do ZSRR, a przyłączono tereny Trzeciej Rzeszy na wschód od Nysy Łużyckiej i Odry. Spowodowało to m.in., że historyczny obszar wschodnich Górnych Łużyc znalazł się w Polsce. Włączono go administracyjnie do Dolnego Śląska (województwo wrocławskiego od 1946 r.), w powiatach lubańskim, zgorzeleckim i niewielkie części w bolesławieckim oraz żagańskim (ta od 1950 r. trafiła do nowego woj. zielonogórskiego).

27.03.1945 r. rozporządzeniem Ministra Poczty i Telegrafów utworzono Dyрекcję Okręgu Poczty i Telegrafów na Dolnym Śląsku. W siedzibach powiatów działały Obwodowe Urzędy Poczto-Telekomunikacyjne, które m.in. organizowały na swym obszarze sieć placówek pocztowych, ściśle uzgadniając to z Dyрекcją. Przedmiotem opracowania jest historia placówek pocztowych leżących na polskim obszarze Górnych Łużyc. W trakcie badań archiwalnych zgromadzono informacje o 39 urzędach, agencjach i pośrednictwach pocztowo-telekomunikacyjnych działających w 34 miejscowościach.

Materialnym śladem działalności, będącym przedmiotem zainteresowania filatelistyki, są zachowane dokumenty i przesyłki pocztowe z odciskami datowników, stempli i pieczęci z nazwami placówek używanych w eksploatacji, a są to:

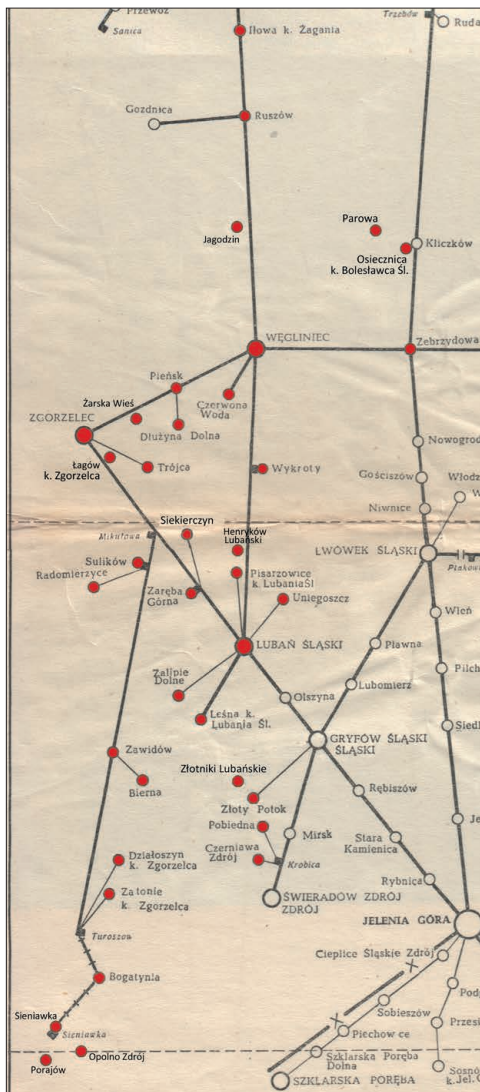
Standardowy komplet stempli placówek pocztowo-telekomunikacyjnych.

- pieczęcie urzędowe tuszowe z godłem państwa do zabezpieczania dokumentów;
- pieczęcie urzędowe lakowe z godłem państwa do zabezpieczania dokumentacji;
- datowniki pocztowe, zawierające w swej legendzie nazwę pocztową, czyli urzędową nazwę miejscowości, a w miastach gdzie istniało kilka urzędów jego numer, czasami przy powtarzających się lub podobnych w skali kraju nazwach z dodatkiem „koło”, „nad”;
- stemple polecenia R (lub nalepki eksperymentalnie od 1957 r., definitywnie od 1960 r.) do oznaczanie przesyłek polecanych;
- pieczęcie lakowe z trąbką pocztową do zabezpieczania przesyłek wartościowych;
- stemple okręgowe zawierające czterocyfrową liczbę przyporządkowaną placówce pocztowej do umieszczania na przekazach pocztowych;
- pieczątki nagłówkowe do użycia kancelaryjnego,
- plombownice do zabezpieczania worków z przesyłkami podczas transportu.

Wykaz placówek

(alfabetycznie w ramach powiatów, pierwsze miasto powiatowe z OUP – Obwodowy Urząd Poczto-wo-Telekomunikacyjny)

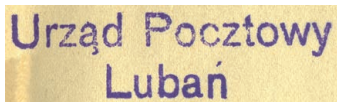
Historia działalności poszczególnych placówek pocztowych dla potrzeb tego szkicu została zawężona do najważniejszych faktów z ich działalności: daty uruchomienia, zmian rangi lub nazwy, czy likwidacji. Główny materiał ilustracyjny to osteplowania, także na ciekawych przesyłkach z obiegu pocztowego. W dalszej części użyte skróty oznaczają: UPT – Urząd Pocztowo-Telekomunikacyjny, APT – Agencja Pocztowo-Telekomunikacyjna.

**Fragment atlasu połączeń pocztowych z 1951 r.
z dodanymi później czynnymi placówkami.**

POWIAT LUBAŃSKI

Lubań – **Lubań Śląski** (niem. Lauban, górnołuż. Luban).

Urząd Pocztowy Lubań uruchomiono 1.06.1945 r., a funkcję pierwszego naczelnika pełnił Stanisław Łazarowicz.

Od początku 1946 r. urząd pełnił funkcję **Obwodowego Urzędu Pocztowo-Telekomunikacyjnego**. 1.03.1947 roku nazwę placówki pocztowej zmieniono na Lubań Śląski.

W związku ze zmianą struktury organizacyjnej resortu łączności w latach 1954-1957 pełnił funkcje kierownicze jako **Powiatowy Zarząd Łączności**, a w latach późniejszych ponownie jako **Obwodowy Urząd Pocztowo-Telekomunikacyjny**. W randze Urzędu Pocztowego, z licznymi filiami, działa do chwili obecnej.

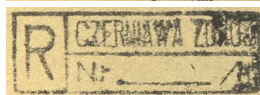
Bierna (niem. Berna).

Pośrednictwo pocztowo-telekom., prowadzone przez pracownika sklepu wiejskiego, uruchomiono 15.11.1949 r., a zlikwidowano 15.01.1954 roku.

Leśny Zdrój – **Czerniawa-Zdrój** – Świeradów Zdrój 4 (Czerniawa Zdrój) (niem. Bad Schwarzbach), il. 9-12. Od 1973 r. dzielnica Świeradowa-Zdroju.

Od 1.01.1946 r. placówkę pocztową Leśny Dwór prowadził były urzędnik poczty niemieckiej. Od 17.01. przyjął za opłatą gotówkową 55 listów. Po przejściu przez władze polskie placówka działała jako ekspozytura UPT Leśna.

Oficjalne uruchomienie APT Czerniawa Zdrój nastąpiło 3.12.1946 roku. 1.09.1952 r. przemianowano ją na urząd. Od 30.05.1973 r. nazwa pocztowa to Świeradów Zdrój 4 (Czerniawa Zdrój).

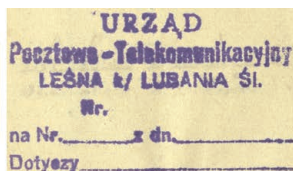
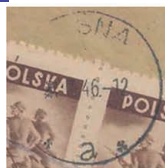

Henryków Lubański (niem. Hennersdorf).

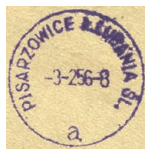
Pośrednictwo telekomunikacyjne Henryków Lubański funkcjonowało od 1.04.1950 roku. Zlikwidowane zostało 15.01.1954 roku. Datownik z cechą „a”, w jaki było wyposażone, zwrócono 16.02.1954 r. do DOPT.

Leśna – Leśna k. Lubania – **Leśna k. Lubania Śląskiego** (niem. Marklissa, górnołuż. Lěsna).

UPT Leśna uruchomiono 10.09.1945 roku. Przejęto datownik niemiecki – MARKLISSA. Od 15.06.1946 r. nazwa placówki brzmiała Leśna k. Lubania, a od początku 1948 r. Leśna k. Lubania Śląskiego. Istniał w 1998 r., obecnie działa tu Filia Urzędu Pocztowego (dalej: FUP) Lubań 1.

Pisarzowice k. Lubania Śląskiego (niem. Schreibersdorf).

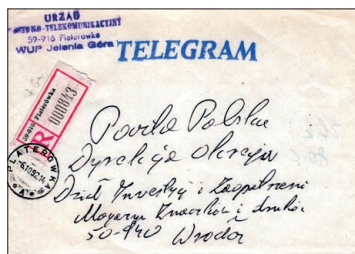

Agencja PT Pisarzowice k. Lubania Śl. uruchomiona została 18.08.1949 r. pod kierownictwem Wandy Hajdugi. Agencję na urząd pt. przemianowano z dniem 1.09.1952 r. Z dniem 31.10.1957 r. urząd zlikwidowano.

Lipy Dolne – Zalipie Dolne – Platerówka (niem. Nieder Linde).

Miejsce osiedlenia zdemobilizowanych żołnierzy 1. Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater.

APT Lipy Dolne uruchomiono 5.12.1946 roku. W połowie 1947 r. zmiana nazwy na Zalipie Dolne. Od 1.09.1952 r. urząd, któremu 10.04.1962 r. zmieniono nazwę na Platerówka, istniał w 1998 r., obecnie działa tu FUP Lubań 1.

Sokołów – Pobiedna (niem. Wigandsthal).

Podobnie jak w Czerniawie, jeszcze przed 17.01.1946 r., placówkę pocztową prowadziła obsada niemiecka. Przyjmowane listy opłacano gotówką lub znaczkami pocztowymi.

UPT Sokołów działał od 1.06.1946 r., do tego czasu to ekspozytura UPT Lesna k. Lubania. Z dniem 1.09.1946 r. zmieniono nazwę na Pobiedna. Od 1.12.1948 r. APT, a od 1.04.1951 r. ponownie UPT, do 2004 roku.

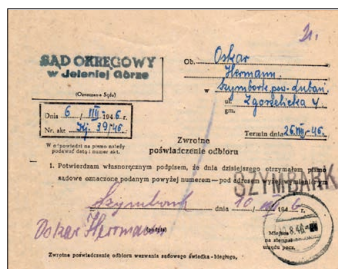
Jeziorna k. Lubania – Siekierzyn (niem. Geibsdorf).

APT Jeziorna k. Lubania działała od 16.09.1946 r. Na przełomie 1946/1947 zmiana nazwy na Siekierzyn. UPT od 1.09.1952 r., aktualnie FUP Lubań 1.

Szybark – Sulików (niem. Schönberg). Obecnie w pow. zgorzeleckim.

UPT Szymbark uruchomiono 1.07.1945 r. Od 12.11.1946 r. zmiana nazwy na Sulików. Placówka istniała w 1998 r., obecnie FUP Zgorzelec.

Zaręba Górna (niem. Lichtenau).

APT Zaręba Górna uruchomiono 26 kwietnia 1948 r. Do rangi urzędu pt. placówkę przekwalifikowano od 1.09.1952 r. i działała przynajmniej do 1998 roku.

Zawidów (niem. Seidenberg, górnołuż. Židžin).

Obecnie w powiecie zgorzeleckim.

Od 6 listopada 1945 r. działał tam – przy ul. Zgorzelickiej – UPT, którego naczelnikiem był Jan Nowak. Placówka działa nadal, obecnie jako FUP Zgorzelec.

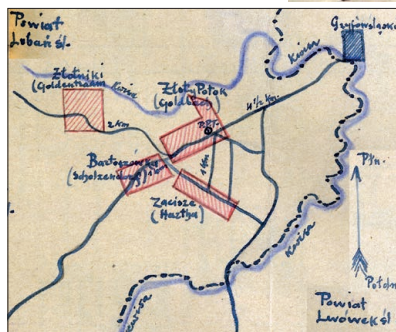
Złotniki Lubańskie (niem. Goldentraum).

UPT Złotniki Lubańskie uruchomiono 1 lutego 1956 r., a od 1.09.1960 r. zmieniono rangę na agencję, która działała jeszcze w 1998 roku.

Złoty Potok (niem. Goldbach) - obok plan.

W Złotym Potoku 1.02.1948 r. uruchomione zostało pośrednictwo pocztowo-telekomunikacyjne. Jego likwidacji dokonano z dniem 1.04.1956 roku.

POWIAT ZGORZELECKI

Zgorzelice – Zgorzelice 1 – **Zgorzelec 1** (niem. Görlitz, górnołuż. Zhorjelc), il. 30-33. Miasto powiatowe. Przed 1945 stanowiło prawobrzeżną część miasta Görlitz.

UPT Zgorzelice przy ul. Wolności 4 uruchomiono 28.09.1945 roku. 2.10.1945 r. jej nazwę, w związku utworzeniem w tym mieście kolejnej placówki pocztowej, zmieniono na Zgorzelice 1.

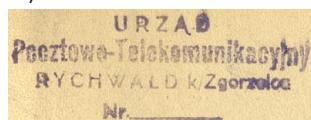
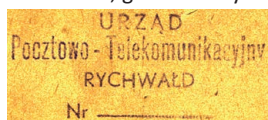
Od początku 1946 r. urząd pełnił funkcję Obwodowego Urzędu Poczto-Telekomunikacyjnego.

Od 19.05.1946 r. nazwa miejscowości Zgorzelec, nazwa placówki dopiero

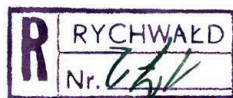
1.09.1946 r. W latach 1954-1957 Powiatowy Zarząd Łączności, następnie OUP. Aktualnie pracuje Urząd Poczty Zgorzelec 1 z trzema FUP (adresy dawnych UPT nr 3, 4 i 5) oraz agencja pocztowa.

Rychwałd – Rychwałd k. Zgorzelca – Bogatynia – **Bogatynia 1**, il. 34-38. (niem. Reichenau in Sachsen, górnołuż. Rychnov).

UPT Rychwałd uruchomiony został 23.07.1946 roku. Nazwę na Bogatynia zmieniono 15.03.1947 r., a od 31.03.1973 r. na Bogatynia 1. Aktualnie w Bogatyni działa Urząd Poczty Bogatynia 1, FUP w miejscu upt Bogatynia 3 i agencja.

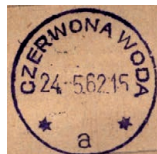

Bogatynia 3

UPT Bogatynia 3 działał od 31.03.1973 r., czyli od włączenia wsi Zatonie k. Zgorzelca do Bogatyni. Urząd czynny w 1998 r., aktualnie FUP Bogatynia 1.

Czerwona Woda (niem. Rothwasser, grnt. Čerwjena Woda).

APT Czerwona Woda uruchomiona została 5 lipca 1948 r. Przed 22.05.1956 r. jako UPT, który istniał jeszcze w 1998 r.

Długojów – **Dłużyna Dolna** (niem. Nieder Langenau).

APT Długojów działa od 8.04.1946 r. Przed 26.03.1948 r. zmiana nazwy na Dłużyna Dolna. Od 1.06.1953 r. UPT, również w 1998 r.

Królewszczyzna – **Działoszyn k. Zgorzelca** (niem. Königshain).

1.03.1946 uruchomiono APT Królewszczyzna. W maju 1946 r. zmiana nazwy na Działoszyn k. Zgorzelca. Od 1.05.1948 r. UPT, działał jeszcze w 1998 r.

Jagodzin (niem. Neuhammer Oberlausitz).

UPT Jagodzin działał od 1.02.1956 r., czynny był jeszcze w roku 1998.

Łagów k. Zgorzelca (niem. Leopoldshain).

UPT Łagów k. Zgorzelca uruchomiono 21.09.1954 roku. Zlikwidowano go 30.06.1958 roku. 1.12.1971 r. uruchomiono APT w Klubie „Ruch”.

Opolno-Zdrój (niem. Bad Oppelsdorf).

APT Opolno Zdrój uruchomiono 21.06.1953 roku. Z dniem 1.08.1959 r. UPT. Działał jeszcze w 1998 r.

Pieńsk (niem. Penzig, górnołuż. Peńsk).

APT Pieńsk rozpoczęła działalność 8.08.1946 r. Z dniem 1.06.1947 r. UPTi działa do chwili obecnej.

Porajów (niem. Großporitsch).

UPT Porajów uruchomiono 1.07.1958 r. Likwidacji dokonano z dniem 30.09.1960 r. Aktualnie działa tam agencja pocztowa.

Radomierzycze (niem. Radmeritz).

Pośrednictwo pocztowe Radomierzycze uruchomiono 1.05.1948 r., oficjalnie działało od 1.07.1948 r. Z dniem 17.10.1949 r. APT Radomierzycze. Od 1.10.1956 UPT, który działał jeszcze w 1998 r.

Ruszków (niem. Rauscha).

APT Ruszków pracę zaczęła od 1.09.1946 r., od 1.12. 1948 r. jako UPT, który działał do chwili zmiany w obecną Filię UP Zgorzelec.

Sieniawka k. Bogatyni (niem. Kleinschönau).

UPT Sieniawka k. Bogatyni uruchomiono 1.10.1960 r. i działał jeszcze w 1998 r.

Trójca (niem. Troitschendorf).

W Trójcy APT uruchomiono 15.10.1950 roku. Od 1.01.1956 r. UPT i jako taki działał jeszcze w 1998 r.

Kaławsk – Węgliniec (niem. Kohlfurt).

UPT Kaławsk uruchomiono 17.10.1945 roku. Od 12.11.1946 r. nazwę zmieniono administracyjnie na Węgliniec. Aktualnie FUP Zgorzelec.

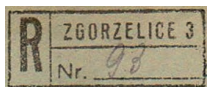
Zatonie k. Zgorzelca (niem. Seitendorf). Od 1973 r. dzielnica Bogatyni.

APT Zatonie k. Zgorzelca działała od 22.11.1949 r. Z dniem 1.04.1951 r. UPT. Od 31.03.1973 r. to Bogatynia 3.

Zgorzelice 3 – Zgorzelec 3.

UPT Zgorzelice 3 przy ul. Łużyckiej działa od 2.10.1945 r., od 1.09.1946 r. to Zgorzelec 3. Od 1.10.1950 do 1.09.1952 r. APT, od 1953 do 1998 r. UPT.

Zgorzelec 4.

UPT Zgorzelec 4 przy ul. Poniatowskiego 41 uruchomiony został 1.07.1965 r., działał jeszcze w roku 1998.

Zgorzelec 5.

UPT Zgorzelec 5 działała przy ul. Stanisława Wyspiańskiego 49 prawdopodobnie od 1997 r., funkcjonując jeszcze roku 1998.

Żarska Wieś (niem. Florsdorf).

APT Żarska Wieś rozpoczęła działalność 15.11.1952 roku. Od 1.10.1956 r. to UPT, jeszcze w 1998 roku. Aktualnie działa AP.

POWIAT BOLESŁAWIECKI**Osiecznica k. Bolesławca Śl. (niem. Wehrau).**

W 1947 r. wzmianka o APT, cchyba nie uruchomionej. Od 01.08.1965 r. UPT przeniesiony z Kliczkowa, czynny w 1998 r., obecnie FUP Nowogrodziec.

Parowa (niem. Tiefenfurt).

Od 15.09.1960 r. działał UPT, przynajmniej do 1998 r.

Wykroty (niem. Waldau).

Od 1.12.1951 r. działała APT, od 1.06.1953 UPT, także w 1998 r., obecnie AP.

Szklarowce – Zebrzydowa (niem. Siegersdorf).

29.04(06).1946 uruchomiono APT Szklarowce, zmiana nazwy na Zebrzydowa w okresie 10.1946-03.1947 r., od 08.10.1949 UPT. Działał w 1998 r.

POWIAT ŻAGAŃSKI

Ilwa – Iłowa – **Iłowa k. Żagania** (niem. Halbau, górnołuż. Jiłwa), il. 57. Leży na pograniczu krain historycznych, jej zachodnia część na lewym brzegu Czerny Małej to Górne Łużyce, zaś wschodni, prawobrzeżny obszar miasta należy do Dolnego Śląska.

UPT Ilwa uruchomiono 15.03.1946 r., a nazwę na Iłowa zmieniono po 12.11.1946 r. Najpóźniej w VIII 1947 r. nazwa pocztowa to Iłowa k. Żagania. UP Iłowa k. Żagania wraz filiami i agencją.

*

Ilustracje z Archiwum Państwowego we Wrocławiu, Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu, zbiorów własnych i Lecha Wnęka ze Szczecina oraz z bazy danych Adama Kielbasy-Schonei ze Szwajcarii. Dziękuję za udostępnienie – autor.

Tadeusz Wincewicz

Ambulanse i konwoje pocztowe na Dolnym Śląsku po 1945 r. ze szczególnym uwzględnieniem połączeń z miejscowościami Górnych Łużyc będących w granicach Polski

Ambulanse pocztowe to wagony kolejowe lub pojazdy samochodowe, a konwoje to wydzielone przedziały wagonów osobowych, które używane były głównie do przewożenia ładunku pocztowego na wyznaczonych trasach i jego wymiany z placówkami pocztowymi na trasie przejazdu według centralnie zatwierdzanych planów komunikacyjnych. Obsługa ambulansów, w przeciwieństwie do konwojów, zajmowała się także segregacją odesytek zbiorczych adresowanych do nich, na odesyłki dla placówek pocztowych leżących na trasie przejazdu pociągu oraz dla określonych skomunikowanych ambulansów innych tras. Kursy ambulansów i konwojów kolejowych, zwanych pocztami ruchomymi, wymagały współpracy i współdziałania dwóch partnerów: poczty i kolei.

Od chwili zajęcia obszaru Dolnego Śląska przez wojska Armii Sowieckiej do 19 sierpnia 1945 r. koleje dolnośląskie podlegały pod Zarząd Komunikacji Armii Czerwonej z siedzibą w Żaganiu. Wszelkie kursy i rozkłady jazdy polskich pociągów wymagały zgody i zatwierdzenia przez ten Zarząd. Dopiero na mocy porozumienia od 20 sierpnia 1945 r. Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych we Wrocławiu objęła swym zarządem wszystkie dolnośląskie urządzenia kolejowe. 27 marca

1945 r. utworzono Dyrekcję Okręgu Pocht i Telegrafów na Dolnym Śląsku.

Bezpośrednio po II wojnie światowej poczta polska utrzymała – do 13 lipca 1946 r. – przedwojenny system numeracji ambulansów pocztowych. Wrocławskiej dyrekcji przydzielono numery 261-269 i 611-615. Od 14 lipca 1946 r. numerację dostosowano do powojennej rzeczywistości oraz podziału kraju na dziesięć dyrekcji okręgowych Pocht i Telegrafów, wrocławskiej nadano numerację od 701 do 799.

W latach 1946-2003, kiedy to poczta zrezygnowała z szerokiego przewożenia przesyłek drogą kolejową, kursowało kilkaset ambulansów na często zmieniających się trasach, na podstawie początkowo co pół roku, a następnie raz w roku opracowywanych planów komunikacji pocztowo-kolejowej.

Zanim zostaną omówione kursujące ambulanse i konwoje kolejowe, których stacja początkowa lub końcowa leżała na obszarze Górnych Łużyc, kilka słów o wyposażeniu poczt ruchomych w rekwizyty imienne.

Ambulanse pocztowe wyposażone były w:

- datowniki pocztowe, zawierające w swej legendzie nazwę miejscowości początkowej i końcowej kursu i numer ambulansu, służyły do umieszczania ich odbitek na drukach eksploatacyjnych używanych w ambulansach: m.in. wykazach ładunków, kartach odsyłkowych, chorągiewkach adresowych do worków pocztowych, kartkach adresowych wiązańek listowych czy sumariuszach; nimi kasowano też znaczki pocztowe na przesyłkach listowych wyjętych z ambulansowej skrzynki pocztowej; typowy datownik ambulansowy był ręcznym datowaniem posiadającym dwie główce – jedna z trasą „tam” i druga z trasą „powrót”;
- stemple polecenia R, zawierające w treści skrót „AMB.” i jego numer, służyły do oznaczania przesyłek poleconych przyjętych w ambulansie;
- plombownice, zawierające na awersie skrót „AMB.”, jego numer, służyły głównie do zabezpieczania zamknięcia worków z przesyłkami.

Niektóre konwoje pocztowe wyposażone były w datowniki, w legendzie których po nazwie miejscowości początkowej i końcowej kursu umieszczano określenie rodzaju kursu w formie „POC. NR”; używano je – podobnie jak w ambulansach – do umieszczania na drukach manipulacyjnych oraz przesyłkach listowych ze skrzynek pocztowych stacyjnych i skrzynki wagonu.

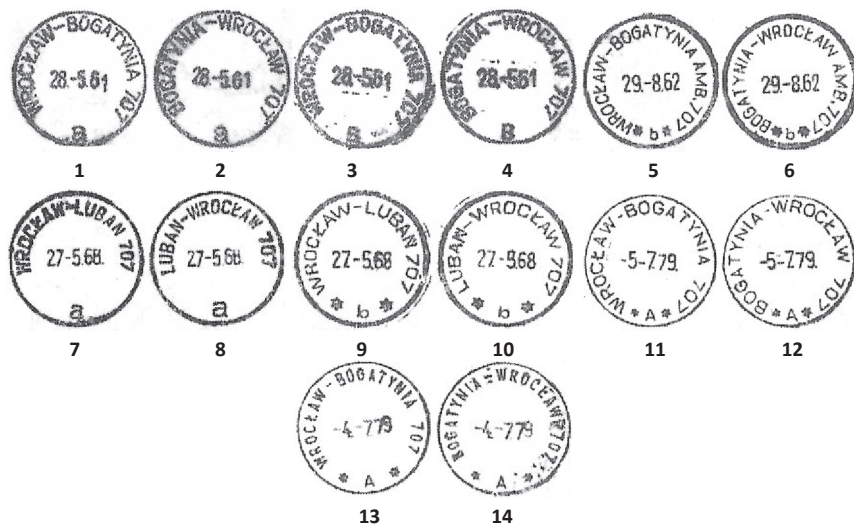
Na obszarze polskich Górnych Łużyc leżały cztery stacje kolejowe, które były stacjami początkowymi lub końcowymi poczt ruchomych na kolei: Bogatynia, Lubań, Węglińiec (do 1946 r. przejściowa nazwa Kaławsk) i Zgorzelec. Na podstawie katalogu „Ewidencja datowników poczt ruchomych podległych DOPiT we Wrocławiu wprowadzonych od dnia 14.07.1946 do dnia 31.12.1981 r. oraz terminy ich stosowania” autorstwa Stanisława Brzozowskiego, wydanego w 1985 r. przez Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu i badań archiwalnych można stwierdzić, że do końca 1981 r. kursowały następujące poczty ruchome i stosowały one datowniki z cechami:

AMBULANSE POCZTOWE

(układ wg numeracji ambulansu, następnie okresu kursowania na danej trasie)

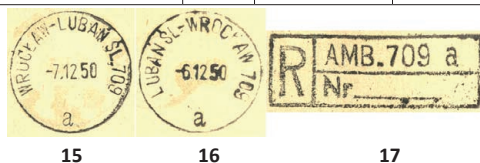
Treść datownika	cecha	od	do	ilustracja
ambulans nr 707				
WROCŁAW-BOGATYNIA 707	a	29.05.1960	29.09.1962	1
BOGATYNIA-WROCŁAW 707	a	29.05.1960	29.09.1962	2
WROCŁAW-BOGATYNIA 707	B	29.05.1960	29.09.1962	3
BOGATYNIA-WROCŁAW 707	B	29.05.1960	29.09.1962	4
WROCŁAW-BOGATYNIA AMB.707	* b *	29.05.1960	29.09.1962	5
BOGATYNIA-WROCŁAW AMB.707	* b *	29.05.1960	29.09.1962	6
WROCŁAW-LUBAŃ 707	a	31.05.1964 22.05.1966	29.05.1965 31.05.1975	7
LUBAŃ-WROCŁAW 707	a	31.05.1964 22.05.1966	29.05.1965 31.05.1975	8
WROCŁAW-LUBAŃ 707	* b *	31.05.1964 22.05.1966	29.05.1965 31.05.1975	9
LUBAŃ-WROCŁAW 707	* b *	31.05.1964 22.05.1966	29.05.1965 31.05.1975	10

WROCŁAW-BOGATYNIA 707	* A *	1.06.1975	22.05.1982	11
BOGATYNIA-WROCŁAW 707	* A *	1.06.1975	22.05.1982	12
WROCŁAW-BOGATYNIA 707	* A *	1.06.1975	22.05.1982	13
BOGATYNIA-WROCŁAW 707	* A *	1.06.1975	22.05.1982	14

ambulans nr 709

WROCŁAW-KAŁAWSK 709		14.07.1946	3.05.1947	
KAŁAWSK-WROCŁAW 709		14.07.1946	3.05.1947	
WROCŁAW-LUBAŃ ŚL. 709	a	14.05.1950	17.07.1953	15
LUBAŃ ŚL.-WROCŁAW 709	a	14.05.1950	17.07.1953	16 + 17 st. R a

ambulans nr 717¹

WROCŁAW-LUBAŃ ŚL. 717	a	14.05.1950	28.05.1960	18
LUBAŃ ŚL.-WROCŁAW 717	a	14.05.1950	28.05.1960	19 + 20 st. R a
WROCŁAW-LUBAŃ 717	a	14.05.1950	28.05.1960	21
LUBAŃ-WROCŁAW 717	a	14.05.1950	28.05.1960	22

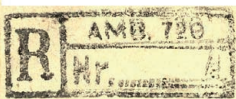
¹ - brak danych o czasie wymiany datowników z różnymi krojami cechy rozpoznawczej „a”

ambulans nr 720

WROCŁAW-LUBAŃ 720	a	8.10.1950	31.12.1953	23 + 24 st. R a
WROCŁAW-LUBAŃ ŚL. 720	b	8.10.1950	31.12.1953	25 + 26 st. R c
WROCŁAW-LUBAŃ 720	b	8.10.1950	31.12.1953	27 + 28 st. R a
WROCŁAW-LUBAŃ 720	c	8.10.1950	31.12.1953	29
LUBAŃ-WROCŁAW- 720	c	8.10.1950	31.12.1953	30 + 31 st. R /c

23

24

25

26

27

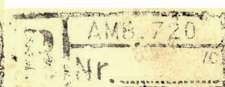
28

29

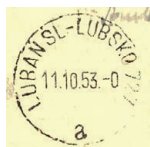
30

31

ambulans nr 727

LUBAŃ ŚL.-LUBSKO 727	a	8.10.1953	31.12.1953	32 + 33 st. R a
LUBAŃ ŚL.-LUBSKO 727	b	8.10.1953	31.12.1953	34 + 35 st. R c
WROCŁAW-WĘGLINIEC 727	* A *	28.05.1967	1.04.1973	36
WĘGLINIEC-WROCŁAW 727	* A *	28.05.1967	1.04.1973	37
WROCŁAW-WĘGLINIEC 727	* B *	2.04.1973	31.12.1979	38
WĘGLINIEC-WROCŁAW 727	* B *	2.04.1973	31.12.1979	39
WROCŁAW-WĘGLINIEC 727	* A *	1.01.1980	22.05.1982	40
WĘGLINIEC-WROCŁAW 727	* A *	1.01.1980	22.05.1982	41

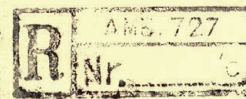
32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

ambulans nr 729

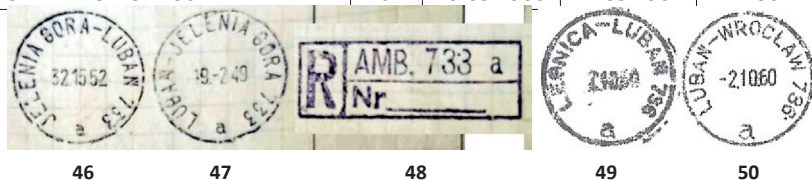
WROCŁAW-LUBAŃ 729	a	18.05.1952	28.05.1960	42
LUBAŃ-WROCŁAW 729	a	18.05.1952	28.05.1960	43
WROCŁAW-LUBAŃ 729	b	18.05.1952	28.05.1960	44
LUBAŃ-WROCŁAW 729	b	18.05.1952	28.05.1960	45

ambulans nr 733

JELENIA GÓRA-LUBAŃ 733		14.07.1946	13.05.1950	46
LUBAŃ-JELEŃ GÓRA 733		14.07.1946	13.05.1950	47 + 48 st. R

ambulans nr 736

LEGNICA-LUBAŃ 736	a	29.05.1960	27.05.1961	49
LUBAŃ-LEGNICA 736	a	29.05.1960	27.05.1961	50

ambulans nr 737

WROCŁAW-LUBAŃ 737	a	28.05.1961 26.05.1963	29.09.1962 21.05.1966	51
LUBAŃ-WROCŁAW 737	a	28.05.1961 26.05.1963	29.09.196 21.05.1966	52
WROCŁAW-LUBAŃ 737	b	28.05.1967	25.05.1975	53
LUBAŃ-WROCŁAW 737	b	28.05.1967	25.05.1975	54
LUBAŃ-WROCŁAW 737	* A *	26.05.1975	26.05.1979	55
WROCŁAW-LUBAŃ 737	* A *	26.05.1975	26.05.1979	56
WĘGLINIEC-WROCŁAW 737	* A *	27.05.1979	22.05.1982	57
WROCŁAW-LUBAŃ 737	* A *	27.05.1979	22.05.1982	58

ambulans nr 739

LUBAŃ-GŁOGÓW 739		07.10.1946	13.05.1950	
GŁOGÓW-LUBAŃ 739		07.10.1946	13.05.1950	

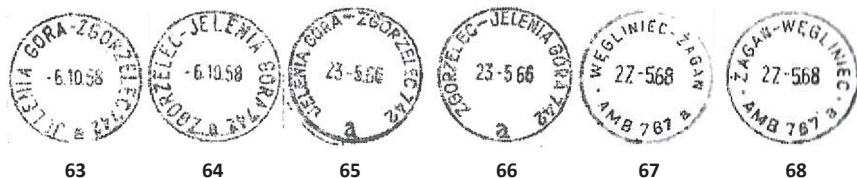
ambulans nr 741

JEL.(?) GÓRA-WĘGLINIEC 741		17.05.1953	21.05.1955	
----------------------------	--	------------	------------	--

WĘGLINIEC-JEL. GÓRA 741		17.05.1953	21.05.1955	59 + 60 st. R
JELENIA GÓRA-LUBAŃ 741	* A *	28.05.1967	25.05.1974	61
LUBAŃ-JELENIA GÓRA 741	* A *	28.05.1967	25.05.1974	62

ambulans nr 742

JELENIA GÓRA-ZGORZELEC 742	a	04.05.1947	30.05.1959	63
ZGORZELEC-JELENIA GÓRA 742	a	04.05.1947	30.05.1959	64
JELENIA GÓRA-LUBAŃ 742		31.05.1959	29.09.1962	63
LUBAŃ-JELENIA GÓRA 742		31.05.1959	29.09.1962	64
JELENIA GÓRA-ZGORZELEC 742	a	22.05.1966	22.05.1982	65
ZGORZELEC-JELENIA GÓRA 742	a	22.05.1966	22.05.1982	66

ambulans nr 767

LUBAŃ-LUBSKO 767		23.05.1954	21.05.1955	
LUBSKO-LUBAŃ 767		23.05.1954	21.05.1955	
LUBAŃ-ŻAGAŃ 767		22.05.1955	02.06.1956	
ŻAGAŃ-LUBAŃ 767		22.05.1955	02.06.1956	
WĘGLINIEC-ŻAGAŃ AMB. 767	* a *	22.05.1955	02.06.1956	67
ŻAGAŃ-WĘGLINIEC AMB. 767	* a *	22.05.1955	02.06.1956	68

ambulans nr 768

LUBAŃ ŚL.-TUROSZÓW 768	a	18.05.1952	22.05.1954	69
TUROSZÓW-LUBAŃ ŚL. 768	a	18.05.1952	22.05.1954	70
LUBAŃ ŚL.-BOGATYNIA 768		29.05.1960	01.10.1960	69

BOGATYNIA-LUBAŃ ŚL. 768		29.05.1960	01.10.1960	70
-------------------------	--	------------	------------	----

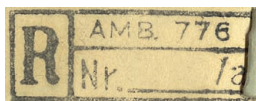
69

70

71

72

73

ambulans nr 776

WĘGLINIEC-LWÓWEK ŚL. 776		18.05.1952	22.05.1954	71 + 72 st. R a
LWÓWEK ŚL.-WĘGLINIEC 776		18.05.1952	22.05.1954	73 - plombownica

KONWOJE POCZTOWE

(układ wg trasy – tam i powrót – następnie okresu kursowania)

Treść datownika	cecha	od	do	ilustracja
-----------------	-------	----	----	------------

Lubań-Jelenia Góra

LUBAŃ-JELEŃ GÓRA POC. NR	**	28.05.1978	22.05.1982	74
JELEŃ GÓRA-LUBAŃ POC. NR	**	28.05.1978	22.05.1982	75

Węgliniec-Lubań

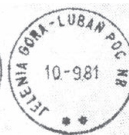
WĘGLINIEC-LUBAŃ POC. NR	**	01.06.1975	22.05.1982	76
LUBAŃ-WĘGLINIEC POC. NR	**	01.06.1975	22.05.1982	77

Węgliniec-Zgorzelec

WĘGLINIEC-ZGORZELEC POC.NR.		18.05.1952	31.01.1969	78
ZGORZELEC-WĘGLINIEC POC.NR.		18.05.1952	31.01.1969	79
WĘGLINIEC-ZGORZELEC POC.NR.....	* A *	01.02.1969	31.12.1979	80
ZGORZELEC-WĘGLINIEC POC.NR.....	* A *	01.02.1969	31.12.1979	81
WĘGLINIEC-ZGORZELEC POC.NR.	**	01.01.1980	22.05.1982	82
ZGORZELEC-WĘGLINIEC POC.NR.	**	01.01.1980	22.05.1982	83

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

Wybrane słupy pocztowe Ausgewählte Postmeilensäulen poczty polsko-saskiej der Polnisch-Sächsischen Post

Elektorat Saksonii — Polska

Kurfürstentum Sachsen — Polen

Słup w Piszowicach na zdjęciu z lat 30. XX w. oraz odzyskane części słupa.

Die Postmeilensäule in Piszowice auf einem Foto aus den 1930er Jahren und geborgene Teile der Säule.

Piszowice – w kwietniu 2007 roku, przypadkowo odnaleziono kawałek kamienia, który okazał się częścią słupa poczty polsko-saskiej. Odkrycia tego dokonano w starym, nieczynnym stawie obok pałacu w Piszowicach koło Lubania. Jak się później okazało, w stawie były trzy fragmenty. Jeden z nich miał inicjały „AR” (Augustus Rex), napis Görlitz, datę 1725 oraz numer porządkowy 104. Ostatecznie odzyskano prawie kompletny słup milowy. Brakowało jedynie jego górnej części. Planowana jest rekonstrukcja i postawienie go tam, gdzie stał przed wiekami, czyli przy dawnym szlaku z Lubania do Zgorzelca.

Piszowice – im April 2007 wurde zufällig ein Steinstück gefunden, das sich als Teil einer polnisch-sächsischen Postmeilensäule herausstellte. Der Fund wurde in einem alten, stillgelegten Teich neben dem Palast in Piszowice bei Luban gemacht. Wie sich später herausstellte, befanden sich drei Fragmente im Teich. Eines davon trug die Initialen „AR” (Augustus Rex), die Inschrift „Görlitz”, die Jahreszahl 1725 und die Seriennummer 104. Schließlich konnte ein fast vollständiger Meilenstein geborgen werden. Nur der obere Teil fehlte.

Es gibt Pläne, sie zu rekonstruieren und dort aufzustellen, wo sie vor Jahrhunderten stand, nämlich entlang der ehemaligen Straße von Luban nach Zgorzelec.

Plac Pocztowy (zdjęcie Roberta Scholz ok. 1900) oraz replika słupa dystansowego.

Postplatz (Foto von Robert Scholz um 1900), und eine Nachbildung der Distanzsäule.

Zgorzelec – słup dystansowy poczty polsko-saskiej postawiono przy zachodnim wjeździe do miasta, przy Bramie Lubańskiej, 23 kwietnia 1725 r. i stał do czasów pruskich, do roku 1826. Następnie został przeniesiony w pobliże Mostu Nyskiego i ustawiony na dachu wgniętego w stok Wzgórza Garnarskiego (Töpferberg) pomieszczenia (Dom Studzienny), mieszczącego studnię publiczną z poidełm dla koni pocztowych. W 1945 r., przy wysadzeniu zniszczonego mostu, został również uszkodzony słup pocztowy, a pozostałe szczątki, przysypano ziemią. We wrześniu 1955 roku, wydobyto je i zdeponowano w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu.

W dniu 30 sierpnia 2003 roku replika słupa dystansowego powróciła na swoje historyczne miejsce, na Placu Pocztownym (Töpferbergu) w Zgorzelcu.

Zgorzelec – die Distanzsäule der polnisch-sächsischen Post wurde am 23. April 1725 am westlichen Stadteingang, am Lubańska-Tor, errichtet und blieb bis in die preußische Zeit, also bis 1826, bestehen. Dann wurde sie in die Nähe der Neißebücke verlegt und auf dem Dach eines in den Hang des Töpferbergs eingelassenen Raumes (Brunnenhaus) aufgestellt, in dem sich ein öffentlicher Brunnen mit einer Tränke für die Postperde befand. Bei der Sprengung der Brücke im Jahr 1945 wurde auch die Postmeilensäule beschädigt und ihre Überreste blieben mit Erde bedeckt. Im September 1955 wurden sie geborgen und im Post- und Telekommunikationsmuseum in Breslau deponiert.

Am 30. August 2003 kehrte die Replik des Distanzsäulen an ihren historischen Platz auf dem Postplatz (Töpferberg) in Zgorzelec zurück.

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

Zrealizowano w ramach projektu „Słak, który pociągał 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

Im Rahmen des Projekts umgesetzt: „Der Weg, der verband. 300 Jahre Postmeilensäule in der Eurostadt Zgorzelec-Görlitz” gefördert, finanziert von der Europäischen Union aus dem Europäischen Fonds für regionale Entwicklung, aus dem Fonds für Kleinprojekte Polen - Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt.

Łukasz Borowczak - pracownik Muzeum Łużyckiego w Zgorzelcu. Poznaniak osiadły na Górnych Łużycach, zainteresowany zagadnieniami polsko-niemieckiego pogranicza kulturowego.

Topografia historyczna Puszczy Zgorzeleckiej, czyli co mogą powiedzieć nam zapomniane nazwy

Rozpoznanie przestrzeni stanowi jedną z głównych funkcji poznawczych ludzkiego umysłu. Człowiek zawsze starał się nazwać i opisać otaczającą go przestrzeń, a zdolność przekazywania informacji na temat środowiska była konieczna do przetrwania społeczności. Ludzkość od jej zarania wędrowała i podróżowała w różnorodnych celach, a umożliwiało to znajomość topografii i orientacja w przestrzeni. Toponimia ma wielki potencjał do poszerzenia naszej wiedzy o historii, ekonomii i życiu ludzi, choć niestety jest ona też źródłem nietrwałym. Przypadek Puszczy Zgorzeleckiej stanowi jaskrawy przykład takiej właśnie sytuacji – studia nad dawnym nazewnictwem na jej obszarze wnoszą wiele informacji o sposobach jej eksploatacji przez człowieka, zwłaszcza że mamy tu do czynienia nie tylko z gospodarczym wykorzystaniem tego leśnego kompleksu, ale także nakładaniem się na siebie wpływów łużyckich, czeskich, niemieckich i polskich, co prowadziło do interesujących synkretyzmów kulturowych.

Puszcza Zgorzelecka to część, jednego z największych w Europie zwartych kompleksów leśnych, w niemieckiej historiografii nazywanego Puszczą Dolnośląską. Zajmuje on obszar o długości ok. 100 km wzdłuż granic województw dolnośląskiego i lubuskiego oraz krajów związkowych Saksonii i Brandenburgii. W zależności od przyjętej regionalizacji fizycznogeograficznej wyróżnia się na tym terenie mniejsze jednostki, takie jak np. Puszcza Mużakowska, Puszcza Wiechlicka czy Las Chojnowski. W Polsce używa się wobec tego obszaru nazwy Bory Dolnośląskie, ale w najczęściej przyjmowanym podziale fizycznogeograficznym stanowią one tylko fragment wspomnianego powyżej większego kompleksu leśnego rozciągającego się po obu stronach granicy. W kontekście historyczno-kulturowym powinniśmy jednak wrócić do określenia Puszcza Dolnośląska lub dla konkretnego jej fragmentu stosować nazwę Puszcza Zgorzelecka.

Pierwotnie Puszcza Dolnośląska, ze względu na niską jakość gleb oraz podmokłe warunki terenowe, nie była atrakcyjnym obszarem dla osadnictwa. Taka sytuacja trwała do średniowiecza i słowo „puszcza”, jak i jej serbołużycki odpowiednik „hola”, oznaczają miejsce puste, gołe, czyli pozbawione osad ludzkich. Zwarty, słabo zaludniony obszar leśny w średniowieczu wyznaczał naturalną granicę pomiędzy Łużycami Górnymi a Łużycami Dolnymi i Śląskiem. W tym czasie Puszcza stanowiła własność czeskich książąt i królów. Na przełomie XII i XIII wieku na Górnych Łużycach i Śląsku rozpoczęła się intensywna kolonizacja niemiecka prowadzona przez władców czeskich. Z czasem poszczególne wsie i fragmenty Puszczy przeszły w ręce feudałów. W XIV w. jej południowo-zachodnie partie należały do panów z Pierńska (von Penzig). Swoją obecność na tym terenie już na przełomie XIII i XIV w. zaznaczyło także miasto Zgorzelec i początkowo użytkujące niewielki

fragment nazywany Lasem Prebus. Do końca XV wieku systematycznie zwiększało jednak swój stan posiadania, wchodząc w otwarty konflikt z rodem von Penzig, z którego wyszło zwycięsko, obejmując w posiadanie rozległy obszar znany później jako Puszcza Zgorzelecka. Był to największy las komunalny w Rzeszy niemieckiej i pozostał własnością miasta aż do 1945 roku. Fakt posiadania przez quasi-demokratycznie rządzone miasto tak dużego kompleksu leśnego spowodował wytworzenie niespotykanej dużej ilości dokumentacji, dzięki której możemy dziś prowadzić różnego rodzaju studia nad historią tego obszaru, w tym dawną toponimią.

Jednymi z najważniejszych punktów odniesienia w krajobrazie są osady. Już samo przesłедzenie nazw osad może wskazywać na czas ich powstania. Nazwa serbo- lub czeskojęzyczna może sugerować starszą, słowiańską metrykę danego osiedla. Ciekawym przykładem są tu dwie wsie o nazwie Bielawa, które pomimo znacznej odległości wynoszącej 15 km, noszą wspólną nazwę. Dla odróżnienia nazywano je Bielawą Górną (Ober Bielau) i Bielawą Dolną (Nieder Bielau). Historycznie rozróżnik był jednak inny. Do XIX w. nazywano je odpowiednio Bielawą Niemiecką oraz Serbską (*Deutsch* i *Wendisch Bielau* lub po serbsku *Nimska* i *Serbska Běta*). Mimo tego, że obie wsie po raz pierwszy wzmiankowano na pocz. XIV w. ich odmienne układy ruralistyczne mogą wskazywać na to, że słowiańska, wielodrożna Bielawa Dolna powstała wcześniej niż niemiecka, łańcuchowa Bielawa Górna. Obie wsie łączy potok Bielawka (niem. *Bielbach*, gł. *Běta Voda*) o nazwie wywodzącej się od podmokłych terenów, przez które płynie. Także w języku staropolskim, słowo *biel* oznacza podmokłą łąkę.

Parowa (Tiefenfurt) i lasy na zachód od niej na mapie Daniela Pezolda z 1735 roku. Widoczne bogactwo nazw topograficznych.

Punkty osadnicze łączyły drogi. Bardzo interesujące rezultaty daje wyszukiwanie najdawniejszych ciągów komunikacyjnych lub tych, które straciły swoje znaczenie, ale w terenie wciąż funkcjonują. Jedną z najstarszych dróg w Puszczy Zgorzeleckiej była *Kapellen Straße* (Droga Kapliczna), łącząca Pieńsk z Lasem Prebus. Stąd też jeszcze starsza nazwa drogi: *Priebstraße*. Po przejściu Puszczy i wsi Pieńsk przez miasto droga ta była jedną z głównych arterii komunikacyjnych w regionie, a na jej końcu miasto w XV w. ufundowało puszczański folwark z kuźnicą *Schönberg*, nieopodal Piasecznej. Nazwę *Prebus*

w XIX w. niemieccy badacze wywodzili od przedchrześcijańskich słowiańskich wierzeń, ale według współczesnych analiz należy ją łączyć z terminem *przewóz*. Zgadzałoby się to z ekonomiczną funkcją drogi. Późniejsza nazwa, *Droga Kapliczna*, związana była z kaplicą, która znajdowała się w jej rejonie na skraju puszczy do końca XIX w. Pomiędzy miastem Rozpork (dzisiaj niemiecki Rothenburg) a wsią Wykroty rozciągała się droga o tajemniczej nazwie *Bäseweg*. Jej nazwa już w XVIII w. była dla Niemców niezrozumiała. Być może wywodzi się ona z kolokwialnego, średniowysokoniemieckiego *bee bee* co można wolno tłumaczyć na polskie *hen, hen*. Może oznaczać po prostu *daleką drogę* (mierzy ona ponad 20 km długości!). Alternatywne nazwy tej drogi to *Droga Poczтовая* lub *Droga Miotlarzy*. Ta druga nazwa ma związek z jednym z zajęć mieszkańców puszczańskich wsi, czyli wyrabianiem mioteł i sprzedażą ich na rynkach w lokalnych miastach. Wzdłuż puszczańskich dróg stały kamienne, piaskowcowe drogowskazy informujące o kierunkach i odległościach. W terenie zachował się tylko jeden z takich drogowskazów (przy *Drodze Kaplicznej*), ale źródła historyczne wspominają o innych.

Po przejściu obszaru Puszczy przez Zgorzelec wytyczono szereg kolejnych dróg, promieniście rozchodzących się od miasta lub łączących istotne ekonomicznie punkty rokadowe. Jedną z takich dróg jest *Droga Kuźnicza* (*Hammer Straße*) rozpoczynająca swój bieg na przedmieściach Zgorzelca, a kończąca na wzgórzu *Strzelczym* nieopodal wsi Czerwona Woda. Nazwa drogi wywodzi się od wyrobisk rudy darniowej i kuźnic, które historycznie tam funkcjonowały. Niemiecka nazwa wzgórza *Striezelberg* jest prawdopodobnie dosłowną adaptacją serbskiego słowa *Střelce*, co może sugerować funkcje danego *Lasu Strzelczego* (*Schisswald*) jako historycznej domeny łowieckiej królów czeskich.

Dzięki badaniom historyczno-topograficznym możemy wspierać także pracę specjalistów innych dyscyplin. PAN od dekad prowadzi badania nad naturalną roślinnością potencjalną i pierwotną polskich lasów. Metody nauk ścisłych możemy uzupełnić lub potwierdzić metodami nauk humanistycznych. W okolicy Węglińca zlokalizowane są dwie góry o nazwie Czyżykowe. Stanowi ona powielenie błędnego niemieckiego tłumaczenia pierwotnej czeskiej lub serbskiej nazwy (*Zeisig Berge* → *Czyżykowe*). Nazwa ta powstała przez błędne skojarzenie serbskiego *Ćis*, oznaczającego cis, z niemieckim *Zeisig*, czyli czyżyk. Pomiędzy Wykrotami a Tomislawem inne wzgórze również wskazuje na pierwotnie rosnący tam drzewostan – Dębniak (*Eichel-Berge*). Wzdłuż Czernej Małej ciągnęły się podmokłe tereny, dziś już zmeliorowane. Jeden z takich kompleksów leśnych nazywano *Aschwald*. Jest to średniowieczna, wywodząca się z języka średnio-wysoko-niemieckiego nazwa oznaczająca dosłownie las jesionowy, czyli ols.

Wzgórza i dęby pełniły także funkcje graniczne, stąd duża ilość *dębów granicznych* i *wzgórz dębowych*. Możemy za ich pomocą śledzić dawne niwy należące do wsi. Ciekawym przypadkiem granicznego miejsca jest Elfi Zakątek (*Elvenwinkel*). Etymologia tej nazwy także wiąże się przekształceniami języka niemieckiego, gdzie przymiotnik graniczny (*butter*) przestał być rozumiany, więc doszło do ciekawego przesunięcia znaczeniowego i powiązania tego słowa z koboldami.

Topografia historyczna Puszczy Zgorzeleckiej interesowała badaczy już od XIX wieku. Już wówczas historyków fascynował tajemniczy, germańsko-słowiański synkretyzm nazw. Dzisiaj, dzięki współczesnym metodom badawczym, jesteśmy na podstawie zbieranych od tamtego czasu nazw uzupełniać białe plamy w historii regionu. Topografia historyczna może zostać także wykorzystana w edukacji regionalnej, nazewnictwie ulic, czy turystyce. Bez wątpienia topografia historyczna Puszczy Zgorzeleckiej jest jednym z najciekawszych dziedzictw niematerialnych Górnych Łużyc.

Wybrane słupy pocztowe Ausgewählte Postmeilensäulen poczty polsko-saskiej der Polnisch-Sächsischen Post

Elektorat Saksonii — Polska

Kurfürstentum Sachsen — Polen

Legnica – kolumna milowa poczty polsko-saskiej została odkopana w sierpniu 2005 roku, podczas budowy ronda, na skrzyżowaniu ulic Jaworzyńskiej i Gniwomierskiej. Stan zachowania był tak dobry, że po konserwacji, 4 listopada 2011 roku, kolumna powróciła na swoje miejsce.

Kolumna nie była kompletna i trzeba ją było w części zrekonstruować. Błędnie założono, że jest to słup poczty polsko-saskiej. Zrekonstruowany więc został na wzór elektoralskich saskich kamieni milowych i nieprawidłowo oznaczony (np. inicjałami „AR”). Historycznie rzecz biorąc, w pobliżu Legnicy (Liegnitz) nigdy nie było elektoralskiego saskiego kamienia milowego. Były to słupy pruskie. Za jej renowację zapłaciła Poczta Polska, a wykonał ją konserwator Ryszard Fraś z przedsiębiorstwa PPHU GEMEX. Widnieją na niej niemieckie nazwy trzech miejscowości: Lubiąża, Jawora i Legnica, a przy każdej nazwie są podane odległości w milach pruskich.

Legnica – die Postmeilensäule der polnisch-sächsischen Post wurde im August 2005 beim Bau eines Kreisverkehrs an der Kreuzung der Straßen Jaworzyńska und Gniwomierska ausgegraben. Der Erhaltungszustand war so gut, dass die Säule nach der Konservierung am 4. November 2011 wieder an ihren Platz zurückgebracht werden konnte.

Die Säule war unvollständig und musste teilweise rekonstruiert werden. Fälschlicherweise wurde angenommen, dass es sich um eine polnisch-sächsische Ganzmeilensäule handelte. Daher wurde sie nach dem Vorbild der kursächsischen Meilensteine rekonstruiert und falsch beschriftet (z. B. mit den Initialen „AR“). In der Umgebung von Legnica (Liegnitz) hat es historisch betrachtet nie einen sächsischen Kurmeilenstein gegeben. Es handelte sich um einen preußischen Meilenstein. Die Renovierung wurde von Poczta Polska finanziert und vom Restaurator Ryszard Fraś von der Firma PPHU GEMEX durchgeführt. Es zeigt die deutschen Namen von drei Städten: Lubiąż, Jawor und Legnica, und neben jedem Namen sind die Entfernungen in preußischen Meilen angegeben.

Z okazji odsłonięcia kolumny, Poczta Polska (Oddział Regionalny CSP we Wrocławiu, Oddział Rejonowy SP w Legnicy, UP Legnica 1) zorganizowała, w dniu 4 listopada 2005 r., „Pocztę Konną” na trasie Chojnów–Legnica. Z tej okazji wydano kartkę korespondencyjną, okolicznościowe datowniki pocztowe oraz R-kę. Poniżej awers i rewers kartki pocztowej.

Anlässlich der Enthüllung der Säule organisierte die Polnische Post (Regionalfiliale der CSP in Breslau, Kreisfiliale der SP in Legnica, UP Legnica 1) am 4. November 2005 eine „Pferdepost“ auf der Strecke Chojnów–Legnica. Zu diesem Anlass wurden eine Korrespondenzkarte, Sonderstempel und ein R-K herausgegeben. Unten sehen Sie die Vorder- und Rückseite der Postkarte.

Obok słupa ustawiono dwa kamienie informacyjne.
Jeden z nich upamiętnia fundatorów.

Neben der Säule wurden zwei Informationssteine
aufgestellt. Einer von ihnen erinnert an die
Förderer.

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

EUROREGION
neisse-nisa-nysa

Zrealizowano w ramach projektu „Ścieżka, która łączyła 300 lat słupa pocztowego w Euroa Między Zgorzelec-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska – Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu zarządcy.
Im Rahmen des Projekts umgesetzt „Der Weg, der verband 300 Jahre Postmeilensäule in der Eurostadt Zgorzelec-Görlitz” gefördert, finanziert von der Europäischen Union aus dem Europäischen Fonds für regionale Entwicklung, aus dem Fonds für Kleinstprojekte Polen – Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt.

Janusz Skowroński – w latach 2018-2023 dyrektor Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna” w Jeleniej Górze, regionalista, dziennikarz, kieruje Stowarzyszeniem „Zamek Czocho”.

Gerhart Hauptmann na Śląsku i Łużycach. Nieznana korespondencja 1945-1946

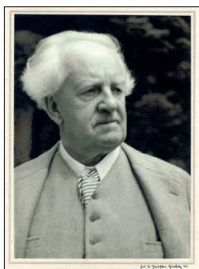
Gerhart Hauptmann (1862-1946), laureat Literackiej Nagrody Nobla (1912) po zakończeniu II wojny światowej pozostawał w swoim domu „Wiesenstein” w Karkonoszach. Było to możliwe dzięki wojennej administracji radzieckiej (z dowództwem w Legnicy) i organizującej się w Jeleniej Górze administracji polskiej. Pełnomocnikiem Rządu Polskiego na Okręg nr 29 (późniejszym starostą jeleniogórskim) został pod koniec maja 1945 roku Wojciech Tabaka.

Zdzisław Straszak był w 1945 roku sekretarzem Wojciecha Tabaki. Przymusowa praca podczas wojny w fabryce części do samolotów w ówczesnym Hirschbergu, perfekcyjny niemiecki, który przydaje się teraz i przyda w przyszłości. Kiedy wojna skończy się a miasto stanie się polską Jelenią Górą, pozostanie w nim. Zgłosi się do pracy w urzędzie. To jego Tabaka wyznaczy do roboczych kontaktów z Gerhartem Hauptmannem. A te były nadzwyczaj częste.

Najpierw 11 lipca 1945 roku będzie towarzyszył Stanisławowi Lorentzowi, dyrektorowi Muzeum Narodowego z Warszawy, podczas wizyty w „Łąkowym Kamieniu” u Hauptmanna. Tego samego dnia rano Lorentz zabezpieczył odnalezione w sąsiedniej wiosce Hain (później przemianowanej na Matejkowice, dziś Przesieka) obrazy, w tym obrazy Jana Matejki. Po południu polscy goście wręczali sędziwemu pisarzowi listy żelazne, gwarantujące zwolnienie willi „Wiesenstein” z rekwizycji i opiekę Rządu Polskiego nad domownikami. Później Zdzisław odwiedzał Hauptmanna wielokrotnie, ten dostrzegł w młodym Polaku człowieka ciekawego świata. Prowadzili ożywione rozmowy. Zdzisław – poprzez starostę – starał się spełniać liczne prośby pisarza. 15 listopada 1945 roku pojawił się na ostatnich urodzinach Hauptmanna. Nie sam. Wtedy przedstawił mu swoją narzeczoną Tamarę, którą znał jeszcze z Łucka, gdzie mieszkali przed wojną, i z którą dzielił czas wojny i niedoli na robotach w Hirschbergu. Tamara zamierzała kontynuować rozpoczęte jeszcze we Lwowie studia medyczne, brutalnie przerwane przez wojnę. *„Panu i Pańskiej drogiej narzeczonej o królewskim imieniu Tamara towarzyszą nasze najlepsze życzenia pomyślności w życiu i pracy”* – 5 grudnia 1945 roku napiszą w liście do Zdzisława Hauptmannowie. Tych listów jest więcej. Są dowodem na rozwijającą się nić zrozumienia i sympatii między młodymi Polakami a Hauptmannami. Zdzisław rozmawia z pisarzem o wszystkim. Nawet o tym, aby w zniszczonej wojną Warszawie móc wystawić „Tkaczy”. Hauptmann z entuzjazmem przyjmuje ten pomysł, jest nawet gotów przyjechać na premierę. Straszak szuka wsparcia w tej sprawie u Stanisława Lorentza. Niestety, wiceminister kultury Arnold Szyfman, nie zgadza się na ten odważny pomysł. Za mało czasu minęło po wojnie.

Zdzisław pod koniec 1945 roku opuszcza Jelenią Górę. W stolicy rusza politechnika a on zaczyna studia na architekturze. Ale od czasu do czasu zjawia się w Jeleniej Górze, wtedy odwiedza pisarza. W Nowy Rok przybywa tu z dziennikarzem Stefanem Trzczańskim, który

przeprowadza wywiad z Hauptmannem. Ostatni wywiad. Jeszcze w Warszawie Zdzisław Straszak dociera do gabinetu ministra Stefana Jędrzychowskiego, któremu mówi o trudnym położeniu pisarza. Minister szybko decyduje o przydziale koksu dla Hauptmanna. Zdzisław otrzymuje od ministra dokument na przydział koksu, bierze samochód, dwie skrzynki wódki i jedzie do Wałbrzycha zdobyć u Rosjan tak potrzebny opał na zimę, 60 ton. Dzięki temu domownicy mogą przeżyć zimę 1945/46 we własnym domu w Karkonoszach. Po śmierci Hauptmanna (6.06.1946), Zdzisław prowadzi nadal korespondencję z Margaretą. Później korespondencja urywa się.

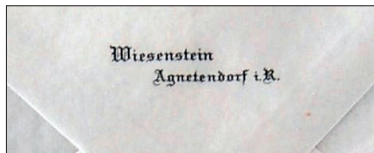
Od lewej: Gerhart i Margaret Hauptmann, Zdzisław Straszak

Dwa pierwsze listy pochodzą z 5.12.1945 i są nadane dzień później (06.12.45) w Urzędzie Pocztowym Jelenia Góra 3. Urząd ten, tzw. „mała poczta”, uruchomiono 25 września 1945.

1945. List polecony wysłany 6.12. z urzędu pocztowego **Jelenia Góra 3**, ofrankowany dwoma znaczkami Poczty Polskiej po 1,50 zł każdy; z koperty wycięto dwa znaczki Poczty Polskiej po 1,50 zł. Taryfa pocztowa za list polecony wynosiła wówczas 6,00 zł. Widoczny jest stempel prowizoryczny jednowierszowy **Jelenia Góra** z dopisywanym ręcznie numerem urzędu „3”, używany łącznie z poniemieckim datownikiem dwuobrózkowym z poprzeczką, z usuniętymi napisami. Zastosowano polski stempelek polecenia o wym. 46x14 mm z dopisywanym ręcznie numerem urzędu „3” oraz ręcznie wpisywanym numerem przesyłki „156”.

Nadawca: Margaret Hauptmann, żona pisarza, na odwrocie koperty – odcisk pieczęci własnej *Wiesenstein Agnetendorf i.R.* [im Riesengebirge, w Karkonoszach].

Odcisk pieczęci oraz oryginalny stempel Hauptmannów (w zb. Gerhart-Hauptmann-Museum Erkner)

Odbiorca: Zdzisław Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m.22.

Treść listu (oryginał w j. niemieckim):

Willi Wiesenstein

Agnieszkowo w Karkonoszach

5 grudnia 1945 r.

Drogi Panie!

Uważam słowność za nieczęstą cnotę. Dlatego nader mile poruszyło mnie otrzymanie Pańskiego obiecanego listu. Obrócił Pan więc Ad absurdum przysłowie „Co z oczu, to z serca”. Dzięki Panu za to!

*To, co Pan opowiada o odbudowie Warszawy, napawa jednak nadzieją; jakkolwiek bolesne byłoby spojrzenie wstecz, możemy jednak ufnie patrzeć w przyszłość. Oby pokój na świecie odrodził się jak feniks z popiołów. My również powinniśmy przyjąć dewizę Ernesta Haeckla: *Impavidi progrediamur*!*

Gerhart Hauptmann myśli bardzo ciepło o Pańskim przejęciu jego samopoczuciem. Powiada wprawdzie nie bez racji, że „osiemdziesięciorzylatek stoi zawsze na froncie”. Oby jednak los był nam wszystkim łaskawy!

Panu i Pańskiej drogiej narzeczonej o królewskim imieniu Tamara towarzyszą nasze najlepsze życzenia pomyślności w życiu i w pracy. Pozdrawiamy obydwójce Państwa serdecznym „do zobaczenia”!

Pańska Margarete Hauptmann

1 - Odważnie idźmy naprzód!

1945. List polecony wysłany 6.12. z urzędu pocztowego Jelenia Góra 3, ofrankowany czterema znaczkami Poczty Polskiej po 1,50 zł każdy; łączna taryfa pocztowa 6,00 zł. Widoczne są dwa stemple prowizoryczne jednowierszowe **Jelenia Góra** z dopisywanym ręcznie numerem urzędu „3”, używane łącznie z *poniemieckimi* datownikami dwuobrazkowymi z poprzeczką, z usuniętymi napisami. Zastosowano polski stempelek polecenia o wym. 46x14 mm z dopisywanym ręcznie numerem urzędu „3” oraz ręcznie wpisywanym numerem przesyłki „143”.

Przód i tył listu.

Nadawca: Dr Gerhart Hauptmann, Agnetendorf, Riesengebirge. Obok niewyraźny stempeł odbiorczy – Warszawa 10 XII 45.

Odbiorca: Zdzisław Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m.22.

Treść listu (oryginał w j. niemieckim, list podpisany przez Paula Gerharda Metzkowa, pielęgniarza Hauptmanna):

Agnieszkowo w Karkonoszach
5 grudnia 1945 r.

Szanowny i drogi panie naczelny radco architektoniczny!

Bardzo Panu dziękuję za wszystkie pozdrowienia w Pańskim ciekawym liście do dra Hauptmanna. Cieszę się, że Pan również wierzy w lepszą przyszłość; Panu i Pańskiej szanownej narzeczonej towarzyszyć będą zawsze moje najserdeczniejsze życzenia. Miałem dość okazji, by poznać się na Pańskich walorach jako człowieka. Dlatego raz jeszcze wszystkiego dobrego.

Dowiedziałem się również od pana Tabaki o Pańskim do niego liście; cieszę się i w imieniu domu Hauptmannów i wyrażam Panu wdzięczność za Pańskie starania w tak dla nas przykrych kwestiach jak ogrzewanie, pieniądze i bezpieczeństwo. Właśnie w tej ostatniej kwestii, w sprawie bezpieczeństwa, sprawy w naszym niewielkim Agnieszkowie przybrały ostatnio niezwykle niebezpieczny obrót. Jakaś niewielka banda w niebывały sposób terroryzuje wieś – rabunki, akty przemocy – i publicznie odgraża się, że kolejnym napadniętym i obrabowanym domem będzie posiadłość dra Gerharta Hauptmanna. O zajęciach tych dałem znać panu staroście Tabace w środę, 28 listopada. Porozumiał się on natychmiast z nowym dowódcą 10. Dywizji, który przyjechał na miejsce i obiecał niezwłocznie uwolnić nas w Agnieszkowie od terroru tej bandy. Dziś, po upływie ośmiu dni, nie możemy, niestety, jeszcze nic takiego stwierdzić.

W związku z powyższym wysłałem dziś także listowną informację do pana ministra Lorentza. Pana, drogi Panie Straszak, także bardzo proszę o pomoc w pozbyciu się tych trosk.

Nie mniej ważnym problemem jest ogrzewanie naszego domu. To nasz odwieczny i najcięższy kłopot. Zima przybiera postać coraz ostrzejszą, a my mamy opać zaledwie na tydzień. Co potem? Jakkolwiek dobrą wolę miałby nasz przemysł i zawsze uczynny pan starosta Tabaka, najwyraźniej nie sposób sprowadzić do willi Wiesenstein tych niezbędnie potrzebnych 60 ton koksu z Wałbrzyska. Przydałaby się tutaj stanowcza interwencja naszego szanownego pana ministra. Zważywszy Pańskie życziwe wsparcie i w tej sprawie, prosilibym też Pana, drogi Panie Straszak, o rozważenie kwestii płatności.

Cóż – obarczywszy teraz Pana, a samemu doznawszy ulgi, ściskam serdecznie Pańską dłoń. Proszę przekazać pannie Tamarze moje najgorętsze życzenia pomyślnych studiów i szczęśliwej przyszłości. Pozdrawiam Pana serdecznie – szczerze oddany.

Paul Gerhard Metzkow

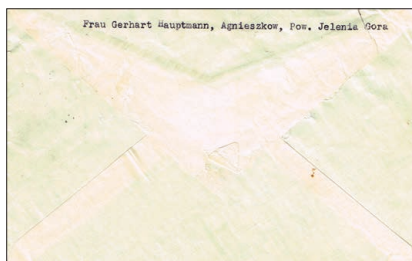
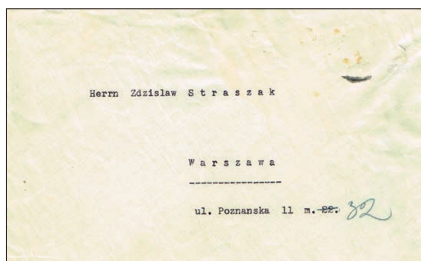
W interesie obu naszych narodów i dla odbudowy obu krajów pragnąłbym takiego zrozumienia i wzajemnego oddania, jakim nauczyliśmy się nawzajem obdarzać.

1946 Widokówka z akwarelą Hugo Dittricha, widok na Karkonosze z Jagniątkowa, wysłana w kopercie (odklejony znaczek, nie zachowany datownik z datą dzienną, okres wielkanocny 1946).

Nadawca: Margarete (Frau Gerhart) Hauptmann, żona pisarza, Agnieszkow, Pow. Jelenia Góra.

Odbiorca: Zdzisław Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m.32 (ręcznie poprawiony nr mieszkania).

Przód i tył koperty zawierającej widokówkę.

Treść kartki:

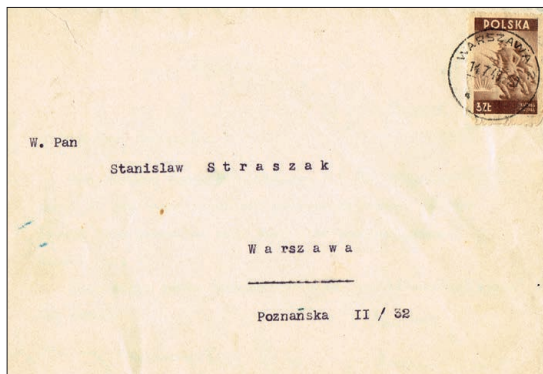
Drogi Panie Straszak!

Odwzajemniamy Pańskie miłe życzenia wielkanocne serdecznymi życzeniami zielonoświątkowymi. Dzięki stokrotne za Pańską troskliwą pamięć o nas, która nas bardzo ucieszyła.

Najlepsze życzenia dla Pana i Pańskiej szanownej narzeczonej Tamary. Do zobaczenia gdziekolwiek.

Pańska Margarete Hauptmann 1946

1946. List wysłany w Urzędzie Pocztowym Warszawa 2 - 14.7. 1946. Podany przez Margaretę Hauptmann; z jej „Dziennika” (zapis z 12 VII 1946) wynika, że list mógł nadać grzecznościowo Konstanty Tomankiewicz, pracownik Starostwa Powiatowego w Jeleniej Górze, który 14. lipca miał przebywać w Warszawie załatwiając w Ministerstwie Ziem Odzyskanych sprawę wyjazdu do Niemiec pociągu specjalnego z trumną pisarza, osób z jego otoczenia i dobytkiem.

Nadawca: Margarete (Frau Gerhart) Hauptmann, żona pisarza, Agnieszkow / Pow. Jelenia Góra, odcisk pieczęci *Wiesenstein Agnetenforf i.R.* [im Riesengebirge]. List napisany 6 lipca 1946 roku (miesiąc po śmierci Hauptmanna) w oczekiwaniu na pociąg specjalny, który wywiezie trumnę z pisarzem, wdową i służbą do Radzieckiej Strefy Okupacyjnej (nastąpi to 19 lipca 1946).

Odbiorca: Stanisław² Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m.32.

Treść:

*Willa Wiesenstein
Agnieszkowo w Karkonoszach*

6 lipca 1946 r.

Drogi Panie Straszak!

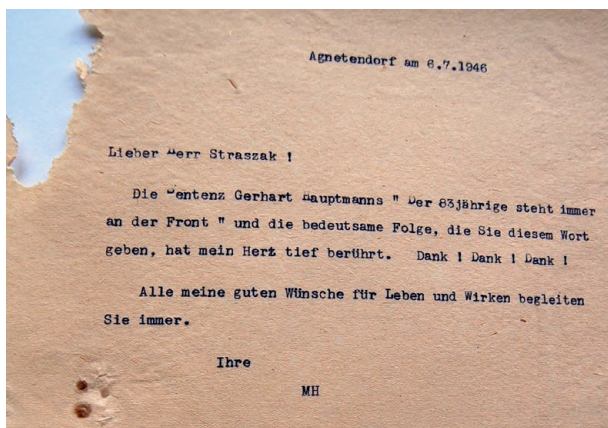
Sentencja Gerharta Hauptmanna „Osiemdziesięciotrzylatek stoi zawsze na froncie”

2 - Błędny zapis imienia na kopercie, powinno być - Zdzisław

i znacząca doniosłość, jaką Pan tym słowom nadaje, wzruszyły mnie do głębi serca. Dzięki! Dzięki! Dzięki!

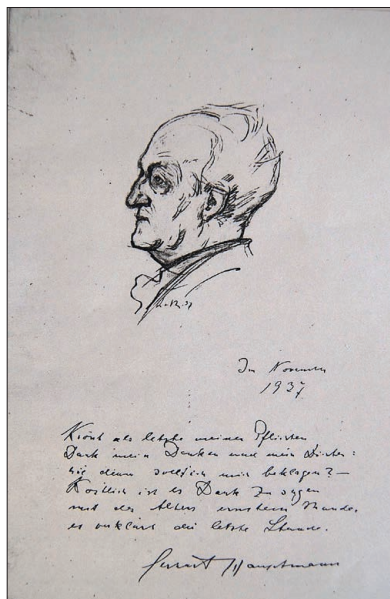
Niech w życiu i w pracy towarzyszą Panu zawsze moje najlepsze życzenia.

Pańska Margarete Hauptmann

Kopia tego listu zachowała się także w zbiorach Margarety Hauptmann (SB zu Berlin).

1946. Na uwagę zasługuje także jeden list (kartka pocztowa), napisany już na łożycach przez Margaretę Hauptmann opuszczającą Dolny Śląsk pociągiem specjalnym wraz z trumną z Gerhartem Hauptmannem. Kartka nie przeszła obiegu pocztowego i została wręczona porucznikowi Henrykowi Bany, dowódcy konwoju wojskowego, eskortującego pociąg specjalny.

Miejsce napisania: pociąg specjalny, stacja kolejowa Tuplice (użyto polskiej nazwy miejscowości), przed przekroczeniem granicy na Nysie łożyckiej; na odwrocie kartki autoportret Hauptmanna, jego wiersz z 1937 roku i faksymile autografu.

Data: 21.07.1946

Treść (w j. niemieckim):

Panu
porucznikowi Bany
z wdzięcznością
17 VII Agnetendorf
do 21 VII pociąg specjalny

Margarete Hauptmann
Tuplice

WYDAWNICTWA

DATOWNIK POCZTOWY

Projekt: Mieczysław Kula

NIEPOCZTOWE STEMPLE DODATKOWE

Projekt: Mieczysław Kula

KARTKA - BEZPŁATNY BILET WSTĘPU

Projekt: Rafał Wincewicz

(REWERS I AWERS)

Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna Zgorzelec, 04-06.07.2025 r.

**Szlak, który połączył.
300 lat słupa pocztowego
w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz**

Interreg

Współfinansowany przez
UNIĘ EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

Wystawa realizowana w ramach projektu „Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

BEZPŁATNY BILET WSTĘPU NR

**Międzynarodowa Wystawa
Filatelistyczna
Zgorzelec, 04-06.07.2025 r.
Szlak, który połączył.
300 lat słupa pocztowego
w Europa Mieście
Zgorzelec-Görlitz**

Symposium
Historyczno-
Pocztowe

75 1950 - 2025
LAT
Okregu
Wrocławskiego
Polskiego Związku
Filatelistów

Spotkanie
Klubu Zainteresowań PZF
SILESIA

Spotkanie
Klubu Zainteresowań PZF
TEMATYK

Spotkanie
Federalnej Grupy
ArGe Polen

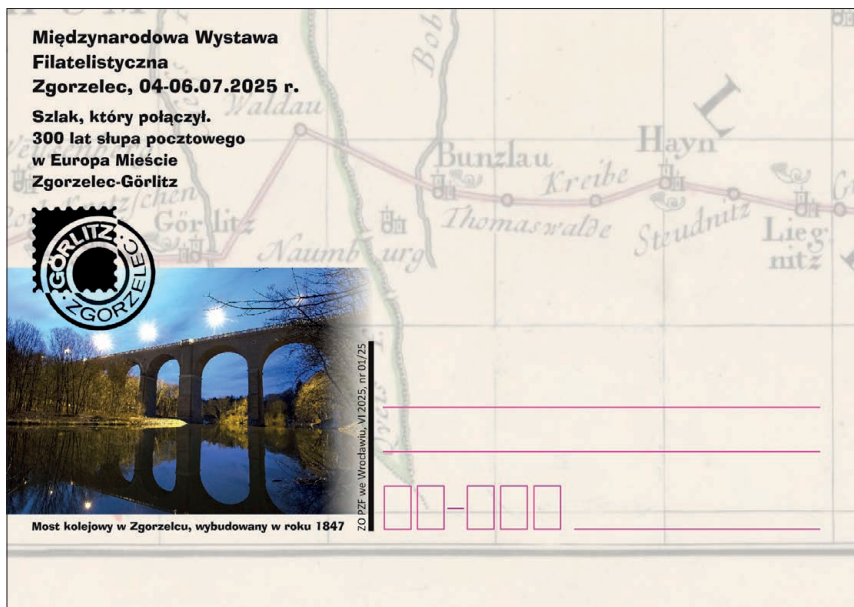

Ogólnopolski
Zlot Postcrosserów

ZO PZF we Wrocławiu, VI 2025, nr 04/25

KARTKI POCZTOWE

Projekt: Rafał Winciewicz

Projekt: Rafał Winciewicz

Projekt: Rafał Wincewicz

**Międzynarodowa Wystawa
Filatelistyczna
Zgorzelec, 04-06.07.2025 r.**

**Szlak, który połączył.
300 lat słupa pocztowego
w Europie Między
Zgorzelec-Görlitz**

75 LAT
1950 - 2025
Okregu
Wrocławskiego
Polskiego Związku
Filatelistów

GÖRLITZ-ZORZELEC

Budynek Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu

ZO 272 w Wrocławiu, VI 2025, nr 02/25

□□-□□□□

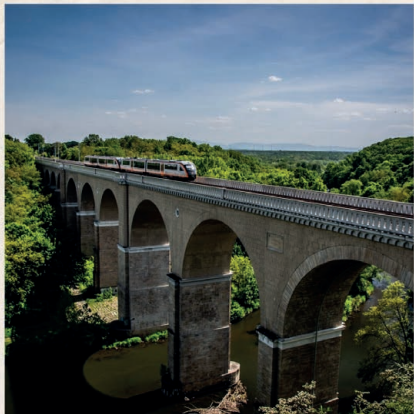
Projekt: Małgorzata Hołowaty i Katarzyna Książarczyk

POSTCROSSING

MEETING ZGORZELEC

Most kolejowy w Zgorzelcu
Graniczny most kolejowy
na rzece Nysa Łużycka.
Most łączy polski Zgorzelec
oraz niemiecki Görlitz.
Został wybudowany w roku 1847.

Greetings from Zgorzelec, Poland!

Projekt: Małgorzata Hołowaty i Katarzyna Książarczyk

MEDAL

Projekt: Rafał Wincewicz

ARKUSIK W USŁUDZE „MójZnaczek”

Projekt: Rafał Wincewicz

	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz	
	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna
300 lat słupa pocztowego w Zgorzelcu	Most kolejowy w Zgorzelcu, wybudowany w roku 1847 Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz	Budynek Mińskiego Domu Kultury w Zgorzelcu 1850-2025 Okręgu 75 LAT Wrocławskiego PZP	300 lat słupa pocztowego w Zgorzelcu
POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A
	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna
Budynek Mińskiego Domu Kultury w Zgorzelcu 1850-2025 Okręgu 75 LAT Wrocławskiego PZP	300 lat słupa pocztowego w Zgorzelcu	Most kolejowy w Zgorzelcu, wybudowany w roku 1847 Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz	300 lat słupa pocztowego w Zgorzelcu
POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A
	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna	Międzynarodowa Wystawa Filatelistyczna
Most kolejowy w Zgorzelcu, wybudowany w roku 1847 Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz	Budynek Mińskiego Domu Kultury w Zgorzelcu 1850-2025 Okręgu 75 LAT Wrocławskiego PZP	300 lat słupa pocztowego w Zgorzelcu	300 lat słupa pocztowego w Zgorzelcu
POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A	POCZTA POLSKA S.A. A
	Zgorzelec 4-6 lipca 2025 r.		

www.filatelistyka.poczta-polska.pl

000000

Martha
Grenze 351
Friedberg 451 1/2
Schonberg 151 1/4
Geydenberg 251 1/4
Grenze 351 1/4
Friedland 451 1/4
1725
Aachen
Sonne
Sonneberg
Sonne
Büchberg
1725

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Kofinanziert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

Katalog został sfinansowany w ramach projektu „Szlak, który połączył. 300 lat słupa pocztowego w Europa Mieście Zgorzelec-Görlitz”, dofinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Funduszu Małych Projektów Polska - Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

